

Openbaar Leven van Jezus

Hoofdstuk XIV – Jezus in Judea. – Onthoofding van Joannes de Doper (van 7 tot 29 januari 1823). (vervolg)

Wij moeten nog even de laatste passage van het voorgaande nummer hernemen.

Jezus vertrok met Petrus en Joannes om 5 uur in de namiddag, richtte zich uit Antipatris zuidwestwaarts naar Ozensara, dat 4 à 5 uren ervan verwijderd kan liggen⁵²¹.

Hier in Antipatris liggen Romeinse soldaten; hier is een doorvoer naar de zee van vele zeer dikke boomstammen, die bestemd zijn voor de scheepsbouw. Op hun weg naar Ozensara (door het woudgewest van Antipatris) zagen zij vele zulke bomen, die onder het geleide van Romeinse soldaten door zeer grote ossen voortgetrokken werden. Ook worden in deze omstreken bomen geveld en gehakt.

---

⁵²¹ Jezus, Antipatris verlatend, ging naar het zuidwesten. – Versta eerst naar het zuidwesten, maar weldra veranderde Hij van richting, zie VOORREDE, nr. 8.

Reeds in fasc. 2, nr. 61, voetnoot 136, staat een nota over 'Oezzen-Seëra, waarvan 'Ozensara', naam die in de Vulgaat wordt gebruikt, een samentrekking is.

De volle naam wordt door de zienster gebruikt in nr. 61, einde, zoals ook door de Bijbel in I Kron. 7, 24. In de Talmuds wordt de vorm 'Uttaneh gebruikt met Aïn of sterke aanblazing.

Deze aanblazing veranderde in het Arabisch in 'GH' en daar 'tt' verwant is en wel afwisselt met 'zz' (of ook 'dd'), blijft de naam 'Uttaneh of 'Oezzen voortbestaan in Ghoessaneh.

Het is ook mogelijk dat iets overblijft van de naam 'Seëra' in 'Sarida', naam van een riviertje dat van de top van de heuvel afdaalt, en misschien wel het riviertje is dat volgens K. de stad in twee delen scheidt.

Ghoessaneh ligt 4 uren ten zuidoosten van Ras el-Aïn of Antipatris.

Jesus onderrichtte meerdere zulke arbeidersploegen.

Zij kwamen laat te Ozensara aan; deze stad is door een riviertje in twee delen gescheiden. Hier nam Jezus zijn intrek bij bekende mensen (zelfs verwanten). *Hij leerde en vermaande veel volk dat zich bij zijn herberg verzameld had.*

Op zijn weg naar zijn doop is Hij reeds eenmaal hier geweest. *Hij zegende zieke kinderen en enige er van genas Hij.*

Jezus te Bethoron en Betanië.

1019.

10 januari. –

De afstand van Ozensara naar Bethoron is ongeveer 6 uren. Ik zag verscheidene steden ter zijde van zijn weg liggen, zoals Ajjalon en Bealot⁵²². Ik kan ze echter niet alle meer noemen; Jezus is met de twee apostelen al deze steden voorbijgegaan.

⁵²² De afstanden berusten in dit nr. 1019, zoals gewoonlijk, op schatting en zijn natuurlijkerwijze steeds groter dan die in de rechte lijn.

Nabij Bethoron gingen Petrus en Joannes vooruit. Jezus ging alleen in de stad en de 3 Egyptische leerlingen met de zoon van Joanna Chusa kwamen Hem tegemoet. Hij ging met hen in een

---

Mikmas ligt 3 uren ten oosten van Bethoron en iets minder ten noorden van Betanië (cfr. VOORREDE nr. 10).

Op zijn weg van Ozensara naar Bethoron heeft Jezus eerst Bealot (Baälat) een uur rechts van zijn weg, en rechts vóór zich in de verte Ajjalon.

Bealot = Baälat = Bealin.

Bealot is in I Kon. 9, 18 genoemd onder de steden, die Salomo versterkte. Het is het huidige Bealin, een uur ten noordwesten van Neder-Bethoron, dat hier door K.E. bedoeld is onder de enkelvoudige naam Bethoron.

Ajjalon = Jalo.

Ajjalon is het huidige Jalo, 8 km ten zuidwesten van hetzelfde Neder-Bethoron. Ajjalon kreeg vermaardheid door deze uitroep van Josuë: "Zon! blijf staan boven Gibeon, en jij, maan, boven de vallei van Ajjalon!" (Jos. 10, 12). Deze vallei strekt zich uit ten noorden van het stadje JALO.

Over de episode van 'Jezus verloren en in de tempel teruggevonden' vindt men een bemerking in fasc. 7, nr. 198, voetnoot 420.

Mikmas & Giba 3.

Mikmas bij een bergpas of -engte. Deze loopt van noordwesten naar zuidoosten; ze is beroemd door een heldendaad van Saüls zoon Jonatas. De Filistijnen bewaakten de bergengte en hielden aan de overkant Mikmas bezet. Jonatas en zijn wapendrager staken op eigen houtje het ravijn over, bestegen de rotswand en dreven het hele Filistijnse leger dat aan een list geloofde, op de vlucht.

De bergengte scheidt de twee steden Mikmas en Giba 3 en de woestijnen van Giba en Efraïm.

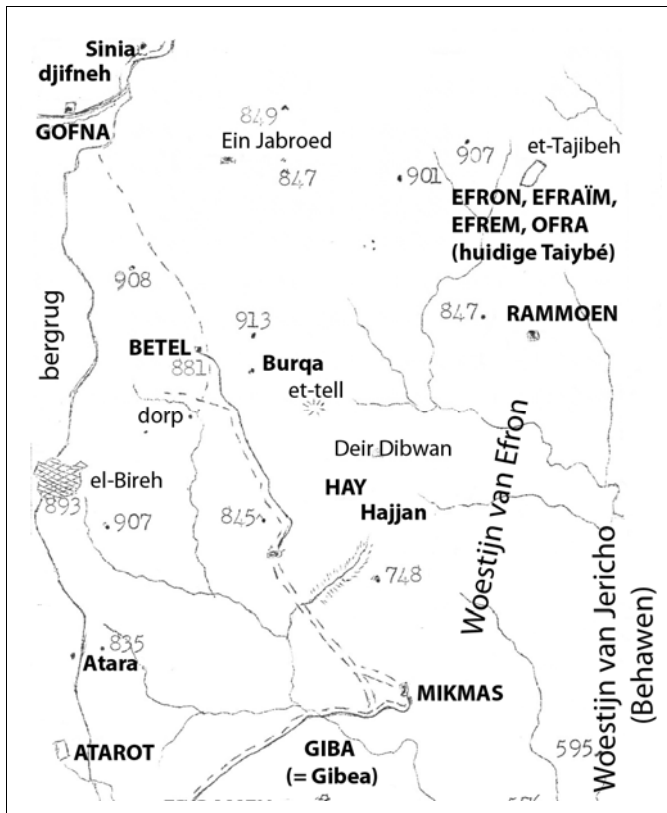
Twee rotskoppen tegenover Mikmas droegen een bijzondere naam; de oostelijke heette 'Boses', de westelijke 'Seneh'.

Een heuvel bij Mikmas, naast de engte heet tell Myriam.

Daar Maria op haar heen- en terugreis naar, en van Jeruzalem regelmatig Mikmas bezocht, kan men zich afvragen of niet daardoor die heuvel deze naam gekregen heeft?

huis van bekenden tegen de muur; zij brachten Hem de tijding dat de H. Vrouwen 4 uren noordelijk van hier te Mikmas de sabbat hielden. Mikmas ligt ook 4 uren ten noorden van Betanië bij een bergpas of engte (*an einem Engpass*); zij hadden daar vrienden.

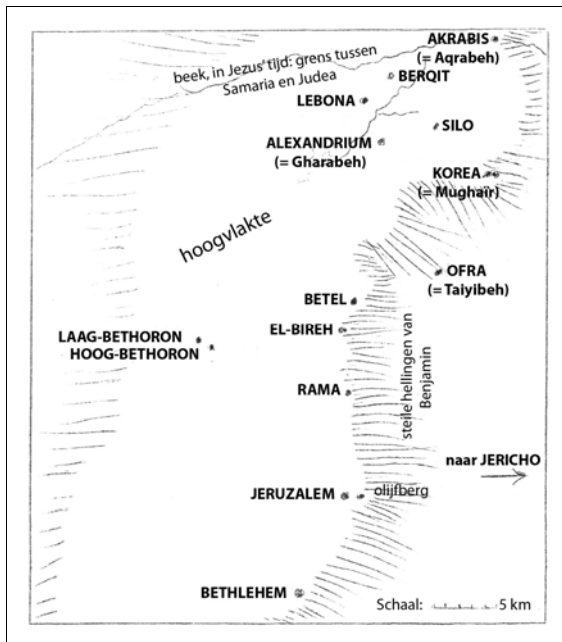
Mikmas is de stad, waar Jezus in zijn 12^e jaar het gezelschap van zijn ouders verliet om naar de tempel terug te keren. Hier vermiste Maria Hem; zij meende dat Hij naar Gofna vooruit kon zijn, maar toen zij Hem ook dáár niet vond, keerde zij vol droefheid en angst naar Jeruzalem terug. Daar, te Mikmas is een onderwijzer, een kennis van de H. Vrouwen.

Hier te Bethoron, aan de andere zijde, naar Betanië toe, is ook een levietenschool, waar de H. Familie eveneens bekend is en waar Joakim en Anna overnachtten, toen zij Maria naar de tempel brachten, en ook Maria zelf, toen zij later als bruid, na haar huwelijk met de H. Jozef, naar Nazareth terugkeerde.

Hier zijn heden meerdere Jeruzalemse leerlingen, ondermeer de neven van Jozef van Arimatea, aangekomen, en vervolgens met Joannes en Petrus, die vooruitgegaan waren om de herberg te bestellen, tot Jezus gegaan, die in het huis aan de westzijde (der stad) met de gebruikelijke voetwassing en welkomsverversing vereerd was geworden.

Na enige zieken genezen te hebben, liet Hij weten dat Hij naar de synagoge wilde. Hierop ging Hij erheen, maar in de uitleg, die Hij daar van de sabbatlezing gaf, werd Hij door de opwerpingen van de Farizeeën voortdurend onderbroken.

Na zijn lering in de synagoge keerde Jezus naar het huis terug, waar nog zieken op Hem wachtten; *velen ervan genas Hij, zoals ook enige bloedverliezende vrouwen en Hij zegende ook zieke kinderen.*

De Farizeeën hadden Hem tot een maaltijd uitgenodigd en daar Hij, naar hun zin, te lang uitbleef, kwamen zij Hem roepen, waarbij zij zeiden “dat alles zijn tijd heeft.” (cfr. Eccl. 3, 1), zelfs het genezen van zieken en dat Hij dit nu al meer dan genoeg gedaan had.

Maar Jezus wedervoer: “Ik heb geen andere tijd noch maat dan die van mijn hemelse Vader.”

Wanneer Hij klaar was met helen, begaf Hij zich met de leerlingen tot hun maaltijd.

Onder de maaltijd opperden de Farizeeën nog allerlei bezwaren, ondermeer dat men Hem te laste legde dat slechte vrouwen met Hem rondreisden; zij hadden gehoord van de bekering van Maria Magdalena, van Maria de Sufanietin en van Dina, de Samarietin.

Jezus antwoordde hun dat, indien zij Hem grondig kenden, zij daarin geen bezwaar zouden zien: Hij was immers juist gekomen om zich over de zondaars te erbarmen, enz. Hij sprak over uitwendige wonden, die, eenmaal genezen, de mens rein maken; en over inwendige, verborgen zweren, waarmee men uitwendig zuiver kan schijnen, terwijl men van binnen vol vuile etter is.

Zij wierpen verder op dat zijn leerlingen zich voor de maaltijd niet wasten of reinigden en *het antwoord van Jezus hierop was een klemmend betoog over en tegen de huichelarij en schijnheiligheid van de Farizeeën.*

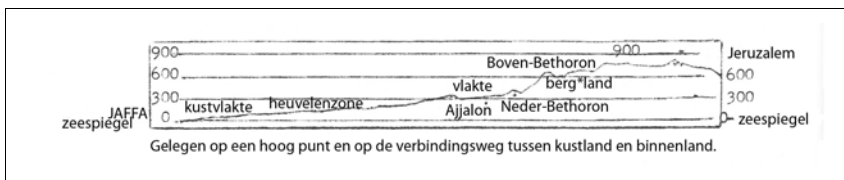
Als antwoord op hun beschuldiging van verkeer met slechte vrouwen, verhaalde Hij een parabel, waarvan de inhoud was: "Welke schuldenaar is beter: hij die grote schulden heeft en ootmoedig om kwijtschelding vraagt en bovendien in de mate van het mogelijke zijn schuld wil betalen, dan hij, die ook enorme schulden heeft en toch maar voort geld verbrast en er zo weinig om denkt te betalen dat hij de schuldenaar, die zijn schuld belijdt, nog versmaadt?"

Hij vertelde verder nog over de goede Herder en de wijnberg, zoals te Antipatris, maar zij namen alles ongevoelig, hooghartig en oppervlakkig op.

Jezus herbergde met de leerlingen in de levietenschool aan de andere (de oost-) zijde van Bethoron.

Boven- of Hoog-Bethoron ligt zo hoog, dat men het van Jeruzalem uit, zien kan. Beneden-Bethoron ligt aan de voet van de berg (waarop Hoog-Bethoron gelegen is).

Een schets in fasc. 2, nr. 61, voetnoot 134, doet dit aanschouwelijk uitkomen.

11 januari; Sabbat. –

Jezus leerde en heelde heden weer te Bethoron en had zich nogmaals tegen de Farizeeën te verdedigen.

De zienster is zo zwak, dat dit het enige is, wat zij vandaag kon meedelen.

12 januari. –

Bethoron ligt ongeveer 6 uren van Jeruzalem. Jezus ging aan alle tussenliggende steden voorbij; Hij moest alleen door Anatot (thans Anata, 4 km ten noordoosten van Jeruzalem, zie grote kaart 1), dat niet ver van Betanië ligt; Hij vertoefde, *heelde en leerde hier*.

De H. Vrouwen hadden van Mikmas nog slechts 4 uren te gaan naar Betanië, en gisteren na de sabbat, zijn zij nog naar huis gegaan. De stad, waar zij de sabbat gehouden hebben, heet inderdaad Mikmas. De naam heb ik vóór de stad op een steen in beitelschrift gelezen.

Bij deze mededeling spelde de zienster een voor een de letters van de naam, en wel zó, als stond er op de steen: Mikemas, maar toch sprak zij uit: Mikmas⁵²³.

Magdalena.

1021.

Lazarus is reeds weer te Betanië aangekomen. Hij heeft te Magdalum alles geregeld en een man die hij meegenomen had,

---

⁵²³ In Machemas of Mikemas is de 'E' dof; ze wordt niet uitgesproken; het is wat men in de spraakkunst noemt een 'sjwa quiescens' of 'rustende' (onuitgesproken) 'E'. Zo schrijft men in het Nederlands 'bewegelijk' en spreekt men uit 'beweeglijk'.

Werd de 'sjwa quiescens' in Jezus' tijd reeds geschreven?
Bestond er een teken voor?

In de Duitse uitgave van het werk lezen wij bovendien:
"Overtuigend bewijs voor de getrouwheid van Brentano in de weergave van K.'s visioenen; het Hebreeuws onkundig wist hij geen verklaring van de 'E' in Mikmas te vinden.

Door een ontdekking verrast lastte hij 10 jaren later in zijn dagboek deze nota in: "Eindelijk trof ik bij Reland aan, dat de Grieken 'Machemas' schrijven en uitspreken. K. zal dus waarschijnlijk de naam op de steen in het Grieks gezien en gelezen hebben!"

daar gelaten als bestuurder van het kasteel en het landgoed; ik hoop dat ook de man, die tot dan toe met Magdalena daar in zonden geleefd heeft, zich zal beteren, want Lazarus heeft hem niet weggejaagd, maar ernstig en met goedheid vermaand en hem woning en bestaan op het hooggelegen landgoed bij Ginnim (Engannim, thans Djenin) aangeboden.

(Reeds is dit buitengoed herhaaldelijk ter sprake gekomen, zie vooral fasc. 4, nr. 105, voetnoot 224).

Die man heeft het zonder weerstand ootmoedig aangenomen.

Aanstonds na haar aankomst te Betanië betrok Magdalena de woning van haar overleden zuster, de stille Maria, die haar zo bemind had; zij bracht de gehele nacht in tranen door, en toen Marta haar 's morgens een bezoek bracht, vond zij haar op het graf van de overleden stille Maria. Daar lag zij met loshangend haar en badend in tranen; reeds een hele tijd lag zij daar zo.

De vrouwen uit Jeruzalem waren aanstonds daarheen teruggekeerd; zij hadden de gehele weg te voet afgelegd en ook Magdalena had niet anders willen reizen, ofschoon zij nog zeer zwak, ja, ziek was van de doorstane emoties en bezwijmingen en de lange reis te voet, iets wat zij volstrekt niet gewoon was; ook waren haar voeten bebloed van het gaan; de vrouwen die haar sedert haar bekering onuitsprekelijk beminden, leidden en steunden haar keer op keer.

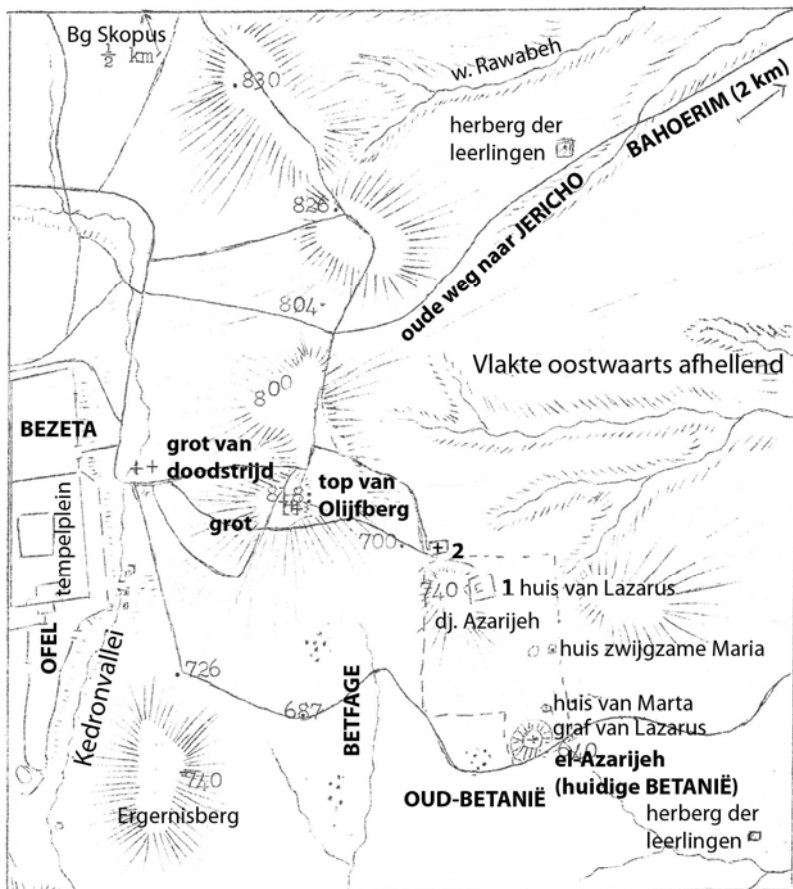
Zij was bleek en kwijnende weg in tranen. Niettemin kon zij haar verlangen om Jezus te bedanken, niet bedwingen: zij verwijderde zich heimelijk met haar dienstmeid, ging Hem meer dan een uur ver tegemoet, viel vóór zijn voeten neer en besproeide deze met tranen van berouw, dankbaarheid en liefde.

Jezus reikte zijn hand, hief haar op en sprak vriendelijk met haar, ook over haar overleden zuster. Hij spoorde haar aan in haar voetstappen te treden en te boeten, zoals deze geboet had, hoewel zij gans haar leven van zonden vrij gebleven was. Na deze vermaning keerde Magdalena met haar dienstmeid langs een andere weg terug.

Jezus verdeelde vóór Betanië zijn leerlingen, waarvan enige naar Jeruzalem trokken; Hijzelf ging met Petrus en Joannes in de tuinen van Lazarus, die hun tegemoet kwam en hun, als naar gewoonte, in de voorzaal de voeten waste en de welkomsverversing aanbood.

(In fasc. 10, nr. 252 zagen wij dezelfde handeling volbracht worden. In fasc. 10, nr. 251, voetnoot 69, kan men nog eens de ligging van

Lazarus' domein te Betanië nagaan, ook hoe wij ons de indeling van zijn huis met de ontvangstzaal hebben voorgesteld.)

Op het kaartje duiden de volle dikke lijnen wegen aan; de puntlijn stelt de grenzen voor van het domein van Lazarus en Marta.

Men heeft van west naar oost het tempelplein, de Kedronvallei, de Olijfberg, de djebel Azarijeh, tegen de oosthelling waarvan het huis of kasteel van Lazarus(1) aangebouwd is. Het domein kan van noord naar zuid 900 m lang zijn en van west naar oost 400 m breed zijn. Een voorname ingang (2), dicht bij de huidige kapel (+) die herinnert aan het uitgangspunt van Jezus' latere intocht in Jeruzalem. Ongeveer 100 stappen ten zuiden van de noordelijke ingangspoort (2) staat het kasteel met ingangen aan de noord- en de oostkant. Van het dak kan men op de heuvel komen.

Nikodemus, die zich meer in acht nam, vertoonde zich niet.
 Wel was hier Jozef van Arimatea.

Jezus bleef de gehele tijd binnenshuis en sprak met niemand dan met de huisgenoten en de H. Vrouwen. Ik heb Hem ook met Maria, zijn Moeder, alleen horen spreken, en wel over de dood van Joannes (nrs. 1011-

1012). Maria kende deze dood door een inwendige openbaring; overigens ook Jezus.

Jezus raadde haar aan over 8 dagen naar Galilea terug te keren, eer de Galilese gasten van Herodes uit Macherus vertrokken waren, terwijl het nog niet druk op de wegen was, om des te geruster haar reis te kunnen doen.

Hier valt mij in, wat ik vergeten heb te zeggen, dat de leerlingen van Jezus, die met Hem, hoewel gescheiden, naar Judea trokken, zich vaak niet ver van zijn verblijfplaats bevonden. Zij reisden gescheiden van dorp tot dorp, bezochten de herders in hun verspreid gelegen hutten en vroegen: “Zijn hier geen zieken, opdat wij ze genezen in de naam van Jezus, onze Meester, en hun voor niets geven, wat wij voor niets van Hem ontvangen hebben.” (Mt. 10, 8). En waar zieken waren, zalfden zij die met olie en zij genazen. Ik heb dit veel zien doen, want ook aan de leerlingen had Jezus het charisma van het genezen en ook de olie gegeven.

De toestand te Macherus.

Joannes' dood blijft nog verzwegen en verborgen. Ja, zelfs nog op zijn reis naar Betanië vernam Jezus het gerucht dat hij de vrijheid terugbekomen had en dat hij in volle vrijheid het feest te Macherus bijwoonde.

Ik weet niet of men met opzet deze tijding gelanceerd had. Het feest zal nog een hele tijd voortduren. Immers, zodra Herodes opgehouden zal hebben zijn genodigden feestmalen aan te bieden, begint het schaamteloos wijf nog feesten te zijner eer in te richten.

Vijf personen, die de dood van Joannes kenden, zijn op bevel van Herodias gekerkerd en zonder verbinding met de buitenwereld.

Het zijn:

- 2 wachten,

- de scherprechter en zijn knecht en
- de meid van Salome, die nog enig medelijden liet blijken.

Buiten de vertrouwden, die het wisten, vermoedde er niemand iets van. Het feest gaat voort zijn gang. Herodes houdt zich weliswaar nog afgezonderd, doch zodra de feesten beginnen, die zijn bijzit te zijner eer inricht, zal hij wel door dit hels wangedrocht weer te voorschijn gelokt worden.

Jezus bij Jeruzalem.

1022.

13 januari = 25 Tebet. –

Deze morgen zag ik Jezus over de Olijfberg gaan, zich dan zuidwaarts wenden en aan de voet van de berg in een soort van dorp of legerplaats van ambachtslieden, metselaars en slaven vertoeven⁵²⁴.

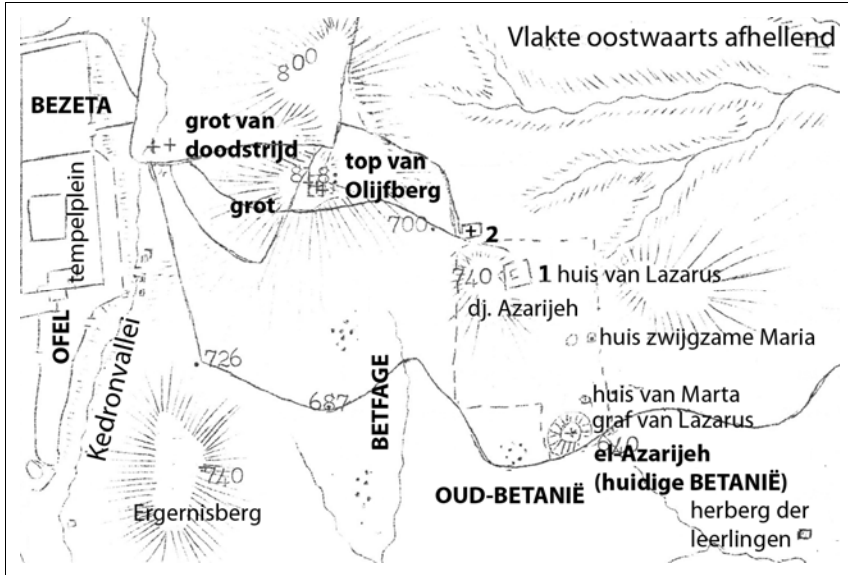
Ik zag Hem daar die mensen onderrichten, troosten en zeer vele zieken genezen. Dit dorp was uitsluitend bewoond door arme dagloners en metselaars, die aan de nooit onderbroken bouwondernemingen op de Tempelberg en aan andere openbare werken verbonden waren. Daar waren enige keukens, waar arme vrouwen tegen enige vergoeding de spijzen voor hen kookten.

---

⁵²⁴ Jezus verlaat het domein van Lazarus door de noordelijke poort (zie schets in fasc. 10, nr. 251, voetnoot 69 alsook hierboven, waar men de cijfers 1 en 2 ziet), gaat westwaarts over de Olijfberg nabij de top, daalt af in het Kedrondal vanaf de plaats 'Dominus flevit', richt zich door dit dal zuidwaarts en komt door de waterpoort in de wijk Ofel; deze wijk was meest door tempeldienaren en werklieden bewoond en bedekte een heuvel met een niveau van 720 m.

Het niveau bij de zuidpunt van de heuvel is nog slechts 655 m. Hoewel op een heuvel gelegen, ligt dit dorp toch aan de voet van de Olijfberg, daar deze zich nog ongeveer 100 m hoger verheft.

Onder hen waren zeer arme mensen en vele Galileeërs, ook zulke die van Jezus' predikingen en wonderen in Galilea getuige waren geweest; zelfs waren enigen door Hem genezen.

Er waren er van Gischala en van de landgoederen van Serobabel, de hoofdman van Kafarnaüm, en inzonderheid vele uit een stadje, niet ver van Tiberias en op de noordelijke hoogte van het dal van Magdalum gelegen⁵²⁵, waar het naar het Meer van Galilea open

⁵²⁵ Velen uit dit arbeidersdorp behoorden tot de werklieden van Serobabel, die ze aan Herodes had moeten afstaan als werkkrachten bij de bouw van de waterleidingen. Overigens zagen wij dat vele van zijn werklieden rotsbewerkers, steenmijnarbeiders waren.

Bij dit dorp vindt men nog de resten van steengroeven, zoals wij zagen in de beschrijving van het gewest in fasc. 16, nr. 624, voetnoot 294.

Serobabels werklieden arbeidden overigens aan de effenmaking van de heuvel en het aanleggen van terrassen tot tuinen. Dit dorp ligt op de heuvelen Oreimeh, el-Koer en Khoreibeh; ze sluiten aan de noordoostkant het dal van Magdalum, d.i. de vlakte Gennezaret af.

ligt, ten zuiden van het tuindorp van Serobabel; het ligt daar waar de steden van de overzijde van het Meer, vooral de ijzertransportschepen van (het gewest van) Chorazin hun haven hebben; de meeste inwoners van dit dorp zijn zulke handarbeiders.

Jezus genas verscheidene zieken onder die mensen en zij vertrouwden Hem hun verdriet toe over het groot ongeluk dat een veertiental dagen geleden, bij de bouwwerkinstortingen geschied was (nrs. 1009-1010; 1024). Zij baden Hem toch ook tot verscheidene gewonden te gaan, die er nog levend van afgekomen waren. Op 7 na, hadden 100 mensen, zonder de 18 bouwmeesters en de gewonden mee te tellen, er het leven bij ingeschoten.

1023.

Jezus ging tot die gewonden, troostte en genas hen. Velen die hoofdkwetsuren opgelopen hadden, heelde Hij door zalving met de olie en het drukken van het hoofd; verpletterde armen, waaruit beendersplinters staken, door het bijeenvoegen van de breuken en flarden, die Hij dan zalfde en enige tijd met de hand gedrukt hield; gebroken armen die in windsels en banden rustten, zalfde Hij, omvatte de gebroken plaatsen met zijn hand en ze waren genezen, zodat ze van de windsels ontdaan konden worden en hun beweging terugbekomen hadden; de wonden van verloren lidmaten sloot Hij, enz.⁵²⁶

In dit dal, nabij die heuvelen lag Betsaida, terwijl zich aan hun overkant de kleine vlakte Tabiga met de haven uitstrekt.

⁵²⁶ Verloren lidmaten sloot Hij. – Jezus verving het verloren lidmaat niet door een nieuw.

In Kath. Archief, 1958, k. 74 tot 136 verscheen een magistrale verhandeling over de verschijningen te Lourdes, waarvan men in dit jaar het eeuwfeest vierde. De auteur verdedigde daarin de mening, dat God nooit wonderen doet die ALLE krachten van de natuur te boven gaan, nooit zulke nl.

Ik hoorde Jezus tot de daar verzamelde mensen zeggen, dat zij nog meer te bewenen zouden hebben, wanneer het zwaard de Galileeërs (in de tempel) zou treffen. Hij maande hen aan om aan de keizer alle belastingen zonder morren te betalen, en zei tot enigen wier vermogen ontoereikend was, dat Hijzelf hun het nodige zou bezorgen; zij hoefden slechts Lazarus er in zijn naam om te vragen, deze zou het hun geven. Jezus sprak hier op een aangrijpende, liefdevolle wijze, en ik hoorde die mensen er ook om jammeren dat de zieke sukkelaars thans aan de vijver Bethesda de hulp niet meer vonden, welke zij vroeger soms daar bekwamen (cfr. Joa. 5, 2-4). Nu moesten zij ellendig wegwijnen; sedert lang was geen enkele genezing meer gesignaleerd.

Ik zag Jezus wenen, terwijl Hij over de Olijfberg ging. Tot de levieten zegde Hij: *“Indien die stad daar het Heil niet aanneemt, zal de tempel verwoest worden, zoals nu deze gebouwen ingestort zijn en ontelbare mensen zullen er onder begraven worden. Laat deze jongste gebeurtenis u tot waarschuwing strekken, tot les en*

---

waarvoor scheppingskracht is vereist en iets, b.v. een ontbrekend lichaamsdeel uit het niets in het bestaan geroepen en teruggeschonken wordt. “Zijn wonderen doet God steeds, meent de auteur, met in de natuur voorhanden zijnde krachten, doch op een manier waartoe de natuur niet in staat is, b.v. in veel korter tijd dan zij het vermag.”

Misschien kan men dit een algemene regel noemen en tot bevestiging ervan wijzen op de hier door K. vermelde genezing.

Maar zeker kent deze regel tal van uitzonderingen.

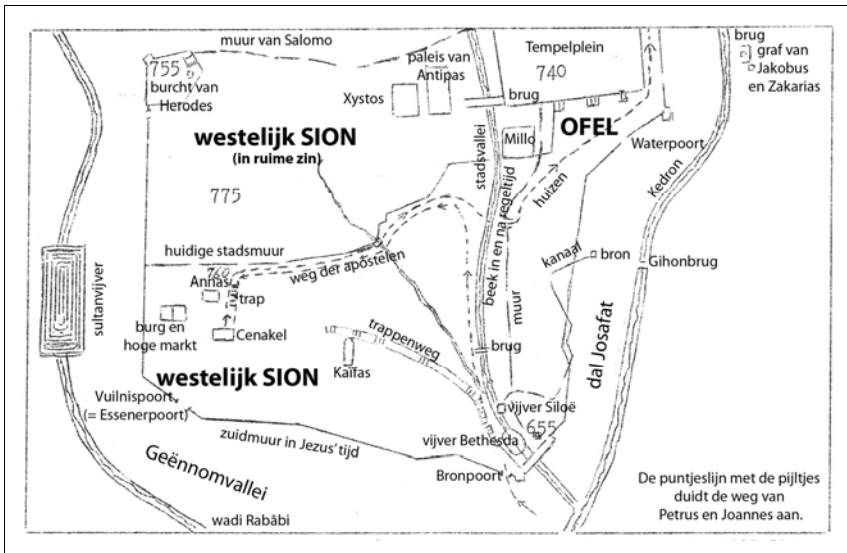
- Vooreerst laat de auteur zelf buiten beschouwing de opwekking van doden.
- Verder hebben wij een genezing waarvoor scheppingskracht vereist was in Piet Derudder.
- En wat gezegd van wonderen als de vermenigvuldiging van broden en vissen?

vermaning.” (Dit wenen van Jezus bij deze gelegenheid is een ander geval dan het wenen bij Lk. 19, 41).

De ingestorte Siloëtoeren.

1024.

Ik heb nu ook gezien hoe het bouwwerk ingestort is: het geschiedde aan de zuidzijde van het Tempelplein.

Een grote waterleiding moest daar gebouwd worden om het bloed uit de tempel naar het dal te brengen, ter plaats waar ook het overtollige water van de vijver Bethesda wegvloeit⁵²⁷.

⁵²⁷ Waterleiding om het bloed weg te brengen ... – Zonderlinge koppeling van woorden; ze houden nochtans geen tegenstrijdigheid in, want niet alleen walgelijk bloed moest uit de tempel van de plaats der slachting weggebracht worden, maar ook vuil spoelwater en dit in grote hoeveelheid.

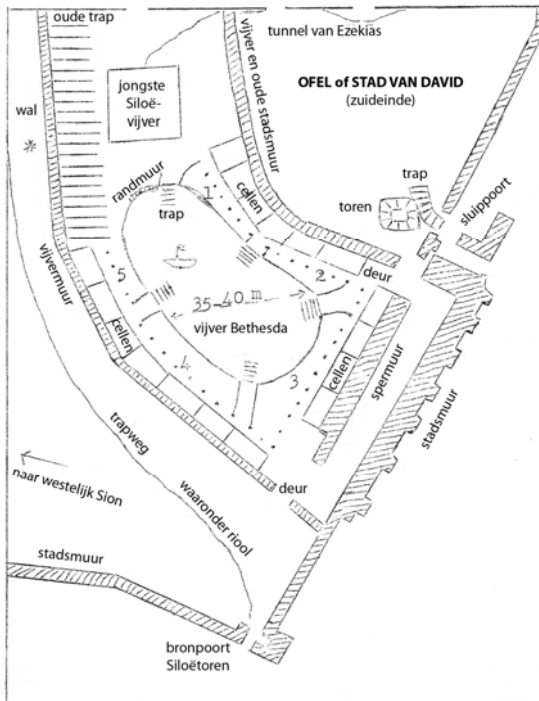
De leiding die beide wegbracht kon bijgevolg ook waterleiding genoemd worden. Dit bloed en water werden ondergronds door kanalen of riolen afgeleid.

Zulke kanalen werden ontdekt onder de driedubbele tempelpoort in de zuidmuur van het Haram of omheiningsmuur en een ander bij de zuidwesthoek van het Tempelplein onder dezelfde muur.

Dit laatste vervolgde zuidwaarts zijn loop tot de vijver Bethesda; hier werd het einde ervan ontdekt onder de trapweg, die aan de voet van de uiterste westelijke muur van de vijver van zuid naar noord opwaarts liep.

Dit ondergronds kanaal mondde uit in het dal, dat hier ruim is en opeens 5 of 6 m dieper ligt dan het terrein van de vijver (cfr. Guide, blz. 258, 257).

Maar hier bij K. is er sprake van een bovengrondse, hoge waterleiding, die instortte. Hieruit volgt de vraag of misschien proefnemingen gedaan werden om bloed en vuil water langs een andere leiding ter bestemming in het zuidelijk dal te brengen, dan wel of in de bouwondernemingen bevat was het herstel van de ondergrondse leidingen en tevens de bouw van een bovengrondse echte waterleiding, die het water uit de Siloëvijver naar de tempel moest brengen, nadat het bij de vijver omhoog gepompt was?

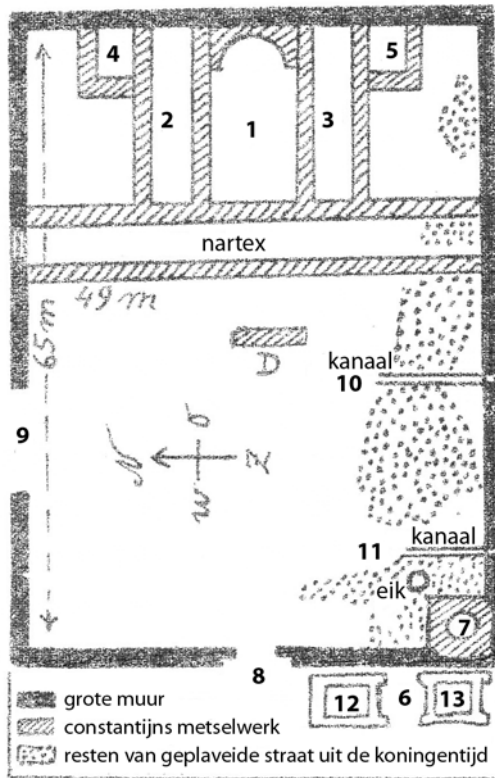
Op de bovenstaande schets vertoont de zuidoosthoek van de stad de oude en jongste Siloëvijver, tussen verschillende muren, en de zuidpunt van de heuvel Ofel.

Volgens K. en ook volgens Th. Neumann is die vijver met de omringende gebouwen en cellen het Bethesda-gesticht, dat in het Evangelie van Joannes vermeld is.

K. maakt er vaak gewag van; straks zal zij de genezing van de 38-jarige zieke, die door Jezus bij die vijver genezen werd, verhalen; zij lokaliseert hier ook de doopplaats van de apostelen na de nederdaling van de H. Geest.

In al deze gevallen kan die tekening als illustratie dienen.

***

Pilatus had op allerlei manieren geld tot dit doel afgeperst en daar was een eerloze kerel in het sanhedrin ... hoe heet hij ook weer? ... zijn naam is me nu ontgaan, die het heimelijk met de Herodianen houdt en alles voor Herodes afspiedt.

Het ontbrak Pilatus aan deugdelijke steen en bekwame bouwmeesters, maar die kerel heeft ze hem vanwege Herodes aan de hand gedaan; deze heeft vervolgens, in verstandhouding en afspraak met Herodes en de bouwmeesters, die tot de sekte der Herodianers behoorden, de gehele bouw zo verraderlijk

---

Bovenstaande tekening is het plan van een monument, drie kwartier ten noorden van Hebron en bestemd om de woonplaats van Abraham te Mambre te vereeuwigen.

De beschrijving ervan is reeds gegeven in het begin van fasc. 4 (verklaring van de kaart van Hebron en omgeving).

Om deze schets te verstaan, leze men de bijgevoegde legende en een 20-tal regels in fasc. 4.

In de zuidwesthoek van het rechthoekje ziet men aangetekend de eik die Abrahams tent of woning overschaduwde.

In dezelfde hoek is ook de 7 m diepe bronput aangetekend, die nooit geheel zonder water is. Op deze plaats heeft de gebeurtenis plaatsgehad, die verteld is in Genesis, 18, 1-15 en die onze K. op haar beurt zo mooi verteld heeft (zie terug fasc. 1, nr. 26).

Het gestreepte deel rechts wijst de oppervlakte aan, die later door een basiliek van Konstantijn en haar bijgebouwen ingenomen werd.

In de laatste decennia hebben opgravingen de grondslagen van de reusachtige ringmuur blootgelegd. Meteen werden ook resten ontdekt uit de tijden der Koningen en dit wijst er op tot hoever in het Oude Testament de traditie van Abrahams verblijf op die plaats teruggaat.

Ze ligt zowat 3 ½ km ten noorden van Hebron en heet Haram (ook: Beit) Ramet el-Khalil, d.i. Heiligdom (Huis) van de hoogte van de vriend. Immers, in navolging van de H. Schrift (Jes. 41, 8; Jak. 2, 23) geven de Arabieren de naam el-Khalil (vriend van God) aan Abraham.

Daarom noemen zij ook Hebron 'el-Khalil', stad van de Vriend, omdat zich daar zijn grafspelonk bevindt.

Deze bemerking komt hier te pas, omdat we Jezus straks naar Hebron zullen zien gaan om de verwanten van de Doper te troosten.

aangelegd, dat (bij het wegnemen der steigers) alles moest instorten, vele ongelukken plaatshebben en de haat tegen Pilatus hoger moest opklaaien.

De 18 Herodiaanse bouwmeesters stonden tegenover de Tempelberg op het terras van een gebouw (of toren) en gaven order de bouwstellingen, waarop de bogen gewelfd opgetrokken waren, weg te nemen, daar alles droog en vast geworden was. De arbeiders stonden overal te werken aan de hoge bogen om de stellingen te verwijderen, toen opeens het hele bouwgevaarte uit elkander viel; de zware muren stortten omver, men hoorde niets dan jammer- en noodgeroep; alles vluchtte en schreeuwde. Gekraak en stofwolken vervulden de gehele omstreek; vele kleine woningen werden mee neergerukt en een menigte arbeiders en ook andere mensen aan de voet van de Tempelberg kwamen om. Maar de plaats waar de achttien verraders stonden, stortte door de aardchok gelijkelijk in; zij worden onder het puin verpletterd en begraven.

Dit geschiedde in de dagen kort vóór de feestelijkheden te Macherus, en ook wel dáárom is niet één Romeinse officier of beambte naar het feest gekomen, want nu is Pilatus geweldig tegen Herodes verbitterd en hij zint op weerwraak. Nu nog is men steeds aan het wegruimen van het puin, waar nog lijken uitgetrokken worden; het is een zeer lang bouwwerk geweest en de schade is enorm.

Bij de bouw van deze waterleiding, die door een verraad van Herodes instortte, geraakten Pilatus en Herodes in vijandschap, doch bij de dood van Jezus, de instorting of verwoesting van de ware geestelijke tempel, verzoenden zij zich weer met mekaar (Lk. 25, 12).

De eerste verwoesting rukte de verraders mee in de val; de tweede bracht straf en verwerping over het gehele Jodendom.

Jezus in de herberg van Jozef en Maria bij Jeruzalem.

(die wij lokaliseerden te Qatamin, zie fasc. 4, nr. 103, voetnoot 221)

1025.

Ik zag Jezus met zijn gezelschap 's middags vóór de poort (van Jeruzalem) waardoor men naar Bethlehem gaat, ongeveer een kwartier van de stad, in het huis waar Maria en Jozef vertoefden toen zij naar Jeruzalem gingen, om Hem als Kind van veertig dagen in de tempel aan God op te dragen.

Op haar reis naar de kribbe te Bethlehem had ook de H. Anna hier overnacht, en ook Jezus was in zijn 12^e jaar hier geweest, toen Hij bij de Olijfberg zijn afreizende ouders had verlaten en naar Jeruzalem teruggekeerd was.

In deze herberg wonen zeer vrome, eenvoudige mensen, bij wie Essenen en andere brave mensen op hun reis een onderkomen vinden; zij voelen er zich als thuis. Hier woonden nu de kinderen van de ouders van toen. Ook leefde nog een oude man, die zich alles nog levendig herinnerde; zij kenden Jezus niet meer; sedertdien was Hij hier niet meer geweest, en zij meenden dat Hij wellicht Joannes de Doper was, van wie zij meenden dat hij nu op vrije voeten gesteld was.

Ik was hier getuige van een zeer aandoenlijk tafereel: zij toonden aan Jezus in een hoek van het huis het beeld van een Kindeke, zorgvuldig ingebakerd en juist gekleed zoals Jezus er uitzag, toen Maria Hem naar de tempel bracht; ook lag het in een kribje als het zijne en er brandden lampen en lichten hij, waarvan de schijn als uit papierzakken of lampions kwam.

Zij zeiden tot Jezus: “Jezus van Nazareth, de grote Profeet, vóór 33 jaren te Bethlehem geboren, is met zijn Moeder hier geweest. Een Gezant die van God komt, moet men eren en daarom vieren wij 6 weken lang zijn geboortedag; dit is wel beter dan de geboortedag te vieren van Herodes, die geen profeet is!”

Door de omgang met Anna en alle vrienden der H. Familie en door de herders die eveneens in deze herberg kwamen, wanneer zij naar Jeruzalem gingen, waren deze mensen nu nog gelovige vereerders van Jezus en van de hele H. Familie.

Toen Jezus zich nu aan hen kenbaar maakte, was de verrassing onbeschrijfelijk en hun vreugde ongelooflijk; zij lieten Hem in het huis en de tuin alle plaatsen zien, waar Maria en Jozef en Anna zich opgehouden hadden. *Jezus onderrichtte en troostte hen* en zij wisselden geschenken. Door een leerling liet Hij hun wat geld geven en zij gaven Hem daarvoor brood, honig en vruchten voor onderweg en zij deden Hem nog een goed eindweegs uitgeleide. Deze mensen stammen van de herders bij Bethlehem af en waren hier in de herberg getrouwd.

Jezus maakt te Joetta aan zijn gezellen de dood van Joannes bekend.

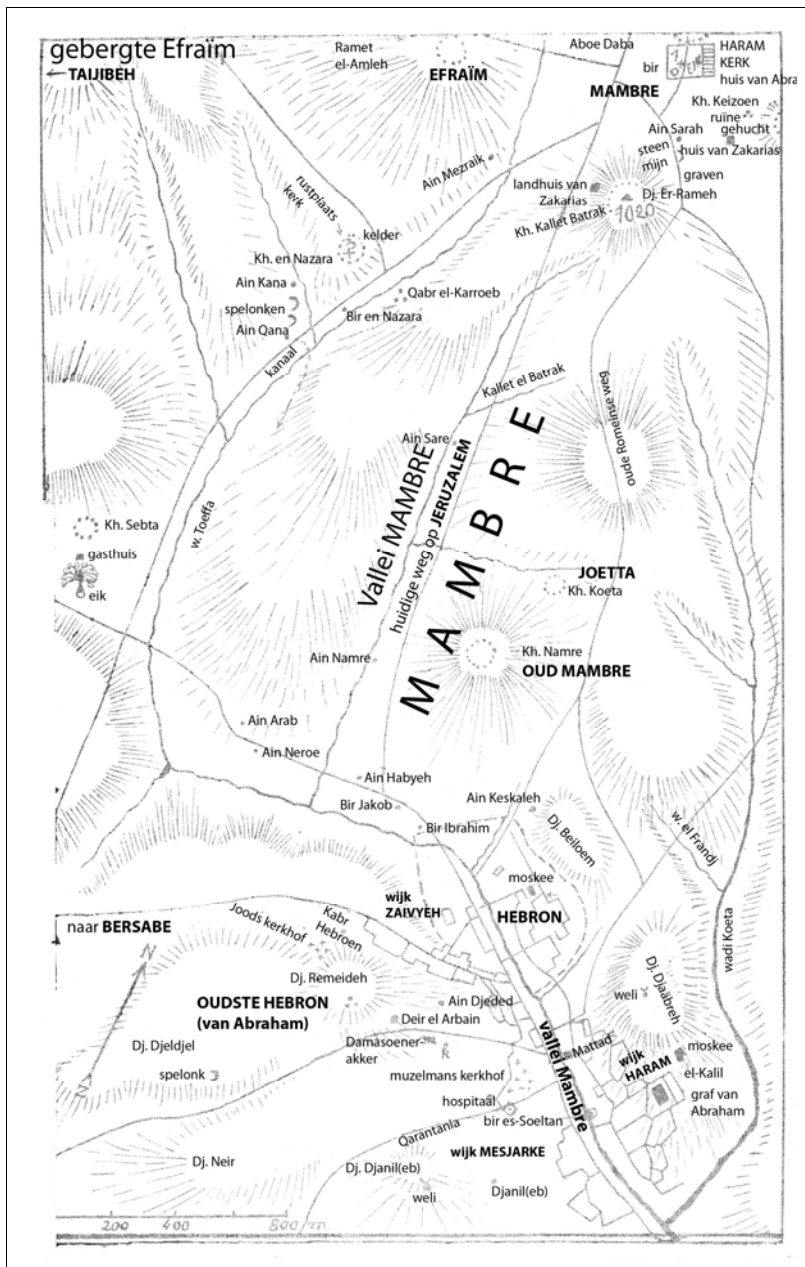
1026.

Van hier vertrekkend ging Jezus met zijn gezelschap ter zijde van Bethlehem en voorbij de meeste steden 5 uren ver tot Joetta (thans Koeta), dat de geboorteplaats van Joannes de Doper is en een uur van Hebron verwijderd ligt (zie fasc. 4, verklaring van de kaart van Hebron en omgeving).

Ook Maria, Veronika, Suzanna, Joanna Chusa, Maria Joanna Markus, Lazarus, Jozef van Arimatea, Nikodemus en meer andere Jeruzalemse leerlingen waren in afzonderlijke gezelschappen reeds in de morgen zonder vertoeven daarheen gereisd.

Van Jeruzalem uit waren zij een rechter weg gevolgd en verscheidene uren vroeger daar aangekomen dan Jezus.

Het huis van Zakarias ligt een kwartier vóór Joetta als een afzonderlijk landgoed, (tamelijk) eenzaam op een heuvel (zie kaart fasc. 4, alsook hierna).

Het huis en de landgoederen, hoofdzakelijk in wijnbergen bestaande, zijn het erfdeel van Joannes de Doper.

De zoon van de broer van zijn vader (of Joannes' volle kozijn), die eveneens Zakarias heet, woont hier en bestuurt alles.

Hij is een leviet en **bevriend met Lukas**, die hem nog onlangs te Jeruzalem bezocht en **vele bijzonderheden over de H. Familie uit zijn mond vernam**.

Hij is jonger dan Joannes de Doper en van dezelfde leeftijd als de apostel Joannes. In zijn jeugd, gedurende het verblijf van Joannes in de woestijn, heeft hij tot Elisabets dood bestendig als een kind van den huize hier ingewoond; hij behoorde tot een klas van levieten, die enige gelijkenis met de Essenen hadden en ingewijd waren in zekere geheimenissen, die zij van hun voorvaderen geërfd hadden; zij verwachtten met een bijzondere godsvrucht en ongewoon verlangen de komst van de Messias. Deze Zakarias was een zeer verlicht, een ongetrouwd man, Jezus en zijn gezelschap werden door hem met de voetwassing en het welkomsvorgerecht ontvangen, en, nadat alle aanwezigen Jezus begroet hadden, begaf Hij zich naar de synagoge te Joetta.

Heden was het een vastendag geweest en heden avond begon de sabbat van een plaatselijk feest te Joetta en te Hebron⁵²⁸, ter gedachtenis aan de zegepraal van David op zijn opstandige zoon, die het eerst te Hebron, zijn geboortestad, de banier van het oproer tegen zijn vader had gestoken (II Sam. 15, 7-12).

---

⁵²⁸ Vastendag ... de sabbat van een feest. Hier noemt K. opnieuw sabbat een feest, cfr. fasc. 13, nr. 432, voetnoot 194.

Het hier genoemde feest is in de algemene joodse kalender niet vermeld, evenmin als de vastendag, en het moet ook geen verwondering baren, aangezien het een lokaal feest was, bijgevolg voorafgegaan door een vasten, die eveneens lokaal was, daar hij een voorbereiding was op het feest.

Op dit feest werden in de synagoge en in de huizen vele lampen aangemaakt, die zelfs de gehele dag bleven branden. Zij dankten God op dit feest voor de verlichting, waardoor zij zich bij die gelegenheid aan de zijde van het recht geschaard hadden en zij smeekten om verlichting om ook in de toekomst altijd het rechte, goede en ware te mogen kiezen⁵²⁹.

Jezus sprak voor veel volk in de synagoge en ontving bewijzen van grote liefde en achting vanwege de levieten. Ook maaltijdde Hij met hen en leerde over David.

1027.

14 januari. –

Jezus bezocht heden, en dit deden ook verdeeld zijn leerlingen, de omstreken van Joetta en Hebron, overal predikend en helend, en hetzelfde deed Hij ook te Joetta.

Ook Maria met de vrouwen was naar hier gekomen. Onderweg had zij veel verteld van haar reis met Jozef naar Elisabet; zij toonde aan de vrouwen de plaats waar Jozef weer was afgereisd en zei hoe bang het haar toen om het hart was geweest, wegens hetgeen Jozef wel denken zou, wanneer hij, haar tegemoet komend, haar veranderde, gezegende toestand zou bemerken; zij vertelde ook heden en gisteren tegen de H. Vrouwen, terwijl zij met hen alle gedenkplaatsen bezocht, alle geheimen en wonderen, die hier bij haar bezoek en bij de geboorte van Joannes voorgevallen waren.

Zo sprak zij van het opspringen van Joannes in de schoot van zijn moeder; zij vermeldde de groet van Elisabet en bekende dat God op die groet haar het MAGNIFICAT had ingegeven;

---

⁵²⁹ Ter vergelijking: "De Mohammedanen te Hebron zeggen bij hun abluties, alvorens de moskee binnen te treden, wanneer zij hun oren bevochtigen: "O Allah! maak dat ik behore tot hen die luisteren naar wat gezegd wordt en mij hecht aan wat het beste is."" (Uit 'Rondzwervingen in Palestina' – Wanderungen, S. 169-170).

daarna had zij elke avond dit gebed met Elisabet gebeden; zij bracht hun ter kennis de stomheid van Zakarias en hoe God hem bij het uitspreken van de naam van Joannes de spraak had teruggegeven.

Al deze wonderbare gebeurtenissen en geheimen, die hun tot nog toe onbekend gebleven waren, vertelde zij aan de H. Vrouwen in alle vertrouwelijkheid en onder tranen van godvruchtige herinnering en ook de H. Vrouwen waren op die heilige herinneringsplaatsen tot tranen toe bewogen, doch bij hen waren het meer tranen van troost dan bij Maria, die tevens weende om de dood van Joannes, waarvan de andere vrouwen nog geen vermoeden hadden. Ook de bron toonde zij hun, die op haar gebed nabij het huis ontsprongen was en zij dronken het water er van.

‘s Avonds zag ik een gezamenlijke maaltijd, waarbij *Jezus onderricht gaf*. De vrouwen zaten afgezonderd, doch zij konden alles horen. Wanneer alle overige vrouwen zich teruggetrokken hadden, ging Maria met Jezus, Petrus en Joannes en met de drie leerlingen van de Doper: Jakobus, Eliakim en Sadoch, die de zonen van haar oudste zuster Maria Heli waren, in de kamer waar Joannes geboren was.

Hier lag een groot vreemdsoortig deken op de vloer open gerold en zij knielden en zaten er omheen. Maar *Jezus stond rechtop en sprak hun over de heiligheid en de loopbaan van Joannes*.

De H. Maagd vertelde hun de omstandigheden, waaronder deze deken vervaardigd en geborduurd was: zij had die gemaakt tijdens haar verblijf bij Elisabet, samen met deze, voor de geboorte van Joannes (fasc. 4, nr. 93, midden), die er op ter wereld gebracht werd. Deze deken die Elisabet bij Joannes geboorte tot bed diende, was van geelachtige wol, die als gestikt en met vele bloemen versierd was. Aan de bovenrand waren spreuken uit de groet van Elisabet en uit het Magnificat met grote letters

ingenaaid. Maar daaronder las ik ook een spreuk, die niet in de Bijbel voorkomt, maar deze, helaas! ben ik jammerlijk vergeten.

1028.

Midden op de deken was een soort van kleed voor de kraamvrouw vastgemaakt, waarin zij de voeten, gelijk in een zak, kon inknopen. Boven vormde dit kleed een soort van mantel, waarin zij zich kon inhullen en het had een kap. Dit omhulsel of kleed was eveneens van geelachtige wol met bruine bloemen; het was nagenoeg alsof men een slaapkleed met zijn onderste helft of ruggedeelte op een gestikt deken zou naaien.

Ik zag dat Maria de bovenrand van de deken vóór zich opgeheven hield en de aanwezigen de opgenaaide spreuken en profetieën voorlas en uitlegde; zij zei ook dat zij aan Elisabet voorzeggd had, dat Joannes Jezus slechts driemaal van aangezicht zou zien, en hoe dit zo was uitgekomen: Hij heeft Hem inderdaad slechts driemaal gezien:

- ten eerste, als kind in de woestijn, toen de H. Familie op haar vlucht naar Egypte hem op een geringe afstand voorbijtrok;
- ten tweede, bij Jezus' doop en
- ten derde, toen hij Hem aan de Jordaan zag voorbijgaan en getuigenis van Hem aflegde (nrs. 176, 289, 315, 1031).

Nadat zij voorbereid waren, *openbaarde Jezus hun dat Joannes door Herodes gedood was* en een grote droefheid greep allen aan: zij besproeiden de deken met hun tranen en vooral de apostel en evangelist Joannes zag ik zich wenend op de vloer rollen⁵³⁰.

---

⁵³⁰ Zich wenend op de grond rollen was bij de doden een gebaar en uiting van grote droefheid (D.B. Deuil; cfr. fasc. 7, nr. 173, voetnoot 367).

De bron, op Maria's gebed in de nabijheid van Zakarias' huis ontsprongen, waarvan in dit nr. melding gemaakt is, ligt tussen zijn woonhuis en landhuis. (fasc. 4 alsook hiervoor, zie kaart van Hebron en omgeving).

Het was een hartverscheurend schouwspel die mannen daar snikkend en weeklagend met hun aangezicht op de deken te zien liggen, maar Jezus en Maria stonden aan de beide einden en de Heer troostte hen ernstig, bereidde hen op nog erger gebeurtenissen voor en *gebood hun zijn dood vooralsnog geheim te houden, daar buiten hen het nog niemand wist*, behalve dan de daders zelf.

Ik moest hedennacht geweldig lopen op mijn reis, om nog tijdig daar te kunnen komen; ik knielde naast hen op de deken neer en weende met hen en ik had 3 bloemenkronen mee, die ik aan de lieve Moeder van God gaf, 2 kleinere en een grote; deze laatste was amper half af; ik schaamde mij erover, doch Maria nam ze goedig aan en legde ze op de deken:

- de onvoltooide grote legde zij voor Jezus in het midden,
- de tweede voor haar en
- de derde voor Joannes aan weerszijden; ik meen ook dat zij ze achteraf met en in de deken heeft opgerold.

***

Brentano interpreteert deze symbolische handeling als volgt: de kronen zijn zinnebeelden van pijnen en ziekten, die de zienster nog niet alle en geheel heeft doorstaan.

In haar lijdensnachten offert zij haar smarten aan Jezus, Maria en Joannes op, terwijl zij die zinnebeeldig tot kransen vlecht, daar in haar visioenen bloemen en kronen de zinnebeelden van haar smarten zijn.

Jezus bij het graf van Abraham en te Betain.

1029.

15 januari. –

Jezus leerde deze morgen bij het bos Mambre.

(Over Mambre is genoeg gezegd in fasc. 4, verklaring van de kaart van Hebron en omgeving).

Hij bevond zich ten zuiden van het (toenmalige, nog niet ver uitgebreide) Hebron, bij de spelonk Makpela (die nu door de grote muzelmanse moskee overbouwd is). In deze spelonk zijn Abraham en andere oudvaders begraven.

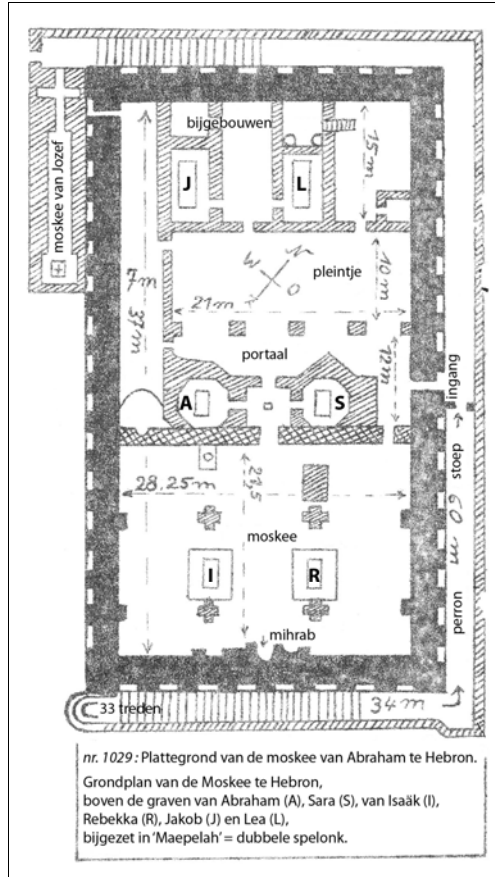
Jezus deed in dit gewest ook genezingen, hoofdzakelijk van landelijke mensen, die daar verspreid en afzonderlijk wonen.

Het bos Mambre is een dal ten zuiden (maar ook een district ten noorden) van Hebron, vol eiken die wijd uit elkaar staan, en beuken en notenbomen. Dit dal opent zich (of mondt uit, zie steeds dezelfde kaart geheel beneden) in een ander dal (dat uit het noordoosten komt). Dicht vóór het bos Mambre zijn verscheidene spelonken, ook de grote spelonk Makpela, waar Abraham, Sara, Jakob, Isaäk en andere oudvaders begraven zijn.

De spelonk is dubbel, gelijk twee kelders; de graflegers zijn deels vooruitspringende, deels in de wanden uitgehouwen of uitgeholde stenen lijkbanken. Deze grafspelonk Makpela is nog in grote eer en door een boomgaard met een leerstoel voorafgegaan (cfr. Gen. 25, 17). De rots of heuvelhelling is geheel bekleed met wijngaarden, maar boven op de rots (hoogste heuvelhelling en -vlakte) groeit graan⁵³¹.

---

⁵³¹ Het dal van Hebron of Mambre verenigt zich met een andere vallei, die komt uit de richting noordoosten. De plaats tussen de heuvelhellingen vóór de uitmonding in het ander dal draagt de naam 'Poort van Hebron'. Waar de twee valleien zich verenigen is de vlakte of het landschap ruimer. Vandaar dit woord in D.B. Hebron: "De zuidelijke Poort van Hebron verleent

toegang naar een liefelijk en vruchtbaar landschap.” Ook vindt men hier helder water in overvloed.

Niet alleen aan dit beperkte landschap is de vruchtbaarheid eigen, maar aan heel de omstreek van Hebron; het graan en het brood zijn beroemd om hun goede smaak. De heuvelhellingen die boven de stad uitstijgen, haar insluiten en omringen, zijn zeer vruchtbaar, rijk aan graan, wijngaarden en alle soorten van vruchtbomen, olijfbomen, granaatbomen, vijgenbomen, abrikozen, notelaren, enz.

Benevens de grote dubbele spelonk van Abraham bestaan er nog meerdere andere te allen kante en ondergrondse ruime kelders. Men kan hierover Guérin nazien, Judée, III, 214-245.

Jezus was met de leerlingen in de spelonk; verscheidene graven werden ontdekt. Enige geraamten waren uiteen gevallen, maar dit van Abraham lag nog in goede orde en schikking op zijn rustplaats. Een dikke, bruine bedekking werd er afgerold; ze was gevlochten als met vingerdikke koorden van kamelenhaar.

Jezus sprak vóór de spelonk van Abraham over de Belofte en de vervulling ervan; Hij genas ook meerdere zieke landbouwers; een deel van hen waren lam, andere hadden de tering of de waterzucht.
Razende bezeten en zag ik niet, doch wel krankzinnigen en maanzieken.

Het land is hier zeer vruchtbaar; de graanoogst staat wonderschoon en is reeds geel; het brood er van is voortreffelijk; hier heeft bijna iedereen zijn wijnberg. De bergen zijn van boven vlak en begroeid met koorn; om de bergen (op hun hellingen) zijn wijn-aanplantingen en in hun gronden wonderlijke spelonken.

Toen Jezus met de leerlingen in de spelonk Makpela ging, legden zij hun sandalen buiten de deur af en gingen er barvoets binnen; zij schaarden zich eerbiedig rond Abrahams graf en *alleen Jezus nam er het woord*⁵³².

---

⁵³² Hier willen wij twee nota's plaatsen, vooreerst over:

a) Zij legden hun sandalen af.

- In nr. 150 hebben wij ook de H. Driekoningen dit te Bethlehem zien doen alvorens Jezus' geboortegrot binnen te treden.
- Straks zal door K. gezegd worden dat David blootsvoets vóór de Ark ging.
- Mozes kreeg bevel zich te ontschoeien op de heilige plaats van de brandende braamstruik.
- Hetzelfde gebruik onderhielden de priesters en priesteressen bij de Grieken en Romeinen.
- In Indië treedt geen bramaan zijn pagode binnen, tenzij ontschoeid uit eerbied voor de heilige plaats.
- Barvoets betraden ook de H. Driekoningen in hun land hun tempel.

Makpela, de grafspelonk van Abraham.

De hebreeuwse naam Makpela betekent ‘dubbel’, ‘iets dat dubbel is’ en zo werd de grot genoemd, omdat ze bestaat uit twee grote ruimten.

In de loop van de eeuwen vóór Chr. werd de grot die met haar gewelf boven de grond uitstak, ombouwd door een monumentale rechthoekige muur; deze is 60 m lang, 34 m breed en gemiddeld 2,50 m dik.

Het tijdperk van zijn ontstaan is onzeker. Men heeft vooral in Salomo (of zijn opvolgers) de bouwer willen zien. Hedendaags denken de geleerden, doch zeer ten onrechte, aan Herodes de Grote. Ten onrechte om meerdere redenen, b.v. omdat Flavius Josephus die de opsomming geeft van Herodes’ voornaamste bouwwerken, dit grootse monument niet eens noemt.

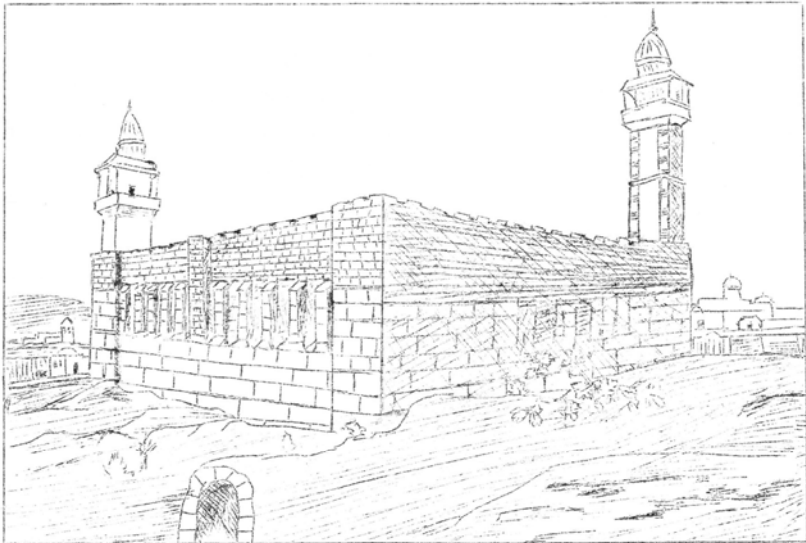
De genoemde muur rijst op tot een hoogte van 10 m.

Het metselwerk dat daarboven nog 3 à 4 m hoger stijgt, zoals ook de torens en minaretten aan de noordwest- en zuidoosthoek zijn van Arabische oorsprong ($\pm 10^e$ eeuw). De stenen van de oude muur zijn effen als marmer, bronskleurig van ouderdom en onverbreekbaar; er is nog geen schade aan te bemerken. In de onderste lagen is de lengte der stenen 8 m, de hoogte 1,15 m, doch naar omhoog toe verminderen hun afmetingen.

-
- In de hele islamitische wereld is dit gebruik nog hoog in ere. Zich van zijn schoeisel te ontdoen is de eerste vereiste, indien men een moskee in wil treden.
  - Bij de Karäieten is dit gebruik nog steeds van kracht, maar de overige Joden gaan thans geschoeid hun synagogen binnen en houden bovendien, mannen zowel als vrouwen, het hoofd bedekt.

b) Zo beknopt mogelijk een woord over de zo beroemde moskee boven het graf van Abraham te Hebron. De aartsvaders Abraham, enz. liggen hier begraven, weet K. hier te zeggen.

Wij zullen straks zien in welke rangschikking hun graven daar ingericht zijn, althans volgens de mohammedanen.

Het heiligdom van Abraham met zijn grafspelonk te Hebron zoals het er uitzag, een eeuw geleden.

Op de tekening zijn details weggelaten, b.v. de moskee van de Patriarch Jozef, bij de noordwesttoren en de trap naast de zuidmuur.

Dit monument is één van de mooiste constructies van Palestina en voor een vakman één van de meest interessante bouwwerken van de wereld. Als kunstwerk evenaart of overtreft het zelfs het Haram van Jeruzalem, d.i. de steun- en omheiningsmuren van het Tempelplein (Haram = Heiligdom).

Reeds heel vroeg werd binnen de muur een christelijke basiliek ter ere van Abraham ingericht. Ze werd door de Arabieren, nadat dezen het land veroverd hadden, in moskee veranderd, die gerekend werd tot een van hun vier voornaamste heiligdommen, zoals ook Hebron zelf een van hun vier heiligste steden werd.

De kruisvaarders wijdden de moskee opnieuw in tot christelijke kerk. Na hun verdrijving door de Islam werd ze opnieuw moskee om dit te blijven tot heden toe.

Het grondplan dat wij in tekening hierna geven met een woord verklaring zal duidelijker taal spreken dan een lange beschrijving.

Het niveau van de vloer binnen de muren is door het gewelf van de grafgrot 4,5 m hoger dan de bodem buiten de muur. Een trap langs de buitenkant van de muur aangebracht en 33 treden tellend, leidt naar een stoep die om het gebouw loopt.

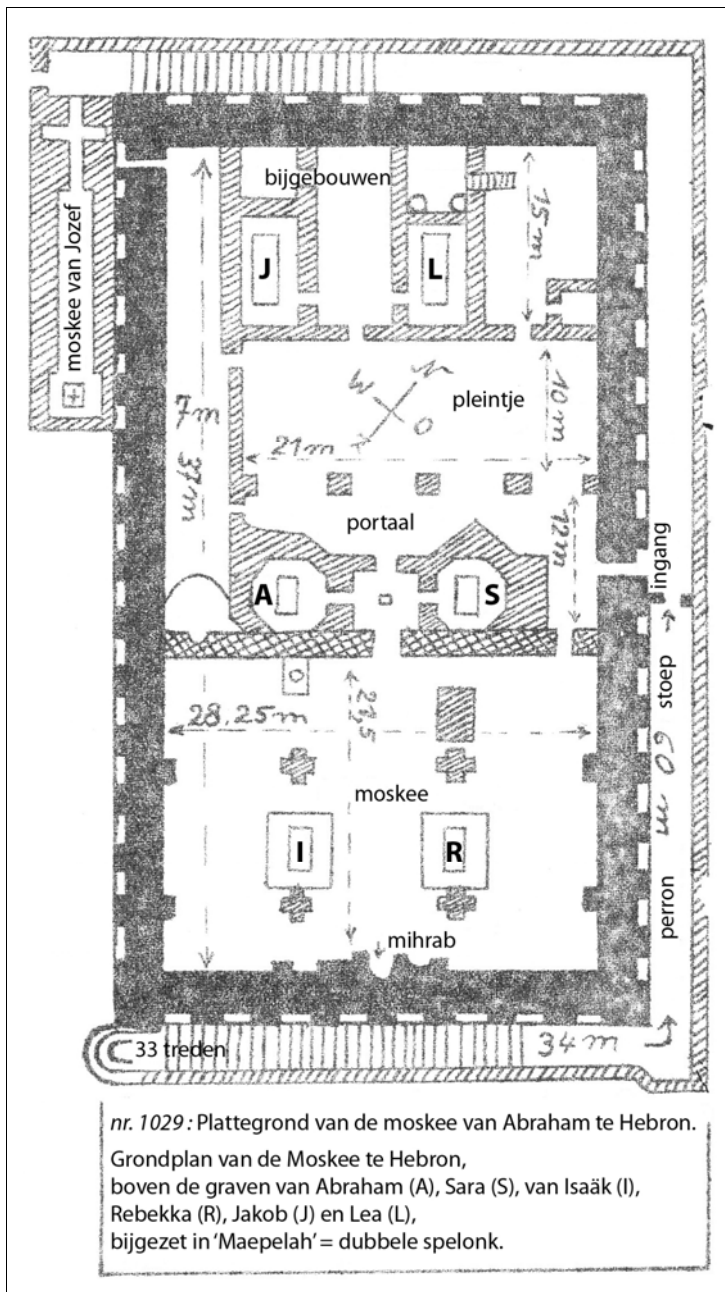
In het midden van de oostelijke lange zijde is de ingang naar het gebouwencomplex. Men komt eerst over een klein plein bij de hoofdingang van de eigenlijke moskee die naar het zuidoosten gericht is. Aan weerskanten van deze hoofdingang liggen in de grot onder de grond de graven van Abraham en zijn vrouw Sara. De moskee is 21,5 m lang. Aan het einde wijst in de achtermuur een 'mihrab' de richting van Mekka aan, waarheen gewend de mohammedaan zijn gebed verricht. Onder het hoofdeinde van de moskee liggen hier de graven van Isaäk en Rebekka.

Door de hoofdingang terug naar buiten tredend en het binnenplein overstekend komt men in de achterste bijgebouwen. In de spelonk eronder zijn de graven van Jakob en Lea.

Links van plein en bijgebouwen is langs de binnenkant van de ringmuur een ruimte van 37 m lang en 7 m breed, die dient tot moskee voor de vrouwen. Een deur in de omheiningsmuur stelt ze in verbinding met een andere lange, smalle moskee buiten die muur, waarin de mohammedanen een onecht graf van de Patriarch Jozef (eventueel een waar graf van een andere Jozef) vereren; de moskee is van Arabische oorsprong.

In de grote moskee is boven elk graf van de zes patriarchale figuren een rijkversierde kapel met een praalgraf. Hun graven liggen er juist onder, zo beweren althans de muselmannen. De graven van de mannen liggen op één lijn, gelijk ook die van de vrouwen.

Sedert het begin van de 14e eeuw, toen het fanatisme, de onverdraagzaamheid van de muzelmannen hun hoogtepunt bereikten, tot aan de Engelse mandaatregering bleef de toegang binnen de ringmuur en meer nog tot de eigenlijke moskee ten strengste verboden voor alle niet-muselmannen. Een 'firman' of toegangsvergunning van de hogere overheid werd zelden verleend.

In de 19^e eeuw trad mildering in in die strengheid. Enkele personen van vorstelijke rang en na 1922 ook minder voornamelijk bezoekers gelukte het tegen een aanzienlijke som en met behulp van een firman van de sultan van Konstantinopel het Haram binnen te dringen.

Doch ook nu nog bleef en hedendaags blijft de toegang tot de spelonk onverbiddelijk gesloten, zoals voorheen. Geen waardigheid, geen firman, geen geldschatten zijn in staat het verbod ook maar voor één persoon op te heffen. Sedert de kruisvaarten is geen niet-mohammedaan nog in de grot afgedaald, ja, ook zelfs geen mohammedaan, daar deze laatsten weerhouden zijn door een bijgelovige vrees voor blindheid, waarmee, naar ze beweren, allen getroffen worden, die het graf van Isaäk durven te benaderen.

Tenslotte werd, een eeuw geleden, zelfs de laatste verbinding met de spelonk afgesneden. Deze verbinding was een jongere opening in de vloer in het portaal vóór de hoofdingang van de moskee en tussen de praalgraven van Abraham en Sara. Hier daalde onder een horizontaal traliewerk, dat met een slot zorgvuldig dichtgehouden werd, een in de rots gehouwen trap in de grot neer.

Deze trap van 70 cm breed enige treden afdalend en zich buigend om onder het rotsgewelf te kijken, bemerkte de geleerde onderzoeker Piërotti in noordelijke richting de witmarmeren sarcofagen, die zich onder de praalgraven van Jakob en Lea bevinden.

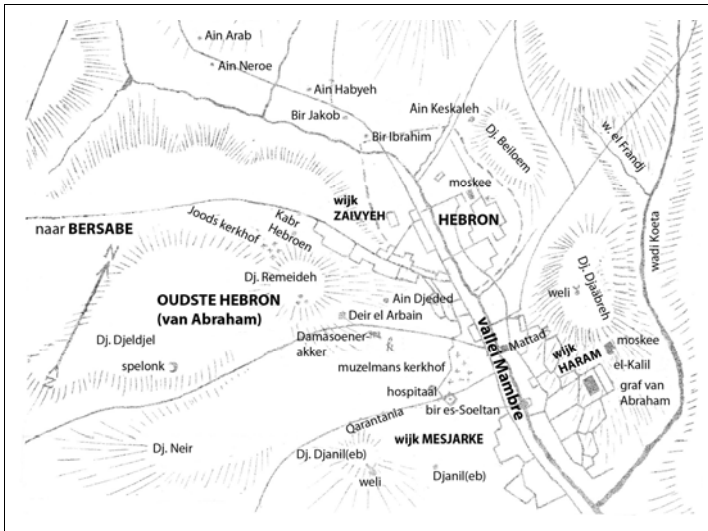
In zuidelijke richting zag hij de verticale rotswand met in het midden de opening die de noordelijke spelonk met de zuidelijke in verbinding stelt. Hun niveau is een weinig verschillend en met enkele trappen gaat men van de ene in de andere. De voormuur of gevel van de moskee steunt op die ondergrondse scheidswand.

Door een opening van 30 cm breed in de moskeevloer en het rotsgewelf – zulk een opening is bij ieder praalgraf – wordt een lamp neergelaten, die voortdurend brandt bij ieder patriarchengraf in de spelonk. Bij die openingen is vast te stellen dat de spelonk zich onder het gehele Haram verlengt.

Het verhaal van K. levert één moeilijkheid op. Nergens blijkt er uit dat om de grafspelonk van Abraham zulk een muur was gebouwd. Men kan antwoorden dat uit dat niet-vermelden niet volgt dat er geen was of zij er geen gezien heeft; ze kan het eenvoudig vergeten hebben het te

vermelden. Men zou nog kunnen zeggen, hoewel zonder veel grond, dat het monument eerst na Christus gebouwd werd, maar het is in elk geval goed mogelijk dat de oorspronkelijke toegang tot het monument zo ingericht was of zich zelfs op zulk een afstand bevond, dat het monument niet opviel.

Volgens de reeds genoemde deskundige Piërotti is de oorspronkelijke ingang te zoeken buiten het Haram, nl. in de moskee Djawlijeh, 150 m ten noordoosten van het Haram, hoger op de heuvelhelling (zie kaart fasc. 4, verklaring van de kaart van Hebron en omgeving).

Hier is het begin van een afdalende, onderaardse gang, die in de spelonk uitkomt, bedekt en toegesloten met een sarcofaag. Volgens een document uit het tijdperk van de kruisvaarders werd nog een zeer smalle ondergrondse gang van 17 el lang ontdekt en vóór de grot ook een soort voorzaal en nog een ronde zaal die 30 personen kon bevatten en als een heiligdom beschouwd werd. Vóór de ingang van de zaal kwam men door een opening in de spelonk.

De omstandigheden kunnen dus wel zo geweest zijn, dat men in de grot kon komen, zonder veel van muren te bemerken.

***

Van Joetta tot Hebron (Joetta behoort tot Hebron) ging Jezus heden nog ongeveer een uur verder naar het zuidoosten en kwam in een levietenstadje, Betaïm genaamd, waartoe men zeer steil opklimmen moet. Boven ligt het tamelijk vlak en het is wel zo groot als Dülmen (het Dülmen van 1822).

Hij genas er enige inwoners en sprak over de Verbondsark en over David, want hier in Betaïm heeft de Verbondsark 15 dagen verbleven. Dit staat niet in de H. Schrift, maar ik heb gezien dat David op Gods bevel de Verbondsark heimelijk in de nacht uit het huis van Obededon (I Sam. 6) hierheen liet brengen en zelf barvoets er vóór ging.

Ik ben de reden van die overbrenging vergeten, maar in het huis van Obededon mocht ze niet langer blijven. Toen David haar weer van hier liet wegbrengen, was het volk daarover zo verbitterd, dat zij hem schier stenigden; ik kan echter de juiste toedracht van de zaak niet meer zeggen.

Hier, boven, in Betaïm was een zeer diepe bron⁵³³; het water werd met een grote lederen zak er uit opgehaald; ik weet niet meer goed hoe zij zulk een zak dichtknoopten, maar wanneer zij hem van het touw loslieten, viel hij neer als een dik varken.

---

⁵³³ **Betaïm = Ain (= Atar = Jeter = Attir).** –
Betaïm betekent: 'huis van de bron'.

- In Jos. 19, 7 is een Ain vermeld onder de steden van Simeon en genoemd met Atar (= Jeter, thans Attir, 4 uren ten zuiden van Hebron).
- In Jos. 21, 16 wordt het een levietenstad genoemd en vermeld met Joetta, 2 uren ten zuiden van Hebron; dit is een ander Joetta dan dat van K.

K. wijst Betaïm aan een uur of zowat ten zuidoosten van Hebron. Gezien de gelijkheid van naam, de ligging in hetzelfde gewest en het feit dat ook Betaïm een levietenstad is, zullen Ain en Betaïm hetzelfde stadje zijn; zijn ligging is echter onbekend, doch, gewapend met de bijzonderheden die K. er over meedeelt, zou een onderzoek ter plaatse het kunnen ontdekken. Wij lokaliseren het bij benadering een 4-tal km ten zuidoosten van Hebron (grote kaart 1).

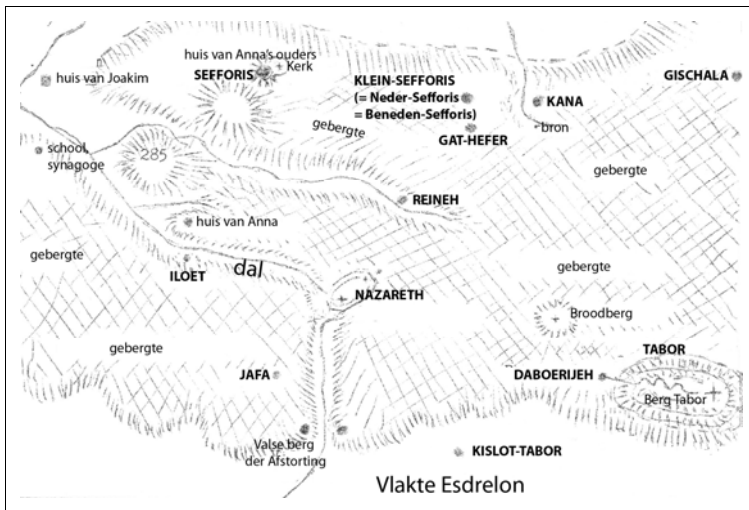
De rotsgrond op de wegen hier in het gewest is wit; ook de kleine stenen zijn wit.

Nikodemus, Jozef van Arimatea, Lazarus, de Jeruzalemse vrouwen en Maria zijn heden vroeg weer afgereisd.

Lazarus is naar Jeruzalem: hij heeft 7 dagen dienst in de tempel.

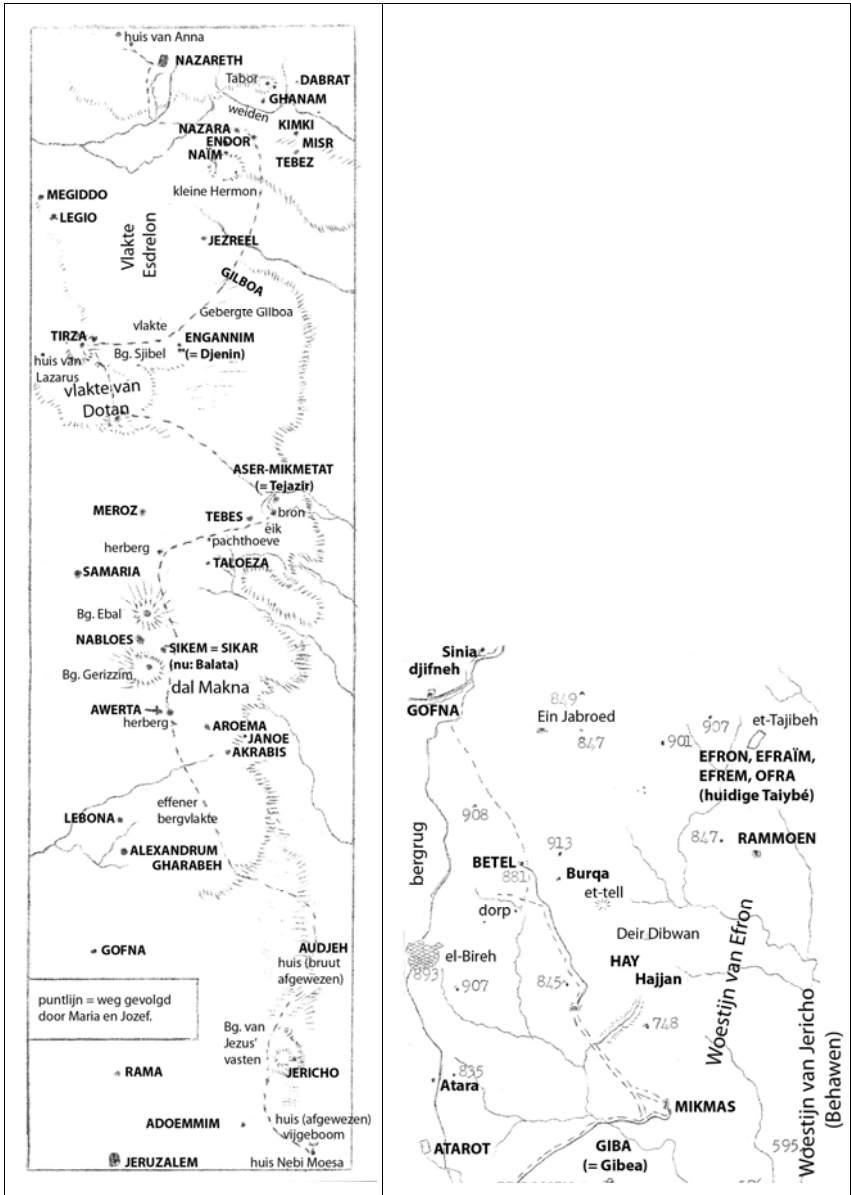
Maria gaat niet over Betanië, maar door Mikmas, waar zij morgen bij de onderwijzer zal blijven en de sabbat vieren; daarna gaat zij recht naar Galilea terug; zij had Anna Kleofas en een verwante van Elisabet bij zich. Deze laatste woont te Safa, (= Jafa), waar Joannes en Jakobus geboren zijn; zij was met haar naar hier meegekomen, ik had vergeten dit te zeggen.

Naar Safa is Jezus, van Nazareth uit, heengegaan op de voorlaatste zaterdag. *Hij heeft er enige zieken genezen* (oneneige families) verzoend (fasc. 21, nr. 994).

Ook knechten zijn bij hen (want vrouwen reizen nooit alleen). Zij hebben de deken van Elisabet meegenomen; een knecht draagt ze opgerold in een korftas. Ik geloof dat Maria hoofdzakelijk naar Hebron meegekomen is om deze deken te halen.

Safa ligt noordelijk van Nazareth naar Sefforis toe.

Een tafereel uit de jeugd van Joannes.

1031.

Bij de voormelde deken had Jezus de aanwezigen getroost en Hij had hun ondermeer verteld welk een hevige begeerte Joannes had gehad om Hem te zien, en hoe hij zich toch bedwongen en geen andere begeerte ingevolgd had dan de hartstocht om zijn zending te volbrengen, namelijk, voorloper en wegenbereider te zijn, geen medewerker en medereiziger.

Als kleine knaap had hij Jezus gezien. Wanneer Jozef en Maria met Jezus door de woestijn naar Egypte vluchtten, bevond zich de kleine Joannes in de woestijn een paar uren (ten zuiden) van Hebron. Hun weg bracht hen op de afstand van een boogscheut voorbij Joannes, die hogerop aan een beek uit de struiken opgetogen te voorschijn was gekomen; hij droeg een staafje, waaraan een wimpel van bast was vastgemaakt. Uitgelaten van vreugd huppelde hij langs de beek, sprong op, wuifde en wenkte tot zij voorbij waren. De ouders hadden de kleine Jezus nog omhoog geheven en gezegd: "Kijk eens daar! Joannes in de woestijn!"

De H. Geest had het knaapje naar die plaats gedreven, om het zijn Meester te laten groeten, zoals het Hem reeds in de schoot van zijn moeder had gegroet.

Terwijl Jezus dit vertelde, weenden de leerlingen; zij konden zich nauwelijks realiseren dat hij nu dood was, en ikzelf zag opnieuw dit onbeschrijfelijk zielroerend tafereel. De kleine Joannes was naakt behalve dat hij een vacht droeg, die dwars van

zijn schouder hing en met een gordel om zijn middel gesloten was; hij voelde dat zijn Zaligmaker nabij was en veel dorst had. Dan bad het knaapje en stiet met zijn stokje in de aarde: een overvloedige bron welde aanstonds op en Joannes ijelde de waterloop voorbij en keek de voorbij reizende H. Familie aan op de plaats waar de waterloop neerstortte; hij sprong op van vreugd en wuifde met zijn wimpel.

Hierna zag ik hem teruglopen tot bij een grote, overhangende rots. In haar nabijheid daalde de bodem en vormde daar een spelonk. De straal van die bron vloeiende op deze plaats in een kleine diepte, die door Joannes tot een vijver vergroot werd. Later woonde hij een tijdlang in deze spelonk.

De H. Familie was bij deze gelegenheid over een deel van de Olijfberg gereisd. Een half uur ten oosten van Bethlehem had ze gerust⁵³⁴, en was dan, de Dode Zee steeds ter linker zijde hebbend, een uur of 7 ten zuiden van Bethlehem en 2 uren ten zuiden van Hebron gekomen. Daar betraden zij de woestijn, waarin de kleine Joannes zich ophield; ik heb hen dit beekje zien overschrijden en ernaast, op een gemakkelijke plaats, zien rusten en zich verkwikken.

Ook toen de H. Familie uit Egypte terugkeerde, zag Joannes Jezus IN DE GEEST en sprong juichend op, kijkend in de richting van de weg van Jezus, maar hij zag Hem niet met de ogen van het lichaam, want zij waren op een afstand van meerdere uren van elkander.

---

⁵³⁴ Ten oosten van Bethlehem. – De hier bedoelde rustplaats was in de zogenaamde melkgrot. Aan deze grot is ook de traditie verbonden van een rustplaats der H. Familie op haar vluchtreis naar Egypte.

In fasc. 7, nr. 175 heeft K. deze rustplaats ten oosten van Bethlehem niet vermeld, maar in fasc. 7, nr. 176, vindt men het verhaal van de ontmoeting van de twee kinderen ten zuiden van Hebron, verhaal dat wij hier vernemen uit de mond van Jezus zelf.

Jezus maakte in het bijzonder gewag van de grote overwinning van Joannes bij Zijn doop; zelfs bij deze gelegenheid had hij zich beperkt tot een eerbiedig en (om het zo uit te drukken) ambtelijk aanschouwen (nodig bij het uitoefenen van zijn werk); hij beheerste zijn gevoelens, hoewel zijn hart van verlangen en liefde bijna brak. Daarna was hij uit ootmoed nog méér voor Hem geweken dan dat hij onder de drang van zijn liefde naar Hem had verlangd, zijn komst had gewenst en betracht.

Jezus te Hebron. – Oogslag op Pilatus en Herodes.

1032.

16 januari. –

*Heden zag ik Jezus in de voor- en namiddag in de synagoge te Hebron leren. Men vierde een feest voor de verdrijving uit het Sanhedrin van de Sadduceeën, die er onder Alexander Janneüs de sterkste partij geweest waren*⁵³⁵.

---

⁵³⁵ De korte nota op Alexander Janneüs in fasc. 12, nr. 400, voetnoot 159 vullen wij aan met het volgende.

Zijn vader Joannes Hyrkanus was om een belediging overgegaan van de Farizeeën tot de Sadduceeën. Hij werd opgevolgd door zijn zoon Aristobolus en deze door zijn broer Alexander Janneüs (103-76 vóór Chr.); deze was de 2^e zoon van Hyrkanus.

Alexander was een oorlogszuchtig, wulps en wrede koning; veroveringsoorlogen heeft hij heel zijn leven met wisselend geluk gevoerd. Ook matigde hij zich het hogepriesterschap aan; hij was hatelijk voor het volk dat aan de zijde van de Farizeeën stond. Hij heeft herhaaldelijk, soms lange tijd, aan binnenlandse onlusten het hoofd moeten bieden. Eens dat men hem in de tempel op een loofhuttenfeest met feest-appelen bekogeld had (fasc. 18, nr. 742, voetnoot 375), terwijl hij in de tempel zijn functie als hogepriester aan het vervullen was, liet hij 6.000 burgers om het leven brengen.

Rondom de synagoge waren drie zegebogen opgericht, met wijngaardranken, koornaren en allerlei bloemenkransen versierd. De feestvierders trokken ook in een processie door de straten, die met bloemen bestrooid werden, want heden vierde men ook het Nieuwe-Maan-Feest, alsook het feest van het opstijgen van het sap in de bomen en van het rein- worden der bomen van 4 jaren oud (cfr. Lev. 19, 23). Daarom waren die menigvuldige bogen, die met groen en bloemen versierd waren, opgericht; dit geschiedde reeds heden, zonder twijfel omdat morgen de sabbat met de nieuwe maan begon (nr. 1034).

Het feest om de verdrijving van de Sadduceeën uit het Sanhedrin viel gepast samen met de dag waarop de bomen herleven (of die herleving gevierd wordt), daar zij de verrijzenis loochenden.

Jezus liet zich in de synagoge zeer sterk uit tegen de mening van de Sadduceeën, die geen verrijzenis aanvaardden. Op dit feest van heden waren ook Farizeeën van Jeruzalem hierheen gekomen. Zij twistten niet met Jezus, maar stelden zich zeer beleefd en hoffelijk aan. In het algemeen heeft Hij hier nog geen tegenspraak ontmoet; de inwoners zijn hier allen zeer goed gesteld en rechtschapen.

Na het dempen van een andere opstand liet hij 800 notabelen uit het volk tijdens een feestmaal onder zijn ogen kruisigen en de vrouwen en kinderen van de gekruisigden onder hun ogen vermoorden.

Alvorens te sterven wist hij het door list gedaan te krijgen dat zijn vrouw Alexandra ook door de Farizeeën als koningin werd erkend (cfr. Flavius Josephus, Ant. jud. II, nr. 540-566).

In de schriftrollen van Qoemram is er sprake van een ongerecht priester, vervolger van de 'meester der gerechtigheid'.

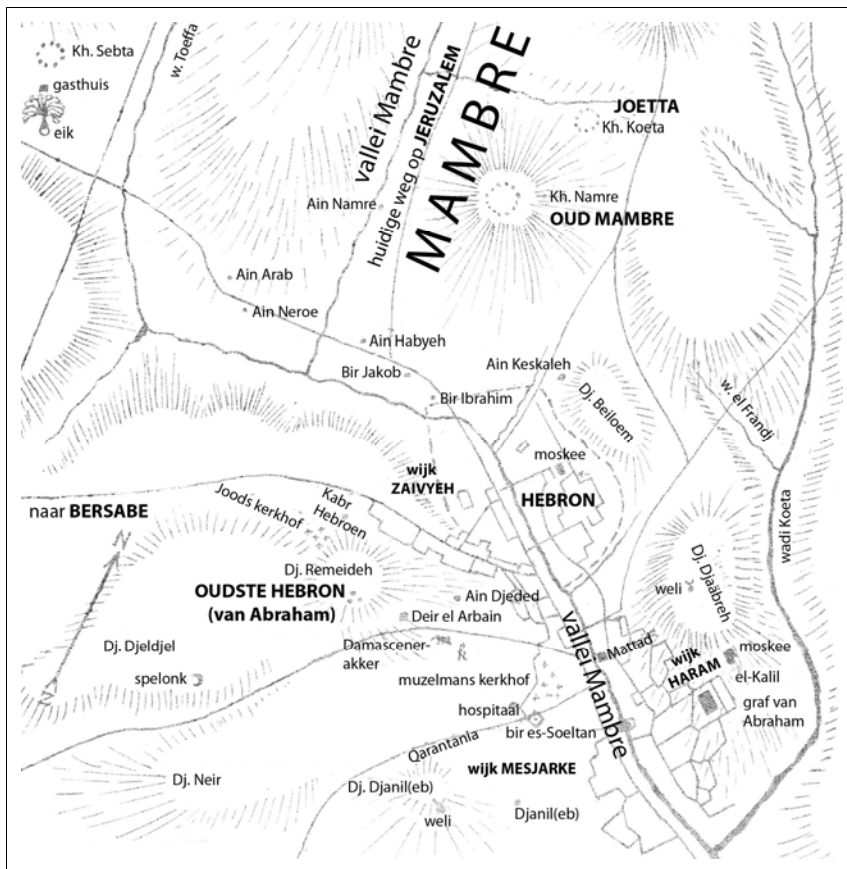
Huidige geleerden menen dat:

- de eerste best Alexander Janneüs kan zijn,
- de tweede, de overste van de Essenen, die te Qoemram hun klooster hadden.

Terecht dus heeft K. Alexander Janneüs in nr. 400 een boze koning genoemd.

Jezus genas ook vele zieken in de huizen en vóór de synagoge; het waren overwegend mensen uit de werkmansstand, lammen, wegterenden, jichtigen en enige krankzinnigen en aangevochtenen (vleselijk bekoorden of geesteszieke mensen).

Ik heb nu gezien dat Joetta en Hebron samenhangen.

Joetta is een soort voorstad; het ligt grotendeels verspreid, maar is door een rij huizen met Hebron verbonden. Voortijds moeten zij wel gescheiden zijn geweest, want verwoeste muren en torens

lopen er tussendoor en ook is tussen beide steden een kleine diepte⁵³⁶.

Het huis van Zakarias bevat de synagoge of school van Joetta; het ligt op een heuvel, een kwartier van de stad verwijderd; het heeft zeer aangename tuinen en wijnbergen, en ook nog een verderaf gelegen wijngaard met een huisje (landgoed op de heuvel er-Rameh, zie fasc. 4, verklaring van de kaart van Hebron en omgeving). De school is aan de ene zijde aangebouwd tegen de kamer waarin Joannes geboren werd. Ik heb het gezien, terwijl zij in zijn geboortekamer de geboortedeken open rolden.

1033.

Ook heb ik heden gezien dat Pilatus, vol verbittering wegens de instorting van zijn bouw, enige beambten naar Herodes te Macherus gezonden heeft, om hem hierover zijn beklag te doen en rekenschap ervan te vragen, maar dat Herodes weigerde hen te ontvangen, en hun door zijn dienaren liet zeggen dat hij afwezig was.

---

⁵³⁶ Wij zagen reeds dat K. gemakkelijk veronderstelt dat naburige plaatsen met enige tussengebouwen vroeger een geheel geweest zijn. Zie hierover een voorbeeld in fasc. 7, nr. 185, voetnoot 397.

Als voorbeeld is daar ook Hebron en Joetta vermeld; tot haar veronderstelling is hier dezelfde reden voorhanden. Tussen Hebron en Joetta (Koeta) vindt men de ruïne Namre, waar men tot heden duidelijke resten van oude woningen aantreft, die de rij huizen zullen geweest zijn, welke K. hier tussen Hebron en Joetta aanwijst (cfr. D.B. Mambre, k. 631).

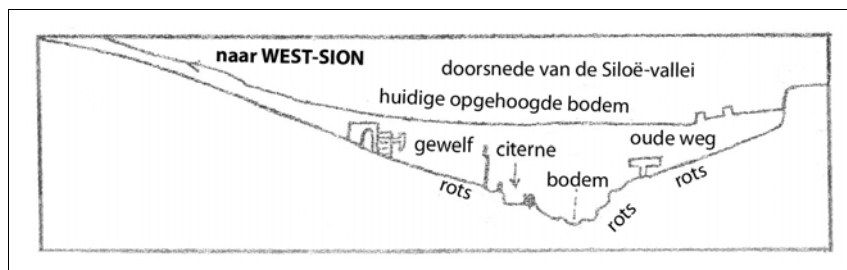
In die omgeving vindt men ook de door haar vermelde verwoeste muren en torens: inderdaad, het hoge terrein ten noorden van Hebron is met allerlei oude resten bezaaid.

Zo wijst Mislin ten noorden van de noordelijke poort van Hebron op overblijfselen van oude muren (III, 103); wij weten ook uit de H. Schrift dat de stad muren, torens en poorten gehad heeft (I Makk. 5, 66); de noordelijke en zuidelijke poorten van Hebron zijn er overblijfselen van.

Tussen beide plaatsen is nochtans een diepte, zegt K. Het is de vallei die van Namre afdaalt en waarin de bron Qesqaleh ontspringt.

De schade is ook enorm; de bouw was wel een kwartier lang (of ± 1300 m); hij moest het water naar de tempel brengen en de onreinheden ervan wegleiden. Drie gewelfde lange gangen (riolen of kanalen) liepen ver onder de Tempelberg; lange bogen liepen boven het dal (stadsvallei) naar het zuiden; het water dat daar uit de vijver Bethesda verloren vloeide, moest naar de tempel geleid worden (zie fasc. 22, nr. 1024, voetnoot 527).

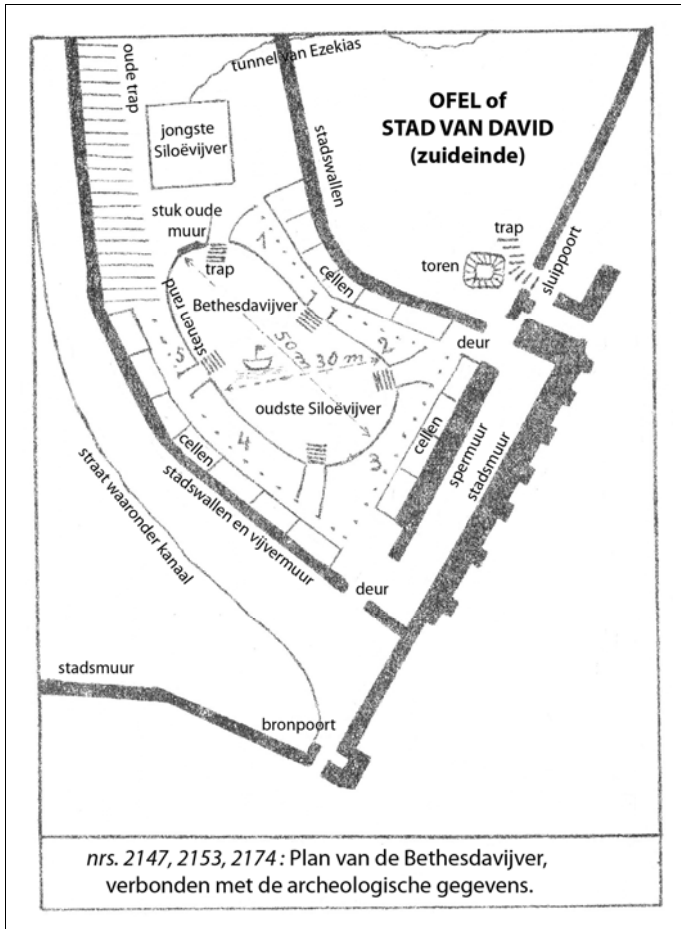
Tot nog toe was daar, onder de vijver (d.i. in de diepere vallei, waarin de stads- of Siloëvallei uitmondt) steeds een diep groen moeras (omdat het overtollige water van de vijver Bethesda de vallei bestendig slijkerig maakte), maar alles stortte daar nu in en de afloop is verstopt, alles is in verwarring.

De vijver Bethesda ligt in deze engte (in het beneden-einde van de stadsvallei) op een hoger niveau (dan de zuidelijker vallei buiten de stadsmuren) en de vijver krijgt zijn water uit de bron Gihon⁵³⁷.

⁵³⁷ Bron Gihon. – Later werd ze, naar de vijver, 'Siloëbron', thans al sedert lang 'Mariabron' en ook 'bron der trappen' geheten.

Ze ontspringt in de oosthelling van de heuvel Ofel buiten de loop welke de oude stadsmuur volgde en lag dus buiten de stad; ze ontspringt in een rotskamer, 8 m onder de grond en men daalt hierin af met 30 treden, in het midden door een stoep in twee groepen van 14 en 16 treden verdeeld. De bron is intermitterend; gemiddeld tweemaal per dag springt het water bruisend omhoog in een bekken of rotskom van 4 à 5 m lang en 2 m breed en diep.

***

Om in tijd van oorlog en belegering van haar water niet beroofd te zijn liet koning Ezeekias een ondergronds kanaal dwars door de rotsheuvel houwen om haar water naar de twee Siloëvijvers in de stad te brengen.

Op meerdere schetsen en kaarten in Emmanuel, (b.v. fasc. 8, Orografische kaart van Jeruzalem, en op grote kaart 3, stadsplan van Jeruzalem) ziet men dat dit kanaal geen rechte lijn vormt, maar ten gevolge van een blind werken onder de grond, bogen vormt en de vorm van een hoofdletter 'S' benadert.

Naar de aanlegger noemt men het meestal 'kanaal of tunnel van Ezeekias'. Ook duidt men het aan met de naam 'Siloëkanaal'.

De waterleiding liep op hoge, gewelfde bruggen van de vijver Siloë boven het dal (boven het 5 à 6 m dieper gelegen zuidelijk dal) van zuid naar noord naar de Tempelberg.

Er stond daar (bij de vijver) een hoge toren, waarin het water door raderen, met behulp van lederen zakken uit de diepte in de hoogte opgehaald werd. (Zulk een werktuig heet 'NORIA'.)

Boven op deze toren stonden mensen, die bij het instorten ver weggeslingerd werden, doch in het water vielen en zo ongedeerd (of: in leven) bleven.

De bouwonderneming was al lang aan de gang en werd pas in de laatste tijd, toen Pilatus gebrek aan bouwstoffen had, aan de bouwmeesters van Herodes toevertrouwd.

Op het punt waar de vijver Bethesda zijn afloop had, is alles ingestort en het versperde water zwelt aan als een uitgestrekte vijver. Alles is hierdoor in grote verwarring.

Oogslag op het lichaam van Joannes.

Ter gelegenheid van de gezanten van Pilatus te Macherus zag ik het lichaam van de Doper nog steeds, zoals te voren, in zijn kerker liggen. Nog niemand vermoedt daar zijn dood. De wachten worden, als naar gewoonte, vóór de voorplaats van de gevangenis afgelost, en daar zij niet dicht bij de gevangeniscel staan en voort, zoals te voren, een vertrouweling van Herodes met spijzen er zien ingaan, zo vermoeden zij niets. Men wil het lichaam er niet uit verwijderen, omdat daardoor het geheim vóór de tijd zou kunnen uitlekken.

Ikzelf zie de kerker geheel met licht vervuld en een gedaante als een engel met een zwaard bij het heilig lichaam staan. Ik meen steeds: indien zij maar door een spleet in de kerker keken, zij zouden het niet wagen er binnen te gaan.

Jezus maakt Joannes' dood aan de familie bekend.

1034.

17 januari = 29 Tebet. –

Ik zag Jezus heden te Hebron leren en helen; de dag door genas Hij vele mensen en predikte dan vóór de synagoge; ik zag deze aan alle zijden geopend en een hoge leerstoel met trappen bij de ingang geplaatst; hierop stond Hij. Alle inwoners van de stad en vele vreemdelingen uit de omliggende dorpen stonden er omheen. De zieken lagen op kleine bedden en enige zaten op matten rondom de leerstoel en een grote menigte vervulde de plaats. De zegebogen stonden nog recht het was aandoenlijk om te zien, want allen waren door Jezus' woorden zeer bewogen en gesticht en hier was volstrekt geen tegenspraak.

Na zijn lering genas Jezus nog vele van de aanwezige zieken en 's avonds hield Hij de sabbatlering.

Op het bomenfeest van gisteren werden door de inwoners vele vruchten aan de armen uitgedeeld⁵³⁸.

Jezus hield in de synagoge een zeer diepzinnige sabbatlering; de lezing was over de duisternis in Egypte, over de instelling van het paaslam en de

---

⁵³⁸ Bomenfeest. – Dit is zonder twijfel hetzelfde als het bomenfeest in fasc. 12, nr. 405, voetnoot 164.

Daar echter werd het gevierd op zijn juiste datum, nl. op 15 Sebat; nu echter, hier te Hebron op 28 Tebet, d.i. 16 dagen vroeger.

Zou dit niet hiermee in verband staan, dat men te Hebron met bijzondere nadruk en blijdschap de uitdrijving der Sadduceeën uit het Sanhedrin herdacht en dat het bomenfeest een soort van zinnebeeldige weerlegging bevatte van hun leer, die de verrijzenis ontkende; zij lieten beide feesten samengaan; en de uitsluiting der Sadduceeën uit het Sanhedrin werd inderdaad volgens de oudste joodse kalender gevierd op 28 Tebet.

vrijkoping van de eerstgeborenen (Ex. 10, 21-23; 12, 1-11; 13, 1-16). Ook over iets uit Jeremias.

Hij gaf een zeer diepzinnige verklaring van het afkopen der eerstgeborenen; ik herinner mij uit zijn verklaring dat Hij eens ongeveer sprak als volgt:

“Wanneer de zon en maan verduisteren, brengt de moeder het Kind in de tempel ten offer om het weer af te kopen.” Hij gebruikte heden nog meermalen de uitdrukking “het verduisteren van zon en maan.”⁵³⁹.

Hij sprak van de ontvangenis, geboorte, besnijdenis en opdracht in de tempel, in verband met het verduisteren en helder worden.

Ik verstond alles zeer goed, maar ik kan niets meer daarvan in zijn logisch verband bevredigend weergeven, maar *de uittocht uit Egypte* (Ex. 13-14) die heden in de lezing voorkwam, werd daarin zeer diepzinnig op de geboorte (of wedergeboorte?) van de mens toegepast.

Hij sprak ook over de besnijdenis (Gen. 17, 9-14; Ex. 12, 44. 48) als van een teken of voorafbeelding (teken van inlijving bij het godsvolk, voorafbeelding van het doopsel), die, gelijk ook de wet van het afkopen der eerstgeborenen, eens afgedaan zou hebben. Niemand sprak Hem tegen en allen luisterden stil en aandachtig.

---

⁵³⁹ Als zon en maan verduisteren. – Ik vermoed dat gezegd zou moeten worden: “Als de moeder het Kind naar de tempel brengt, verduisteren zon en maan.”

Deze verduistering zou dan zijn de vernedering waaraan het schitterendste hemellichaam, de zon, die Christus is, en de maan die Maria is, zich onderwerpen, door zich aan zondarige mensen gelijk te maken, ofschoon geen stofje of schijn van vlek hun heiligheid ontsiert.

Hij sprak ook over Hebron en over Abraham⁵⁴⁰ en kwam eindelijk op Zakarias en Joannes.

Over de grote heiligheid van Joannes sprak Hij duidelijker en uitvoeriger dan ooit; Hij weidde uit over Joannes' geboorte, zijn leven in de woestijn; zijn boetprediking, zijn doop, zijn getrouwheid in het bereiden van de wegen en eindelijk van zijn gevangenschap. Hij ging over tot de beschrijving van het lot der profeten en van de hogepriester Zakarias, die tussen het Heilige en het altaar vermoord werd (Mt. 23, 35; fasc. 7, nr. 189, voetnoot 403), en van Jeremias in de onderaardse kerker (of put) te Jeruzalem (Jer. 37, 10-17) en van alle profeten, van wie geen enkele aan de vervolging ontkomen is.

Bij het horen spreken over de moord op de eerste Zakarias tussen tempel en altaar, herinnerden de aanwezige verwanten zich ook de treurige dood van de vader van Joannes de Doper, die Herodes naar Jeruzalem lokte en in de nabijheid in een huis liet ombrengen. Nochtans raakte Jezus dit onderwerp niet aan.

Zakarias was vóór zijn huis vóór Joetta begraven (zie fasc. 4, verklaring van de kaart van Hebron en omgeving); daar dringt een grafkelder tot onder het huis.

---

⁵⁴⁰ Hebron en Abraham. – Onder Hebron is hier te verstaan een Bijbels personage. In de Bijbel dragen twee personen deze naam. Eén van hen was de derde zoon van Kehat, die de tweede zoon was van Levi, zoon van Jakob (Lev. 6, 18).

Men kan zich afvragen of K. niet Heber (Eber) heeft bedoeld, de oerstemvader van de Hebreëen, met wie hun afscheiding en afzondering tot een apart godsvolk begon. Over deze Heber heeft Jezus herhaaldelijk geleerd, of heeft K. dikwijls gesproken, (cfr. fasc. 17, nr. 664, voetnoot 311 en fasc. 18, nr. 774, Sabbatlering over Heber).

Terwijl Jezus op de Hem zo geheel eigen wijze zo zielroerend over Joannes de Doper en de dood der profeten sprak, werd het in de synagoge stiller en stiller. Alle aanwezigen waren diep ontroerd; velen weenden en zelfs de aanwezige Farizeeën waren diep onder de indruk.

Maar verscheidene vrienden en verwanten van Joannes kregen door een inwendige verlichting het voorgevoel dat Joannes eveneens om het leven gebracht was, en zij vielen van droefheid in onmacht. Hierdoor ontstond ontsteltenis en storing in de synagoge. Maar *Jezus zei dat men de onmachtigen een ogenblik zou ondersteunen en dat zij weldra tot zichzelf zouden komen*; en zo lagen zij enige minuten in de armen van hun vrienden, *terwijl Jezus zijn onderrichting voortzette*.

Door de uitdrukking ‘tussen de tempel en het altaar’ werd mij, bij de vermelding van de moord op die Zakarias, iets duidelijk wat op de dood van Joannes de Doper betrekking had:

ook ZIJN dood viel in het leven van Jezus voor tussen de tempel en het altaar, want hij stierf tussen Jezus’ geboorte (met opdracht in de tempel) en de kruisiging (kruis-altaar), maar dit verborgen verband en symbolisme ontdekten de aanwezigen natuurlijk niet.

1036.

Na de lering werden degenen die in onmacht gevallen waren, naar huis gebracht. Buiten Zakarias, de neef of kozijn van Joannes⁵⁴¹,

---

⁵⁴¹ Zakarias, neef van Joannes. – In nr. 1026 noemt K. hem de zoon van de broer van Joannes’ vader.

Men moet echter verstaan: een zoon van de schoonbroer, d.i., nog nader bepaald: de zoon van een zuster van Elisabet. De man van die zuster heette Heli; deze had vijf dochters en één zoon. De laatste heette ook Zakarias en deze is het die thans in het ouderlijk huis van Joannes woont, d.i. van de oude Zakarias.

woonde hier in Hebron ook een dochter van Elisabets zuster; zij was getrouwd en had wel twaalf kinderen, waaronder volwassen dochters waren. Deze behoorden tot het getal dergenen, die door Jezus' lering geschokt en in onmacht gevallen waren.

Met de jonge Zakarias en de leerlingen ging Jezus nu in het huis van deze vrouw, waar Hij nog niet geweest was, maar de H. Vrouwen waren er vóór hun afreis meermalen geweest; Hij moest deze avond de maaltijd bij haar nemen, maar het was een zeer treurige maaltijd.

Ik zag Jezus met Petrus, Joannes, Jakobus van Kleofas, Heliakim, Sadoch en de nicht van Elisabet (dochter van haar zuster) en haar man en ik weet niet meer wie nog, in een kamer alleen, in een besloten plaats, waar niemand hen kon storen.

De verwanten van Joannes vroegen Hem vol bang vermoeden: "Heer, zullen wij Joannes nog weerzien?"

Jezus antwoordde, terwijl Hijzelf zijn tranen niet kon weerhouden: "Neen!" Hij sprak op een zeer aandoenlijke en tevens troostgevende wijze over Joannes' dood.

1037.

Zij gaven in hun droefheid hun vrees te kennen dat zijn lichaam wellicht mishandeld kon worden, maar *Jezus antwoordde: "Neen: zijn lichaam ligt ongeschonden, maar zijn hoofd is mishandeld en weggeworpen, doch ook dit zal bewaard en eens aan het licht gebracht worden."* (nrs. 1223-1224).

De jonge Zakarias was niet getrouwd, maar een leviet. Dit niet nader bepalen of onderscheiden tussen broer en schoonbroer treft men meerdere keren bij K. aan.

Over deze verwantschap kan men later nazien de nrs. 1171, 1745 en 1223.

Hij sprak verder: "Over enige dagen zal Herodes Macherus verlaten en Joannes' dood zal ruchtbaar worden. De leerlingen zullen het daar, waar Ik heel binnenkort met hen zal samenkomen, vertellen; van daar uit zullen zij het lichaam dan gaan halen en het ter aarde bestellen." Jezus weende hartelijk met de aanwezigen (cfr. Joa. 11, 35).

Daarna namen zij een kleine maaltijd. Deze herinnerde mij, wegens zijn besloten karakter, wegens de zwijgzaamheid en ernst van de deelnemers, wegens de ontroering, de liefde en innigheid van Jezus, aan het laatste avondmaal.

Ik heb heden het tafereel gezien hoe Maria naar de tempel ging om Jezus op te offeren. Alvorens in de tempel te komen hadden zij, wegens een feest drie dagen in de kleine herberg vóór de Jeruzalemse Bethlehemspoort vertoefd (nl. te Qatamin, zie fasc. 4, nr. 103, voetnoot 221; fasc. 6, nr. 163, voetnoten 352 en 354). Buiten het gewoon offer van duiven bracht Maria 5 driehoekige goudplaatjes, die van de H. Driekoningen afkomstig waren, en verscheidene stukken fijne stoffe voor borduurwerk aan de tempel ten geschenke. Jozef heeft aan zijn verwanten de ezel verkocht, aan wie hij hem verpand had. Ik meen steeds dat de ezel, waarop Jezus op Palmenzondag gereden heeft (nr. 1697) van die ezel afstamde.

(Op grond van het gebruik spreekt K. hier van Palmenzondag, hoewel het feitelijk op een donderdag geschiedde, nr. 1697).

1038.

18 januari = 1 Sebat; Sabbat en Nieuwe Maan. –

Jezus leerde heden ook te Joetta.

‘s Namiddags ging Hij met een tiental levieten buiten de stad (op sabbatwandel) en *genas in de huizen der omgeving verscheidene zieken*. Melaatsen, echte bezetenen, grote zondaars of zondaressen ontmoet men niet in dit gewest.

's Avonds sloot Hij de sabbatleringen nam met de levieten een matige maaltijd die bestond in vogelen, brood, honig en vruchten. Hij heeft dit hier reeds dikwijls gedaan.

Ik herinner me dat Jozef van Arimatea en verscheidene leerlingen gekomen zijn, hetzij heden, hetzij op de zondag (nl. ook nog heden, doch nadat de sabbat gesloten was, dus volgens joodse berekening reeds op zondag) – dit weet ik niet bepaald – om Jezus naar Jeruzalem uit te nodigen; daar immers wachtten op Hem vele zieken met groot verlangen. Hij kon er, zeiden zij, thans zonder gevaar komen, daar Pilatus en Herodes wegens de ingestorte bouw in ruzie lagen en ook de aandacht van de joodse overheden door dit geval geheel in beslag genomen was. *Jezus wilde er nochtans niet aanstonds heengaan, maar Hij beloofde er te zullen komen vóór zijn terugkeer naar Galilea.*

Ik heb ook gezien dat de aan Joannes verwante vrouwen de sabbat thuis hielden; zij waren in rouwklederen op de vloer gezeten en een staander vol lichten of lampen stond midden in de kamer. Ook woonden hier Essenen in de nabijheid, niet ver van het graf van Abraham. Terwijl Jezus bij dit graf was (hetzij onlangs, hetzij heden), kwamen zij twee en twee met Hem spreken; zij woonden in de buurt om een berg, in rotscellen en hadden een tuin boven zich⁵⁴². Ik zag hen niet bij Hem in de stad.

---

⁵⁴² Volgens K. woonden te of bij Hebron een aanzienlijke groep Essenen, en wel, preciseerd zij, niet ver van het graf van Abraham.

Wij vermoeden dat hun woonplaats was een paar boogscheuten ten westen van dat graf, westelijk van de vallei die het huidige Hebron doorkruist; ze lag destijds niet in de stad, maar ten zuiden ervan.

In fasc. 4, beneden op de kaart van Hebron en omgeving, ziet men die wijk in tekening gebracht.

Daar ziet men vooral Deir el-Arbain, d.i. klooster van de veertig; men vindt er een oude, verlaten moskee, waarin oud materiaal verwerkt is, wat wijst op een oude constructie.

Eronder is een ruime, onderaardse plaats, die tot tegen de stad nederdaalt; (dus oostwaarts naar de vallei, daar de wijk rond het graf van Abraham het

---

voornaamste stadsgedeelte is). De toegang tot dit souterrain schijnt in de moskee te zijn.

Men vindt in de wijk van el-Arbain een aantal grotten en grafspelonken. Men kan bijgevolg de woonplaats der Essenen van Hebron, die volgens K. in de nabijheid van het graf van Abraham was, in de wijk rond el-Arbain veronderstellen.

***

Juist in deze omgeving is op onze kaart ook aangetekend de Damascener-akker (*le champ damascène*), met als kenmerk een zeer rode en kneedbare aarde. Oude pelgrims schatten de afstand tussen Abrahams graf en die akker op twee boogscheuten.

Men kan dit op de volgende wijze in verband brengen met de Essenen, waarvan een voorname groep te Hebron woonden. Onder de Essener-documenten neemt de Damascus-rol een voorname plaats in.

De vraag die uit al de voorgaande bijzonderheden rijst is deze: "Is in die oorkonde onder de naam Damascus niet eerder de Damascus-plaats of Damascener-akker van Hebron bedoeld, dan de stad Damascus, zo ver in het noorden, in een vreemd land, daar de Essenen toch joodse monniken waren?"

Deze naam Damascener-akker, de grotten en grafspelonken, de onderaardse plaats, de nabijheid van Abrahams graf, begunstigen onze veronderstellingen en ook het geopperde vermoeden betreffende de Damascus-rol, dat wij er aan vastknopen. Maar een zeker antwoord kunnen wij er niet op geven.

***

Hier gaat het andermaal over het Damascus-veld, de Damascener-akker, westelijk van Abrahams graf te Hebron.

Of de naam van dat veld 'Damasjk', 'Damesjek', verband houdt, historisch of symbolisch, met Abrahams huisopziener 'Damesjek Eliëzer'?

Ons lijkt die plaatsnaam eerder symbolisch (profetisch).

Ook de paters Dominicanen R. De Vaux en Barthélemy van de Bijbelschool te Jeruzalem, en de jezuïet Robert North in *Palestine Exploration Quarterly*, 1955, blz. 34 en volgende, menen dat onder de naam Damascus als wijkplaats van de Essenen, niet letterlijk te verstaan is de hoofdstad van Syrië, maar veeleer symbolisch de een of andere heilige plaats in Israël.

Doch in tegenstelling met pater North zoeken wij die Essenen dan niet in Qumran (alleszins niet ten tijde van Jezus' openbaar leven), maar op dat veld Damesjek bij Hebron, 'de plaats in het noorden, waarheen de Essenen uitweken na hun verdrijving van de berg Sinaï', 'naar aanleiding van

Rondom Zakarias' huis strekken zich zeer mooie tuinen uit, met ongelooflijk dikke en hoge rozenstruiken. Als men van Jeruzalem er heen komt, ziet men Zakarias' huis op een heuvel (links).

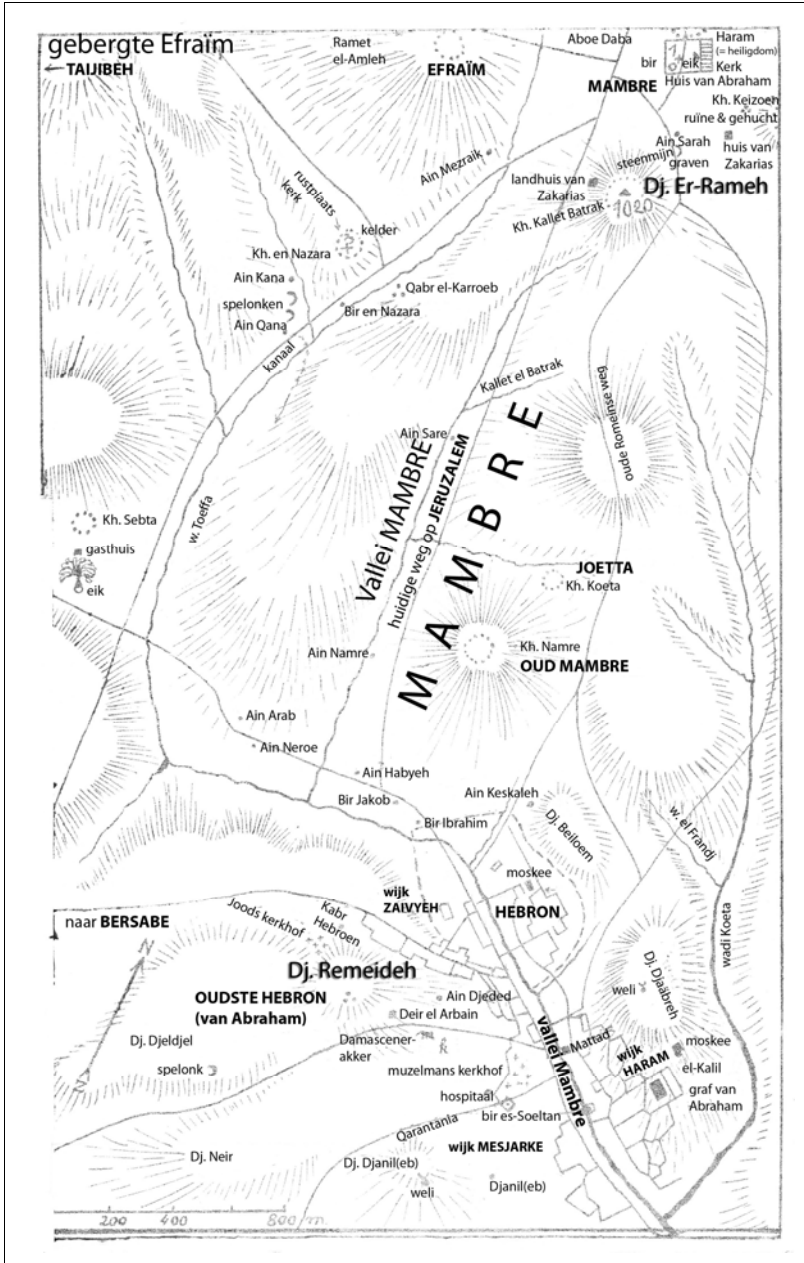
Een kwartier verder, ter rechterhand liggen op een hoger heuvel (nl. de djebel er-Rame, 1020 m) zijn wijngaarden en aan de voet van de heuvel de door Maria ontdekte bron (nl. tussen de heuvel en zijn woonhuis. (Men kan deze aanduidingen nogmaals nazien in fasc. 4, verklaring van de kaart van Hebron en omgeving, alsook op de kaart aldaar en hierna).

Het Hebron van Abraham is dit Hebron niet, waar Jezus nu gekomen was; het ligt verwoest, meer zuidelijk en door een diepte ervan gescheiden. In Abrahams tijd, toen het nog bestond, had het brede straten en een deel van zijn huizen waren in de rots uitgehouwen. (Men vermoedt dat het gelegen was op de heuvel Remeideh, zie genoemde kaart hierna).

Niet ver van Zakarias' woonplaats lag de plaats Jeter, waar ik Maria en Elisabet (tijdens Maria's verblijf bij haar nicht) meermalen naar toe zag gaan. (Jeter is een priesterstad, genoemd in Jos. 15, 48; 21, 14. Thans heet de plaats bij haar oude naam Attir (de 'J' verviel, VOORREDE, nr. 4) en is gelegen 4 uren ten zuidzuidwesten van Hebron).

---

oorlogen', zegt Katarina in fasc. 1, nr. 4 (3^e laatste alinea – rond voetnoot 10).

Jezus helpt een graf voor Joannes bereiden.

1039.

19 januari = 2 Sebat. –

In Joetta begint het gerucht van Joannes' vermoedelijke dood in omloop te komen; men schijnt zijn dood uit de grote droefheid van zijn verwanten en uit Jezus' openbare leringen te gissen.

Jezus was met Joannes' neef (de jonge Zakarias) en de leerlingen in het graf van Zakarias, dat zich dicht bij zijn huis, ja, gedeeltelijk eronder bevindt. Het is niet gelijk de gewone graven, maar het bestaat, gelijk de catacomben, in een gewelf met zuilen; het is een eerbiedwaardige begrafenisplaats voor priesters en profeten.

Men had besloten het lichaam van Joannes te Macherus af te halen en het hier te begraven. Zij gingen dus plaats maken in die kelder en richtten er een graf in. *Het was zeer aandoenlijk om te zien hoe Jezus voor zijn vriend een graf hielp bereiden; Hij bewees ook eer aan de overblijfselen van Zakarias.* Elisabet ligt hier niet begraven, maar bij de eerste spelonk waarin Joannes als knaap in de woestijn verbleef op een hoger berg.

Ik zag dat de leerlingen allerlei lijkdoeken, windsels en specerijen en een soort lederen draagbaar op een ezel laadden om het lichaam van de Doper af te gaan halen; zij zullen waarschijnlijk nog met andere leerlingen tezamen komen, want met het lastdier vergezelden zij Jezus, die heden afreisde.

Jezus te Libna.

Jezus ging met een twintigtal vrienden en leerlingen weg van Zakarias' huis in de richting van het bos Mambre (achter het toenmalige Hebron, dus zuidwaarts). Maar buiten, vóór de stad, kwamen de verwante vrouwen met hun dochters en andere

vrouwen tot Hem en deden Hem uitgeleide.

De mannen zag ik vooruitgaan; de vrouwen gingen wel 1,5 uur ver mee en keerden dan terug; zij knielden voor Jezus neer en wilden Hem de voeten wassen, maar *Hij liet hun dit niet doen*; zij weenden geweldig. *Jezus zeggende allen en zij scheidden.*

De weg van Jezus liep naar Libna (westwaarts); zij kwamen evenwel heden niet meer tot in deze stad, maar gingen in de herberg vóór Libna⁵⁴³, van waar de mannen van Joetta en Hebron weer huiswaarts keerden, en waar burgers uit Libna Jezus ontvingen.

Libna ligt in het dal, niet verre van een riviertje dat naar de zee vloeit. Het gewest waar de Hebronieten terugkeerden, is, gelijk al deze omstreken, hooggelegen en rijk aan graanvelden; men kan hier de bergen van Jeruzalem zien⁵⁴⁴.

---

⁵⁴³ **Libna = Beit Alam.** – De zienster wijst Libna aan in een gewest, waar het volgens de H. Schrift gelegen moet hebben.

In Jos. 15, 42 wordt het genoemd met een menigte andere steden, nl. Eter, Esna, Nesib, Asan, Jefta, Keila, Akzib en Maresa, allemaal gelegen ten noorden, ten oosten en ten zuiden van Eleuteropolis of Beit Djibrin. De juiste ligging blijft nochtans onbekend en bij wijze van benadering nemen wij ervoor Beit Alam, omdat wij hier, volgens de beschrijving van V. Guérin van deze plaats, de resten vinden van een typisch oudtestamentische stad, en ook andere bijzonderheden beantwoorden aan de aanduidingen van K. Emmerick.

De lettergreep 'lam' uit de naam 'Alam' kan ook beantwoorden aan 'lib' uit de naam 'Libna'; immers de 'B' uit de Hebreeuwse namen, die in het Arabisch overgezet worden, verandert vaak in 'M'.

b.v. Tibna, Timna,
Jebnael, Jemma.

Uit de mogelijkheid besluiten wij evenwel niet tot de werkelijkheid. Beit Alam ligt 6 km ten zuidoosten van Beit Djibrin en 16 km ten westen van Hebron.

⁵⁴⁴ Hoog gewest, rijk aan graanvelden, ver uitzicht. – Het niveau van Hebron is 927 m. Naar het westen toe vindt men nog een paar uren ver even hoge

Heden zag ik ook menige bijzonderheid over andere steden, zoals Kafar-Dagon, 2 uren van Lydda, niet ver van de zee en van Sarona ... waar ligt dit?

In die omstreken zijn apostelen en leerlingen, die Jezus in Galilea uitgezonden had (nr. 955); zij zullen weldra met Hem tezamen komen.

1040.

20 januari. –

Heden kwamen Saturninus, Judas Barsabas (nr. 1040) en twee andere leerlingen die uit Galilea naar Macherus gereisd en Jezus dan naar hier waren komen opzoeken, in de herberg hier bij Hem, en zij vertelden Hem met grote droefheid de moord op Joannes, *die Hij reeds wist*.

De mare had hen bereikt als volgt. Toen Herodes met zijn familie, door vele soldaten geëscorteerd, van Macherus naar Hesebon trok, is het gerucht van Joannes' onthoofding door enige afreizenden verspreid geworden en ook ter ore gekomen van enige dienstbaren van de hoofdman Serobabel van Kafarnaüm, die bij de instorting van het bouwwerk te Jeruzalem wonden opgelopen hadden.

---

en ook hogere bergen, nl. van 950 m, 975 m, 830 m, 785 m.
Dit hoogland is van valleien doorsneden.

Guérin kon de vruchtbaarheid van dat land, vooral van enige hoge valleien ten westen van Hebron niet genoeg bewonderen (Jud. 3, 260-261).

Het ligt ook voor de hand dat de bergen bij Jeruzalem,

b.v. de Olijfberg, 818 m,
de Nebi Samwil, 895 m

van de hoge punten nabij Hebron zichtbaar zijn, aangezien men van verschillende hoogtepunten van de centrale bergketen goed de Middellandse zee ziet.

Het door K. genoemde Kafar-Dagon heet thans in zijn Arabische vorm Beit Dedja en ligt 8 km ten zuidoosten van Jaffa (cfr. VOORREDE, nr. 4).

Dezen lieten het weten aan hun meester Serobabel te Kafarnaüm en deze meldde de ontzettende gebeurtenis aanstonds aan Judas Barsabas (nr. 1040), die in de nabijheid was.

Judas ijldde nu onmiddellijk met Saturninus en twee andere leerlingen naar de omstreken van Macherus, dat Herodes verlaten had. Daar ontvingen zij overal de bevestiging van het bericht. Van Macherus ijlden zij nu naar Joannes' geboorteplaats om toebereidselen te treffen voor het afhalen van zijn lijk. Te Joetta vernamen zij dat Jezus zich hier bevond en zo kwamen zij eerst hier in de herberg bij Hem.

1041.

Jezus bleef hier de gehele dag met de aangekomenen tezamen. 's Avonds voegden zich nog uit Jezus' gezelschap bij hen de zonen van Maria Heli: Jakob, Heliakim en Sadoch. Verder de neef van Zakarias, de neven van Jozef van Arimatea, de zonen van Joanna Chusa en van Veronika, en zij trokken met de ezel, die het nodige gereedschap droeg, naar Macherus. De vesting had al haar gasten zien afreizen en stond nu, op enige soldaten na, ledig en verlaten.

Wat Joannes betreft, ik zie zijn lichaam daar nog liggen en een engel met een zwaard er bij; het is omstraald door een schitterend licht.

Hier, in dit gewest vertoefde Jezus alleen maar om Pilatus niet te ontmoeten, die met een afdeling soldaten van Jeruzalem over Betsoer en Antipatris naar Apollonia trok, om voor Rome in te schepen⁵⁴⁵. Ik geloof dat hij daar klachten tegen Herodes gaat indienen.

---

⁵⁴⁵ **Betsoer (1) = Beit Soeriq.** – Hier is bedoeld Betsoer 1, dat wij zo betitelen om het te onderscheiden van de andere Betsoers 2 en 3. Het heet thans Beit Soeriq en is gelegen 11 km ten noordwesten van Jeruzalem.

Het zal straks door Jezus worden bezocht. De toevoeging van 'iq' aan het einde van de naam is goed te verklaren, wanneer de oude naam als uitgang een 'a' met aanblazing achter zich had.

Jezus te Betsoer.

1042.

21 januari = 4 Sebat. –

Jezus is ook in Libna zelf geweest, maar Hij hield er zich niet lang op. De levieten die Hem vriendelijk ontvingen, deden Hem ook weer uitgeleide. Van daar trok Hij nu naar Betsoer, dat misschien wel 10 uren ten noorden van Libna en 2 uren van Jeruzalem verwijderd ligt.

Betsoer is een vesting met torens, wallen en grachten, die wel wat vervallen zijn, doch niet zo erg als die van Betulië. De stad is niet klein en wel zo groot als Bethoron (waarvan het 2 uren afgelegen is). Aan de kant waar Jezus aankwam, ligt de stad geenszins steil.

Zulk een voorbeeld hebben wij in 'Hakeldama', waanin de eind-aanblazing van 'damah' een 'K' werd of 'CH' en de naam ging luiden 'Hakeldamach', 'Hekeldamak'.

De gewone bewijzen van de oudheid der plaats vertoont Beit Soeriq, zoals ook de bijzonderheden die K. erover meedeelt. Tijdens de kruisvaarten was Beit Soeriq een plaats van belang (cfr. Guide, 435-436).

Bij de stad vindt men de resten van een oude Romeinse heirweg, misschien wel dezelfde die Pilatus volgde, om verder over Antipatris, dat we reeds kennen, naar Apollonia te gaan.

Apollonia. – Dit was een kleine haven, 16 km ten noorden van Jaffa. Over Apollonia zegt K. te weinig dan dat wij er bijzonderheden over zouden meedelen.

K. vermeldt meermalen dit Betsoer 1 ondermeer om te zeggen dat een weg door de Hoekpoort van Jeruzalem, d.i. de huidige Damascus-poort, ook naar Betsoer leidt (nr. 1857).

Beit Soeriq is nog een aanzienlijk dorp met belangrijke resten uit de oudheid; het bedekt een steile heuvel, die alleen aan de zuidoostzijde, waar Jezus aankwam, zachtere hellingen heeft.

Tussen Betsoer en Jeruzalem ligt een mooi dal⁵⁴⁶. Men kan van de hoge punten van de ene stad die van de andere stad zien. Aan de noordkant, die ik nog niet goed nagezien heb, is Betsoer steil en onaanvechtbaar. (Behalve aan de zuidoostkant is de heuvel door ravijnen omgeven).

Hier was eenmaal de Verbondsark een tijdlang en geheel openlijk; het zou me daarom verwonderen, indien dit niet in de H. Schrift stond; ik heb vergeten bij welke gelegenheid, maar het was, geloof ik, toen men ze terugbracht.

Ook is David hier herhaaldelijk geweest. Eens dat Saül met de spies naar hem geworpen had en hij naar de overzijde van de Jordaan gevlucht was, heeft Jonatan hem weer terug over de

---

⁵⁴⁶ Mooi dal! – Het is de bovenloop van de wadi Soerar en hij richt zich van noord naar zuid, dan tegenover Jeruzalem naar het zuidoosten, tenslotte naar het westen.

Het is een bekend, diep en door zijn wilde schoonheid indrukwekkend dal. Vele schrijvers van reisverhalen en bedevaarten maken er gewag van. Uit de vele aantekeningen die ik er over verzamelde, laat ik er hier een paar volgen.

- “Het is”, volgens D.B. bij het woord ‘Coulon’, “één van de mooiste valleien van Palestina; ze is aan weerszijden bedekt met olijf- en allerhande andere vruchtbomen.”
- Mislin legt in zijn beschrijving de nadruk op het wild en geweldig natuurschoon van die vallei, welke bij elke van haar talrijke bochten steeds nieuwe verrassende panorama’s vertoont.
- Uit de richting van Jeruzalem in de vallei afdalend komt Portmans onder de indruk van de vervaarlijke weg en buitengewoon steile helling. Hij bemerkt rechts de berg Nebi Samwil en bestijgt aan de overzijde nogmaals een zeer steile helling ...
Terugkerend in de tegenovergestelde richting zegt dezelfde: “Wat voor een vallei ligt daar toch aan onze voeten; het schijnt dat ze zinkt zonder einde, zonder bodem. De weg kronkelt geweldig, wegens de steile helling. Onze paarden galopperen verschrikkelijk. Het afdalen van de Alpen maakte op mij een mindere indruk. Hoe verder wij dalen, des te dieper wordt de vallei; het uitzicht is heerlijk. Nu hebben wij de Nebi Samwil links en het schilderachtige dorp Ain Karem rechts.”

stroom geholpen (I Sam. 19, 9-10), en hij kwam dan naar hier. Ook later nog eenmaal, meen ik, toen hij voor Absalom vluchtte.

Betsoer is dikwijls door de vijanden van de Makkabeeën belegerd geworden, en bij een van die belegeringen heeft Judas de Makkabeeër een grote overwinning behaald⁵⁴⁷.

Pilatus is door deze plaats en ook, meen ik, door Saron⁵⁴⁸ en Antipatris naar Apollonia getrokken, waar hij heden ingescheept is; zijn vrouw vergezelde hem en hij was door een vijftigtal man en soldaten begeleid. Ik VERONDERSTEL dat hij naar Rome reist om zich over Herodes te beklagen. Zij voeren slechts met één schip af; doorgaans woonde hij te Cesarea, maar verblijft sedert enige tijd te Jeruzalem; ik meen dat Jezus eerst naar Libna gegaan is, alleen met het doel Pilatus niet te ontmoeten.

1043.

Pilatus heeft reeds verscheidene malen met de Joden overhoop gelegen en zij haten hem hartgrondig. Eens heeft hij de Romeinse

---

⁵⁴⁷ Betsoer dikwijls belegerd. – K. schijnt hier Betsoer 1 werkelijk te verwarren met Betsoer 2, dat 7 km ten noorden van Hebron gelegen was.

In het boek der Makkabeeën is steeds sprake van dit laatste Betsoer. Alzo in I Makk. 6, 31-49; II Makk. 11, 5. In de laatste passage is de afstand tussen Betsoer en Jeruzalem 150 stadiën, dus een 25-tal km; wat geenszins kan slaan op Beit Soeriq.

Maar het ligt voor de hand dat ook Beit Soeriq als vestingstad een rol gespeeld heeft in de Makkabese oorlogen en wellicht ook belegerd is geworden, want op een betrekkelijk kleine afstand van daar, nl. bij Emmaüs en Bet-Horon, 3 en 2 uren van daar heeft Judas zijn eerste schitterende overwinningen op de Syriërs behaald (I Makk. 4: en 7, 39-50; II Makk. 8).

⁵⁴⁸ **Saron = Beit Sira.** – Het ligt voor de hand dat Saron het huidige Beit Sira is (VOORREDE, nr. 4).

Het ligt op de door Pilatus gevolgde weg, 10 km ten noordwesten van Beit Soeriq; het is te onderscheiden van het in nr. 1039 (voorlaatste alinea) genoemde Saron, dat zijn oude naam onveranderd behouden heeft en 4 km ten noordoosten van Jaffa gelegen is.

banierbeelden in de stad laten brengen, waartegen de Joden in opstand kwamen⁵⁴⁹.

Een andermaal zag ik zijn soldaten op een feest, waarop de Joden geen wapens mogen dragen noch geld aanraken, in de tempel gaan en de offerblok open breken en het geld er uit wegnemen. Dit gebeurde terwijl Joannes nog bij Ono aan de Jordaan doopte en Jezus uit de woestijn (na zijn vasten) terugkeerde.

Heden avond werd Jezus met zijn gevolg te Betsoer hartelijk verwelkomd en ontvangen. Lazarus en andere vrienden van Jeruzalem waren hier reeds; men waste Hem en de leerlingen de voeten en bood hun in overvloed met veel liefde alles aan, waaraan zij behoefte hadden; Hij nam zijn intrek in een herberg bij de synagoge (dus ook wel een herberg behorend bij de synagoge) en daar overnachtte Hij.

---

⁵⁴⁹ Pilatus onenig met de Joden. – De twee, hier door K. vermelde gevallen, vindt men bij Flavius Josephus uitvoerig verteld in Bell. Jud., I, 186 en Ant. Jud., III, 229.

Wij citeren deze passages nu niet, maar plaatsen hier liever het beroemde, doch omstreden getuigenis van Flavius Josephus over Christus; het sluit aan bij het tweede geval van joods verzet:

“In dezelfde tijd trad Jezus op, een verlicht man, indien men Hem ten minste niet méér dan als een louter mens moet beschouwen, zo wonderbaar was Hij in zijn werken.

Hij onderrichtte allen die behagen vonden in de waarheid; Hij had meerdere volgelingen, niet alleen onder de Joden, maar ook onder de heidenen.

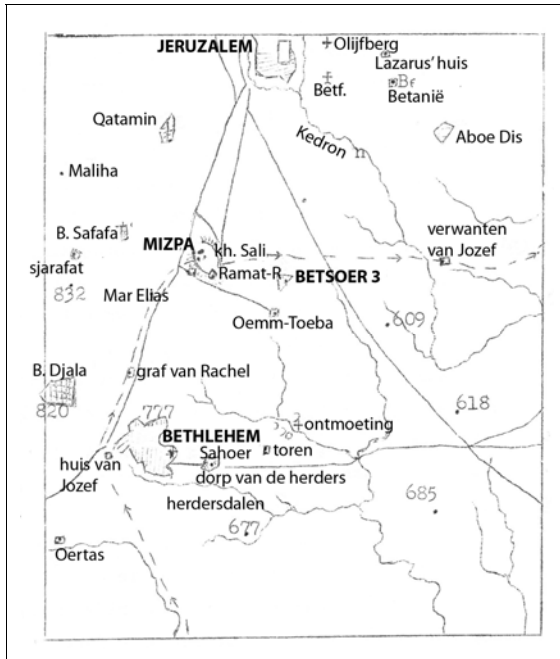
Hij was (geloofde men) de Messias.

De oversten van ons volk brachten beschuldigingen tegen Hem in bij Pilatus en deze liet Hem kruisigen.

Zijn leerlingen die Hem in zijn leven hadden bemind, verlieten Hem niet na zijn dood; Hij verscheen hun, verzezen en levend de derde dag.

Dit, zoals ook dat Hij vele mirakelen zou doen, hadden de heilige profeten voorspeld. De christenen, die wij heden nog zien voortbestaan, hebben hun naam van Hem.” (Ant. Jud., III, 230).

Vorbij deze stad trokken ook de H. Driekoningen op hun weg van Jeruzalem naar de kribbe en hier in het gewest vonden zij de ster weer en hielden een halte in een karavaanherberg. Van hier loopt naar Libna en verder een goeie weg⁵⁵⁰.

⁵⁵⁰ **Betsoer 3 = Soer Bâher.** – Vorbij dit Betsoer trokken de H. Driekoningen.

Zeker is dit een tweede verwarring.

Niet bij dit Betsoer 1 hebben de H. Driekoningen gerust, maar bij een Betsoer 3, thans Soer Bâher geheten, 6 km ten zuiden van Jeruzalem, en 2 ten oosten van de kleine heuvel waarop Mizpa lag.

Zie dit verhaal in fasc. 6, nr. 148 alsook voetnoot 337; en bijzonderheden over dit Mizpa in fasc. 11, nr. 312, voetnoot 99 (met kaartje); en fasc. 11, na nr. 349 een klein artikel over Mizpa.

***

Over Betsoer 3, waar de eerste christenen na de nederdaling van de H. Geest een van hun eerste nederzettingen hadden, wordt later menige interessante bijzonderheid gegeven.

Oogslag op de Heilige Vrouwen.

Op zondag (19 januari) zag ik de Moeder Gods met haar gezelschap; het waren 5 vrouwen. Met opgeschorte klederen en de armen in de sluier houdend, gingen zij met vaste tred vooruit, op gelijke afstand achter elkander, in het gewest van de herberg op het erfgoed van Jozef. (Dus ziet K. hen te Awerta, 6 km ten zuiden van Sikem). De begeleidende knechten waren vooruit en ik zag de H. Vrouwen aan een beek neerzitten en enige spijs gebruiken. Heden – of was het gisteren? – zag ik ze te Kana.

Betsoer (K. wil zeggen: dit Betsoer 11 km ten noordwesten van Jeruzalem, thans Beit Soeriq) moet niet verwisseld worden met een Betsoron tussen Bethlehem en Hebron, waarbij Filippus het doopsel toediende aan de dienaar van de koningin Kandake. Dit Betsoron wordt ook Betsoer genoemd.

(De vorm Betsoro, Betsoron, schijnt te komen van Eusebius: deze vorm ziet men ook geciteerd in D.B. 'Bethsur', c. 1743).

***

Brentano vindt die mededeling van K. belangrijk, omdat erdoor een einde gemaakt wordt aan de dwaling die de bron, waarin die dienaar der koningin gedoopt werd, aanwijst te Ain Hanijeh,

- 8 km ten zuidwesten van Jeruzalem,
- 7 km ten noordwesten van Bethlehem,
- 10 km ten zuiden van Beit Soeriq,
- 7 km ten westen van Soer Baher (= Betsoer 3),
- 500 m ten zuidwesten van Malhah en
- 2 km ten noordwesten van Sjarafat.

Deze verkeerde traditie nopens die doopbron schijnt te stammen van de kruisvaarders die de doop-waterbak zochten aan de middelste van de drie wegen, die van Jeruzalem naar Gaza leidde en wel over Eleuteropolis.

Het ware bekken lag evenwel aan de weg die over Hebron naar Gaza leidt, nader bepaald: in de nabijheid van Betsoer, 7 km ten noorden van Hebron.

***

1044.

22 januari. –

Ik zag Jezus heden in Betsoer, zonder noemenswaardige stoornis in enige huizen zwaarzieke ouderlingen genezen, o.m. ook waterzuchtigen. De inwoners waren zeer goed gezind en de synagoge-oversten leidden zelf Jezus naar de huizen. Hij trad ook op in de school en ik zag Hem een groot aantal kinderen zegenen, eerst jongens en dan meisjes, beneden in de synagoge. Hij hield zich lang bij de kinderen op en genas er ook enige. Ik weet nog niet zeker of Hij naar Jeruzalem zal gaan. Vóór Betsoer ligt een mooie dreef.

Afhaling van het lichaam van Joannes.

Reeds gisterenavond zag ik de leerlingen vóór Macherus aankomen; zij waren ten getale van 10:

- Saturninus,
- Judas Barsabas,
- Jakobus van Kleofas (de kleine Kleofas of Natanael, een zoon van Anna Kleofas uit nr. 815, later weer genoemd in nr. 1350),
- Heliakim,
- Sadoch,
- de 2 neven van Jozef van Arimatea,
- de zonen van Joanna Chusa en Veronika, en
- de neef van Zakarias.

Zij lieten de ezel achter bij een boerenhuis en namen de gereedschappen, die hij gedragen had, met zich mee.

Dit waren 3 dunne, zeer lichte, maar vaste stangen van een hand breed, die zij onder de arm droegen, een licht lederen omhulsel in twee delen, verscheidene lederen zakken, zakbussen, opgerolde doeken, sponzen en enige werktuigen; zij trokken daarmee op de berg, waarop zich hoog het kasteel verhief.

Enige van de hier best gekende oudste leerlingen, de verwanten van Jezus die hier dikwijls in- en uitgegaan waren (terwijl Joannes gevangen zat) vroegen de wacht van het kasteel om ingelaten te worden. Die soldaten echter antwoordden dat zij het niet mochten toestaan, hoe gaarne zij dit ook gewild hadden.

Hierop trokken zij zich terug en gingen de wal om, en aan de kant van Joannes' gevangenis, stegen zij, de een op de schouders van de ander, over drie wallen en twee grachten; het was alsof God hen hielp, zo snel en vlot gelukte het hun. Voorts geraakten zij zonder enige hindernis, door een ronde opening boven, in de gevangenis, en toen de 2 soldaten die de voorruimten bewaakten, hen bemerkten en met hun fakkels naderden, traden de leerlingen hun tegemoet en zeiden: "Wij zijn leerlingen van Joannes de Doper, die op bevel van Herodes gedood is en komen het lichaam van onze meester halen."

De soldaten deden hun niets, maar zelf openden zij de kerker voor hen, misschien omdat zij in hun macht waren (in aantal en sterkte de minderen?) of wellicht ook, omdat zijzelf wegens de moord op Joannes tegen Herodes verbitterd waren en nu aan dit goed werk deel wilden nemen, want verscheidene soldaten hadden reeds vóór enige dagen de vlucht genomen.

Toen zij in de kerker kwamen, doofde hun fakkel uit en ik zag de gehele kerker met licht vervuld. Ik weet niet of ook zij allemaal dit licht zagen, maar ik vermoed van wel, want zij deden alles zo snel en zo vaardig als in het volle daglicht. Ik zag alle leerlingen naar het lichaam van Joannes snellen en er zich wenend overheen buigen. Maar benevens hen zag ik ook de verschijning in de kerker van een grote schitterende vrouw; zij zag er bijna uit gelijk de Moeder Gods in haar dood, en ik vernam pas later dat het de

verschijning van de H. Elisabet was geweest. In het begin echter scheen zij mij geheel natuurlijk, doordat ik haar bij alles hulp aan de leerlingen zag verlenen en ik vroeg me dan ook herhaaldelijk af, wie zij wel mocht zijn en hoe zij mee binnengeraakt was.

1045.

Het lichaam lag nog, gelijk in het begin, met de vacht bedekt en de leerlingen begonnen spoedig met de lijkbereiding; zij spreidden doeken uit, legden het lichaam daarop en wasten het. Water hadden zij in zakken bij zich en de soldaten brachten nog enige bruine schotels. Judas Barsabas, Jakob en Heliakim verrichtten het werk der eigenlijke lijkbereiding; de overigen hielpen hen; de verschijning zag ik gedurig meewerken en het was als deed zij alles: ontdekken, toedekken, leggen, wenden, inwikkelen. Wat ieder nodig had, waarnaar hij zocht of greep, dat was daar; een buitengewone spoed en regelmatigheid schenen het gevolg van haar aanwezigheid en medewerking. Ik zag dat de leerlingen het lijk openden, de ingewanden er uit namen en in een lederen zak borgen; dan legden zij om het lijk aan alle kanten welriekende kruiden, die zij met het lijk zeer vast in banden inwikkelden; het lichaam was in het midden verbazend dun en over zijn geheel als uitgedroogd.

Ondertussen zag ik de overige leerlingen een hoeveelheid van zijn bloed dat op de plaats geronnen lag, waar zijn hoofd gevallen was en waar zijn lichaam gerust had, opnemen en afwassen en verzamelen in ledige bussen, waarin de welriekende kruiden geweest waren. Zij legden vervolgens het omwonden lichaam in het lederen omhulsel en sloten dit met een stok, die zij van boven door dit omhulsel schoven, en staken de twee lichte stangen door de riemen of lussen, die aan de lederen trog (omhulsel) vast waren. Die stangen waren vrij dun en bogen toch niet door, en zo moeten ze dus wel van dat vast hout geweest zijn (cfr. fasc. 17, nr. 702, midden). Zij spreidden er de vacht van Joannes over uit, dat hem tot kleding gediend had en droegen nu met zijn tweeën het

heilig lichaam uit de kerker. De anderen droegen de ingewanden in de lederen zak en het bloed in de bussen.

De beide soldaten dienden hun tot gids en leidden hen langs smalle wegen achter de wallen door die ondergrondse gang naar buiten, waarlangs Joannes in de gevangenis gebracht was geworden. Alles verliep op de meest indrukwekkende wijze, uiterst vlug en vlot.

Die soldaten namen de gelegenheid te baat om met hen Macherus te verlaten. Ik zag hen eerst zonder licht en toch met vlugge schreden de berg afdalen; later zag ik hen met een fakkel, en dat twee het lichaam tussen de stangen op de schouders droegen en dat de overigen het lijk volgden. Onmogelijk te zeggen hoe indrukwekkend die stoet was, welke gedurende de nacht bij het licht van een fakkel in alle stilte en zo vlug, als zwevend, voorttrok. Ik ben er dikwijls op verscheidene plaatsen bij geweest; het was als zweefden zij en toen zij met de dageraad over de Jordaan voeren, waar hij voorheen gedoopt had en zij hem gevolgd waren, o! hoe weenden zij daar!

Zij draaiden op enige afstand om de Dode Zee en volgden bestendig eenzame paden en, landwaarts intrekking, doorkruisten zij de woestijn (zie ook kaart fasc. 21, nr. 1006).

Jezus te Betanië. – Magdalena.

1046.

23 januari. –

Jezus is deze morgen met Lazarus en de leerlingen vertrokken van Betsoer naar Betanië; dit was een reis van verscheidene uren, want zij volgden een weg om het noorden van Jeruzalem. Zij kwamen voorbij meerdere steden, ook voorbij Emmaüs⁵⁵¹.

Onderweg leerde Jezus hier en daar, want zij zagen vele mensen, die met het opbinden en vlechten van de hagen bezig waren; overigens waren deze reeds groen.

Zowat een uur vóór Betanië kwamen Marta, Magdalena en een weduwe Salome hun tegemoet; deze laatste woonde reeds lang te Betanië bij Marta. Deze vrouw stamt, evenals Suzanna, onechtelijk af van een broeder van de H. Jozef en is aan de H. Familie verwant, ik weet nu niet meer nauwkeurig hoe; ik meen dat ik haar bij Jezus' graflegging tegenwoordig gezien heb. Deze vrouwen kwamen Jezus tot bij de herberg van Lazarus in de woestijn tegemoet (een half uur ver, zie kaart in fasc. 10, nr. 251).

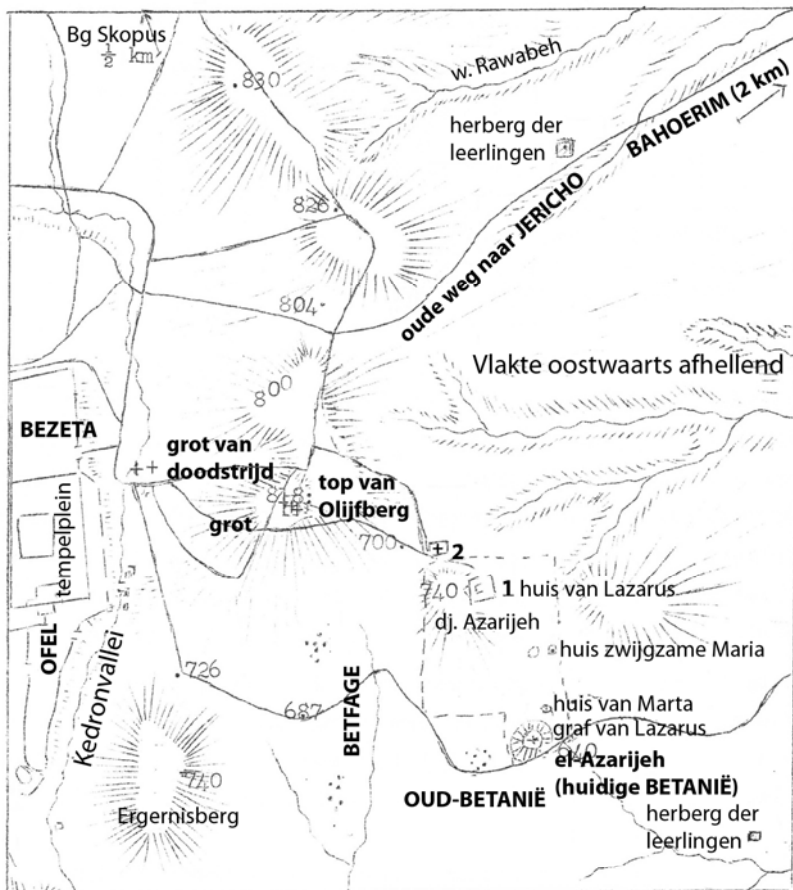
⁵⁵¹ **Emmaüs = Aмоса = Mosa en Hammosa = Kolonia = Mizeh.**

Hier is niet bedoeld het Emmaüs waar Jezus door de twee Emmaüsgangers herkend werd (Lk. 24, 13), maar het Emmaüs dat door Flavius Josephus vermeld wordt als gelegen op een afstand van 30 stadiën van Jeruzalem.

Keizer Vespasiaan vergunde aan 800 veteranen zich daar te vestigen. Wat Flavius Josephus Emmaüs noemt, beantwoordt waarschijnlijk aan het Aмоса van Jos. 18, 26.

In het Hebreeuws staat er 'Mosa' en 'Hammosa' (met het lidwoord). Eenmaal bewoond door de veteranen kreeg het de naam 'Kolonia', 'kolonie', 'nederzetting'. Hiermee kunnen wij dit Emmaüs vereenzelvigen.

Hier konden die veteranen nog een militaire taak vervullen, nl. het bewaken van een belangrijke brug en overgang over de boven beschreven prachtige en diepe vallei. Hier kon voor een leger de toegang naar Jeruzalem worden geopend of afgesneden. Een paar km naar het noordwesten ligt nog het dorp Mizeh, dat treffend herinnert aan Mosa (Hebreeuws), Aмоса (Latijn).

Op het kaartje duiden de volle dikke lijnen wegen aan;
de puntlijn stelt de grenzen voor van het domein van Lazarus en Marta.

Men heeft van west naar oost het tempelplein, de Kedronvallei, de Olijfberg, de djebel Azarijeh, tegen de oosthelling waarvan het huis of kasteel van Lazarus(1) aangebouwd is. Het domein kan van noord naar zuid 900 m lang zijn en van west naar oost 400 m breed zijn. Een voorname ingang (2), dicht bij de huidige kapel (+) die herinnert aan het uitgangspunt van Jezus' latere intocht in Jeruzalem. Ongeveer 100 stappen ten zuiden van de noordelijke ingangspoort (2) staat het kasteel met ingangen aan de noord- en de oostkant. Van het dak kan men op de heuvel komen.

Jezus vertoefde ook hier nog enige tijd bij hen en sprak hun enige onderrichtende woorden. Dan gingen zij, met het vallen van de avond, naar Betanië en gebruikten er een maaltijd.

De 4 apostelen en meerdere leerlingen, die Jezus bij de Tabor had uitgezonden (nl. vanaf de broodberg of berg der 2^e uitzending, fasc. 21, nr. 997) kwamen vanavond weer bij Hem in Betanië en vernamen eerst hier met zekerheid de dood van Joannes en het nieuws bedroefde hen smartelijk.

Zij brachten ook verslag uit, hoe zij geleerd en geheeld hadden, en wel op de wijze, die Jezus hun had aangeleerd; in een stad had men met stenen naar hen geworpen, maar niemand was getroffen; zij waren laatst in Saron geweest, zeer nabij Lydda. (Dus hetzij Beit Sira, hetzij Sarona, boven reeds genoemd in nr. 1039 en 1042, voetnoot 548.) Ook Kafar-Dagon (eveneens genoemd hogerop) ligt niet verre van daar.

Toen Petrus, na Jezus' dood in Lydda was, heeft men hem ook naar Saron geroepen (cfr. Hand. 9, 35). Onlangs zag ik veel van de ligging van die steden, maar ik was veel te ziek om er mededelingen over te doen.

1047.

Wanneer allen in het huis van Lazarus ter rust gegaan waren, *zag ik Jezus alleen en eenzaam nog in de nacht op de Olijfberg gaan en er bidden op een verlaten plaats.* Het was niet telkens in de hof van Getsemani, dat hij ging bidden; dit zou daarvoor te ver zijn geweest⁵⁵². De Olijfberg was zeer

---

⁵⁵² De andere grot, door Jezus' gebed en onderricht geheiligd, staat bekend onder de naam 'ELEONA'.

De eerste kerk, op de Olijfberg opgericht, verhief zich boven deze grot. Deze plaats is nabij de top van de berg, slechts 110 m ten zuidzuidwesten van de plaats der hemelvaart, veel dichterbij Betanië dan de grot van de doodstrijd, maar over de juiste plek van de Eleona is men het niet volkomen eens, (cfr. Guide, 277, 231).

groen en met veel edelhout begroeid; er waren ook vele eenzame hoeken.

Magdalena bewoonde de woning van de godvruchtige stille Maria; dit zijn kleine kamers en dikwijls zie ik haar in een zeer eng plaatsje zitten als in een torentje, dat, geloof ik, een boeteplaatsje is; zij stort nog steeds overvloedige tranen; hoewel niet meer ziek, is zij toch van berouw, spijt en vermorzeling als vernietigd, bleek en uitgeteerd.

In de laatste dagen kwamen twee vastens, één wegens de dood van de oudsten na Josuë, en komt nu ook een feest (nr. 1052), dat met allerlei gemakkelikheden gepaard gaat⁵⁵³; het begint aanstonds na de naaste sabbat en duurt drie dagen; ik heb er vele bijzonderheden van gezien, die ik niet goed meer weet; men heeft het tot nu uitgesteld, anders was het vroeger gekomen. Het is een feest waarop voor alle genaden gedankt wordt, vanaf de aanvang met de Uittocht uit Egypte, maar het behoeft niet in Jeruzalem gevierd te worden, men kan het overal vieren⁵⁵⁴.

---

⁵⁵³ Twee vastendagen.

- De vasten op 2 sebat, 19 januari, nr. 1039, wegens de dood van de oudsten, medewerkers van Josuë, heeft K. niet vermeld op de dag zelf.
- De andere vastendag was wellicht de plaatselijke vasten te Joetta, nr. 1026 (alook voetnoot 528).

⁵⁵⁴ Feest. – In nr. 1052 zal K. het noemen ‘Ennorum’, en vanaf nr. 1048 verhaalt zij de genezing van de man die al 38 jaren ziek was.

Het verhaal van dezelfde genezing begint de evangelist Joannes: “Daarna hadden de Joden een feest en Jezus ging op naar Jeruzalem.”

Dit brengt voor de exegeten een onoplosbare moeilijkheid mee (cfr. J. Keulers op Joa. 5, 1 en Prat., J. Chr. I, 402).

Daar dit een feest was, waarvan in de geschiedenis geen gewag wordt gemaakt, te oordelen naar K.E., moet de onzekerheid van de exegeten ons niet verwonderen.

Wij kunnen in elk geval uit K.’s mededeling afleiden dat het verkeerd is het verhaal van Joannes te willen verplaatsen om het met een bekend feest te laten samenvallen (cfr. Prat, J. Chr. I, 402).

Zeer vele opperpriesters en hevige vijanden van Jezus zijn uit Jeruzalem vertrokken, omdat Pilatus nu afwezig is en zij nu niets van hem te vrezen hebben en dus minder op hun hoede moeten zijn, dan wanneer hij zich te Jeruzalem bevindt.

Oogslag op Pilatus en Herodes.

Bij deze gelegenheid valt het mij in dat Pilatus eens, ik meen het was in de dagen van Jezus' terugkeer uit de woestijn (na zijn vasten), Romeinse standaards met beeldenaren 's nachts in Jeruzalem had laten brengen, en dat een zo grote opstand daartegen ontstond, dat hij die weer moest verwijderen. (Dit zijn dezelfde gevallen die genoemd zijn in nr. 1043).

Ook heeft hij eens op een sabbat, waarop de Joden zich niet konden verdedigen, zijn soldaten bevel gegeven de offerblok open te breken en er een grote som geld uit weg te nemen.

Herodes is in Hesebon; zijn bijzit is niet bij hem; ze is met haar dochter ergens anders heen gereisd. Dit wijf is als een reproductie van de ontuchtige godinnen der heidense volkeren in de oudheid; geheel haar voorkomen is even wulps, vol onreine, giftige, geile lust, aantlokkend en verleidend.

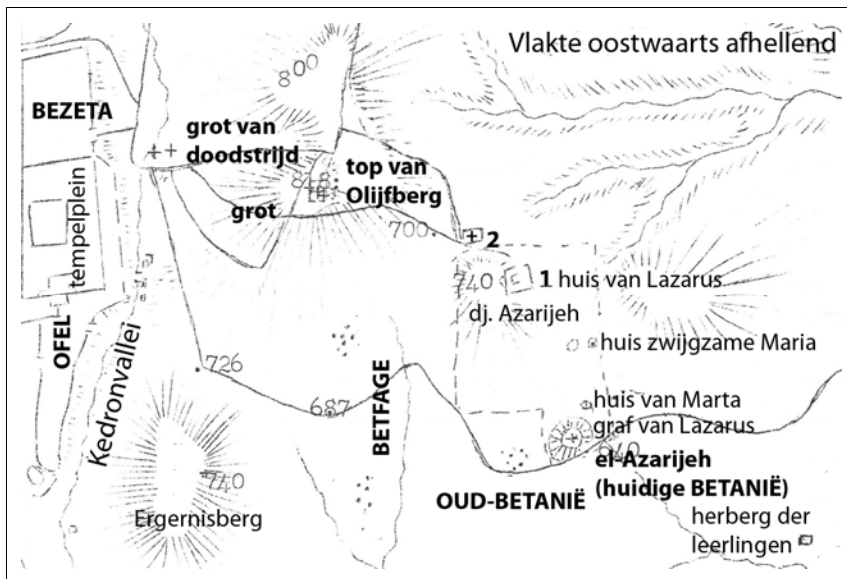
De Olijfberg heeft drie hoogten en zeer vele tuinen⁵⁵⁵.

---

⁵⁵⁵ Olijfberg heeft drie hoogten, d.i. hoogtepunten. Het is waar in twee opzichten.

- a) Als men de berg neemt in zijn geheel of ganse uitgestrektheid of lengte. Dan heeft men:
  - 1) de Ergernisberg,
  - 2) de Olijfberg in strikte zin, tegenover
  - 3) de tempel, zijn noordelijke verlenging.
- b) Het middelgedeelte of Olijfberg in strikte zin vertoont nogmaals 3 hoogten:
  - 1) de Karm es-Sejjid,
  - 2) de Olijfbergtop,

Jeruzalem is aan de noordkant niet steil, maar zeer steil aan de zuidzijde. Ten oosten van de Olijfberg is een dal, waarin een beek die soms geen water heeft, naar de Kedron vloeit⁵⁵⁶.

Het lijk van Joannes te Joetta.

1048.

Ik heb heden tegen de middag de leerlingen met het heilig lichaam van Joannes langs eenzame paden door het herdersdal zien trekken. Ongeveer een half uur van Bethlehem, waar zich

---

3) een zuidelijker terras met de graven van de Profeten.

Op het kaartje in fasc. 10, nr. 251 kan men dit minder goed zien.

⁵⁵⁶ Dal ten oosten van de Olijfberg. – De nadere bepaling ‘dat naar de Kedron loopt’ noodzaakt ons aan te nemen dat bedoeld is het dal ten oosten van de Ergenisberg.

het herdersdal sluit, droegen zij het in een spelonk (waarschijnlijk in de melkgrot) en hielden zich stil daarin op.

Heden avond zullen zij het verder naar Joetta dragen, waarheen reeds enigen vooruit zijn om de laatste voorbereidselen te treffen; zij zijn voortdurend op onbetreden paden gegaan, langs de Dode Zee om. Gedurende de nachtelijke tocht heb ik de verschijning van Elisabet nog dikwijls gezien naast de stoet, die zielroender was dan ik het beschrijven kan. Met vlugge schreden schenen zij te zweven.

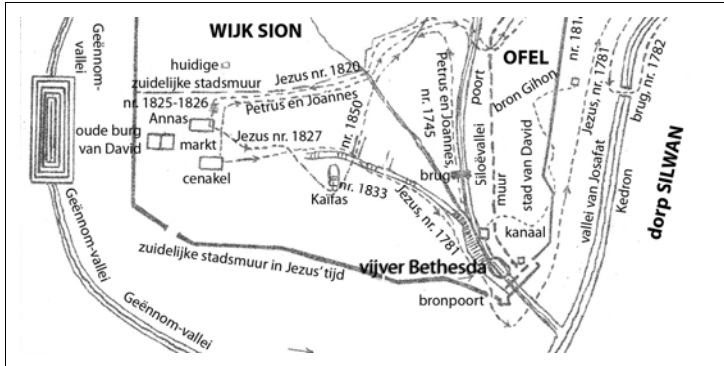
Jezus te Jeruzalem.

24 januari. –

Jezus zag ik deze morgen met de leerlingen naar Jeruzalem gaan, en in het huis van Joanna Chusa zijn intrek nemen.

Marta en Magdalena waren niet te Jeruzalem.

Om 10 uur in de morgen zag ik Jezus met de leerlingen in de tempel. *Hij hield en verklaarde daar een lezing uit het wetboek op een leerstoel in het voorhof van de vrouwen; men verwonderde zich over zijn uitleg en zijn wijsheid.* Niemand hinderde Hem met opwerpingen. De priesters die daar tegenwoordig waren, kenden Hem wellicht nauwelijks, en zij die Hem kenden, waren Hem niet vijandig; de meeste van zijn hoofdtegenstanders, de Farizeeën en Sadduceeën waren uit op reis. Hier waren nog wel enige bespieders, maar zij waren onvermogen en weinig te duchten. *Hier duurde zijn lering tot in de namiddag* en dan gingen zij naar het huis van Joanna Chusa om een maaltijd te nemen.

Even na 3 uur ging Jezus met enige leerlingen naar de vijver Bethesda (nr. 2153), maar zij gingen er langs de uiterste zijde binnen, langs een poort die gesloten en niet meer in gebruik was. Naar hier waren de armsten en meest verlatenen verwezen⁵⁵⁷.

⁵⁵⁷ Het is nodig enig idee van de Bethesda-vijver te hebben, te meer omdat hij later zo'n grote rol zal spelen in de ontluikende Kerk. Voor zijn algemene ligging, zie grote kaart 3, plan van Jeruzalem of fasc. 2, nr. 62.

De naam Bet-Hesda betekent 'huis van barmhartigheid'. Men moet zich dit gesticht met in het midden de vijver niet indenken als een soort modern ziekenhuis. Op een zekere afstand omgaven muren de vijver en tegen die muur waren schamele cellen aangebouwd. In dit huis van ellende, waar gelegenheid genoeg was tot barmhartigheid, speelde zich het tafereel af dat, na dit kort artikel, door Katarina straks en door Joannes in het 5^e hoofdstuk van zijn evangelie verhaald wordt.

Wat meer is, ook hier was het dat de ontluikende Kerk, na de nederdaling van de H. Geest, haar werking begon: de prediking van het woord van God en de toediening van het doopsel aan de talrijke bekeerden; ze had haar middenpunt in het Cenakel, in de Hoogstad, in heel de zuidelijke wijk van Jeruzalem, waartoe de Bethesda-vijver behoorde. In deze vijver had de massadoop van de vele bekeerden plaats, die door de apostelen onder medewerking van de Heer en van de H. Geest, voor de ontluikende Kerk gewonnen waren.

De vijver met zijn kracht tot genezing van zieken was veranderd in doopvijver, die het goddelijk leven en de geestelijke gezondheid aan de zielen meedeelde.

Wat de ligging betreft, in dit geval is onze zienster in scherp contrast met een traditie die zelfs tot de 4^e eeuw schijnt terug te gaan en die deze vijver aanwijst ten noorden van de tempel in de wijk Bezeta.

Op goede gronden echter, b.v. zij beschrijft treffend juist de vijver zelf en de gehele omgeving; anderzijds hebben wij een verklaring voor het bestaan van een vijver of waterbak in de wijk Bezeta, om deze en meer andere redenen, zeg ik, moeten wij K.'s lokalisering ernstig nemen.

In de zuidoosthoek van het toenmalige Jeruzalem, op de bodem van het einde van de vallei die de hele stad in haar ganse lengte van noord naar zuid doorkruist en die wij daarom aanduiden met de naam stadsvallei, liggen twee vijvers, een kleinere en een grotere; het zijn de zogenaamde Siloë-vijvers; om hunnentwil geven wij aan de stadsvallei ook de naam Siloë-vallei en vermijden wij zodoende, ons inziens om goede redenen, die vallei onjuist Tyropoeon-dal of -vallei te noemen.

- De eerste, noordelijke en jongste kleine vijver noemt men gewoonweg **Siloë-vijver** (Joa. 9, 7).
- Ook de grote, oudere vijver droeg deze naam (Jes. 8, 6; Nehem. 3, 15), in het Hebreeuws 'Siloach'. Deze laatste noemen wij voortaan liever, op grond van K.'s mededelingen, de **Bethesda-vijver**.

Men kan hier nazien wat wij over die vijvers reeds zegden in fasc. 8, deel Jeruzalem, punt D.

Hierboven in nr. 1033, voetnoot 537 heeft men reeds iets vernomen over de **bron Gihon**, die in de oosthelling van de heuvel Ofel ontspringt en door een kunstmatig kanaal dwars door de schoot van de heuvel haar water naar de stadsvallei stuurt, waar het uitmondt in de Siloë-vijver.

Van daar vloeit het verder in de Bethesda-vijver en hieruit vloeit het overtollige water verder zuidwaarts en mondt uit in de Geënnom-vallei buiten de stadsmuur.

Bron en Siloë-vijver liggen in rechte lijn slechts 335 m van mekaar, maar het kanaal dat ze verbindt krijgt door zijn bochten een lengte van 533 m. Zie ook fasc. 8, deel Jeruzalem, punt H.

De grote vijver Bethesda lag geheel aan het einde van de stadsvallei. Zijn overtollig water, in de zuidelijke vallei neervloeiend, maakte de bodem bestendig moerassig en deze bijzonderheid vinden wij ook in de gegevens van K.

De Siloë-vijver lag een 20-tal meters ten noorden van de grote vijver. Hij werd waarschijnlijk aangelegd samen met het kanaal van Ezekias om het water van de bron te ontvangen. In deze vijver was het dat de

---

blindgeborene op Jezus' bevel zijn ogen ging wassen en het gezicht terugkreeg (Joa. 9). Zijn lengte van noord naar zuid was 22 m, zijn breedte 23 m, zijn diepte 5,50 m. De Arabieren hebben deze afmetingen gereduceerd tot 15 m bij 5 m, het overige vacuüm gevuld.

Ter herinnering aan de genezing van de blindgeborene bouwde keizer Justinianus aan zijn noordrand een kerk, van noord naar zuid 32 m lang bij een breedte van 18 m.

Om de door K. gegeven lokalisering van de Bethesda-vijver te rechtvaardigen tegen de oude traditie zou een gehele uiteenzetting nodig zijn, wat hier onmogelijk is; wij zullen ons daarom met een paar redeneringen vergenoegen. Vooreerst, hoe eerbiedwaardig een oude traditie ook is, toch levert ze, laat ze ook tot de 4^e eeuw teruggaan, geen zekere waarborg voor haar juistheid (zie VOORREDE, nr. 13).

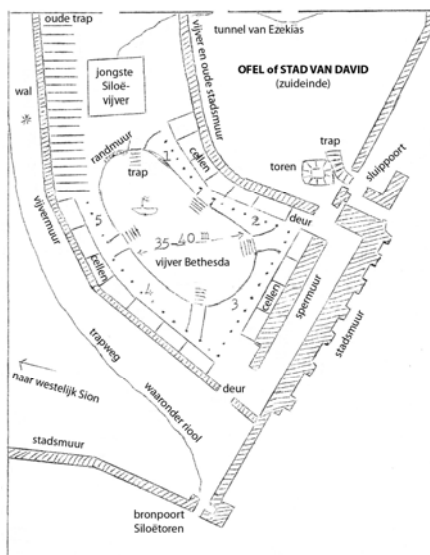
Men zegt dat een dubbele vijver opgegraven werd en ook sporen van een zuilengang er omheen in het kleine dal Sahireh, dat afdaalt van de Herodespoort in de noordelijke stadsmuur, de wijk Bezeta doorkruist en in het Kedrondal, tegenover de N-O-hoek van het Tempelplein eindigt.

Volgens K. echter lag, juist op de bodem van dat dal, 50 m ten noordwesten van de huidige Sint-Annakerk een grote stads- of tempelherberg. Nu, men weet dat het binnenplein van alle herbergen voorzien was van de onmisbare vijver of waterbak voor de dieren. Het ligt voor de hand dat de dubbele put, die op deze plaats teruggevonden is en reeds vroeg door velen als de Bethesda-vijver beschouwd werd, niets anders geweest is dan de vijver van die voornamelijk herberg.

Dat er resten van zuilengangen weergevonden werden, is evenmin verwonderlijk, aangezien een aanzienlijke herberg tegen de muur voorzien was van cellen of kamers, waarvóór een gang, afdak of zuilengang liep.

Ook het sterk argument, getrokken uit Joa. 5, 14 kunnen wij op gelijke wijze beantwoorden, maar op zichzelf zou dit een hele uiteenzetting vergen. Ook beschikken we over gezagsargumenten, d.i. over de mening van geleerden, die niet de eerste de gereedste zijn, b.v. die van Drs Eyckeler in 't H. Land, 27^e jaargang, blz. 83.

"Kortom," zo besloot Mgr Janssen een overzicht in zijn boek 'Au Pays du Messie', "tot nog toe is het niet mogelijk iets bepaald te bevestigen en als zeker voorop te stellen."

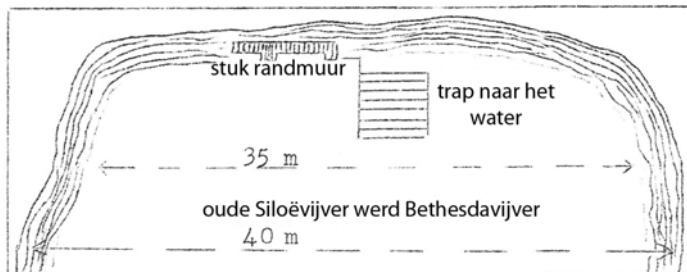
Nadere bijzonderheden over de Bethesda-vijver, waarbij bovenstaande schets kan nagezien worden:

- De stadsvallei is bij haar einde, waar hij lag, op zijn breedst.
- De heuvels, nl. westelijk Sion en Ofel zijn daar 70 à 80 m van mekaar verwijderd; ze lieten dus niet alleen ruimte voor een grote vijver, maar ook voor open plaatsen en aanzienlijke bijgebouwen er omheen.
- Het vijverterrein kon een lengte hebben van 100 m.
- De vijver had een breedte van 35 m en zo bleven er nog ruim 40 m in de breedte over voor al het overige. Wat op de schets hiernaast gearceerd of gestreept is, stelt belangrijke muren voor.
- Aan het zuideinde van de vijver die nu gevuld en door een moestuin vervangen is, verheft de oude spermuur zich nog 3,50 m boven de grond, terwijl hij er 10 m diep in afdaalt. Deze muur kan, op grond van de kenmerken zijner oudheid, evenals de vijver zelf, gerust aan koning Salomo toegekend worden. Deze heeft trouwens ook de westelijke heuvel bij zijn aanvankelijk zo kleine stad Ofel ingelijfd en hem omringd met de muur, die hier onder de vijver voorbijliep.
- De stuwdam hield het water van de vijver tegen bij zijn uitmonding in de lagere vallei; hij had geen andere bestemming; het was een muur op zichzelf.

Met zijn lengte van 80 m sluit hij precies de vallei af van de een tot de andere heuvelvoet zonder aan een van de beide kanten door te lopen.

- 15 m meer zuidelijk loopt parallel van zuidwest naar noordoost de reeds vermelde stadsmuur van Salomon.
- Bij het zuidwesteinde werd in 1896-1897 een monumentale stadspoort blootgelegd. Het is de bronpoort uit Nehem. 3, 15, alsook de fundamenten van een aanzienlijke toren, die best mogelijk de Siloë-toren uit Lk. 13, 4 is.
- In de richting van zuidwest naar noordoost meet dit groot stuk muur 140 m. Over een lengte van 60 m is het 3 m dik; de dikte van het volgende stuk is 6 m. In tegenstelling met de spermuur is van dit stuk stadsmuur boven de grond niets meer te zien.
- Tussen sper- en stadsmuur maakt de bodem een nieuwe val, een aanzienlijke daling naar de Geënnom-vallei en het dal mondt meteen in deze vallei uit.
- De westelijke muur die noordwaarts loopt, is het werk geweest van koning Ezekias, die de vijver met een muur omringde. (Jes. 22, 11; cfr. D.B. Jérus. c. 1355, kaart).
- De oostelijke, of beter op de schets de middelste muur, was vroeger de westelijke muur van de stad op de heuvel Ofel of de stad van David, die, na de uitbreiding van de stad naar het W. zijn belang verloor, binnen de stad kwam te liggen en aangewend werd bij de stichting van Bethesda, daar ziekencellen tegen die muur aangebouwd werden.
- Boven op de schets, links ziet men horizontale strepen; het zijn de trappen waarmee men tot de diepgelegen vijver afdaalde. Ook langs de westvoet van die muur daalde men met trappen naar de Bronpoort af en onder deze trapweg liep een riool die bloed en spoelwater uit de tempel naar het zuidelijk Geënnom-dal leidde.
- Zoals we reeds zeiden en op de schets te zien is, waren de ziekencellen tegen de omringende muren aangebouwd.
- Uit de gang of het afdak dat er vóór liep, had men uitzicht op de vijver en langs vijf paden kon men het water bereiken; na een strook grond doorsneden te hebben, kwamen deze vijf paden uit bij vijf trappen, die van de rand van de vijver afdaalden.
- Ook had de vijver een stenen rand. Deze laatste bijzonderheden, door K. vermeld, vond men 50 jaren geleden nog terug in de werkelijkheid en ziet men ze thans nog op een schets in D.B. bij het woord Siloë; als volgt ziet ze er uit.

- Alleen de noorderrand van de vijver is er op weergegeven, doch voldoende om ons een idee van de hele vijver te geven. Men ziet er een ter plaats gebleven stuk randmuur en één van de vijf trappen, die met 8 treden naar het water leidde.
- Op dezelfde schets ziet men ook de min of meer eironde vorm van de vijver zich aftekenen. Volgens K. was hier ook de oosthelling van de stadsvallei steil, d.i. de westelijke helling van Ofel, de tegenovergestelde helling daarentegen, d.i. de oostelijke helling van de hoogstad of Sionberg zacht en lang.
- Ten noorden van de twee vijvers bleef het stadsdal waarschijnlijk open. Bij de noordoosthoek van het gebouwencomplex, vond men de resten terug van een weg die naar de stad leidde.

We kunnen ons voorstellen dat Jezus op dit punt zijn intrede in het gesticht deed, op een punt dat het verst van de vijver verwijderd was.

Deze beschrijving van de vijver, de omgeving en de schets helderen meerdere gezegden van K. over deze plaats op, ondermeer ook dit, dat daar allerlei muren waren en meerdere schuilhoeken, waar de leerlingen zich gedurende Jezus' lijden gemakkelijk konden verborgen houden, temeer daar heel deze zuidoostelijke stadshoek grotendeels of nagenoeg geheel verlaten was. Vandaar dat de apostelen na de nederdaling van de H. Geest deze plaats in gebruik konden nemen, vrij prediken en ook overvloedig water te hunner beschikking hadden om aan massa's mensen het doopsel toe te dienen. Alles was er daar als het ware op gereed gemaakt.

Op de tekening ziet men ook nog het zuidelijk einde van de Davidstad of van de stad op de heuvel Ofel, die zijn eerste hoofdstad was, de beginkern van het latere Jeruzalem, dat zich geleidelijk uitbreidde, tot ook Bezeta en de tuinenwijk er bij ingelijfd waren.

Bij die zuidpunt was het niveau van de heuvel van 720 m tot 655 m gedaald.

Tot bij deze deur, in de verwijderdste hoek, was ook een reeds 38 jaar zieke, een met lamheid geslagen man, achteruit geschoven; hij lag in een cel van de mannen. Toen Jezus bij deze gesloten deur kwam, klopte Hij aan en men opende voor Hem. Voorbij de zieken gaande, richtte Hij zich naar de gangen, die nader bij de vijver waren, waar allerlei zieken zaten en lagen.

Hier onderrichtte Hij de zieken, en de leerlingen deelden aan de armsten klederen en brood uit, ook dekens en doeken, welke de vrouwen hun meegegeven hadden. Voor de zieken die hier lagen, aan zichzelf of aan hun oppassers overgelaten, was deze liefdegifte een ongewone troostelijke verrassing; zij waren er zeer door getroffen.

Nadat zij Jezus' woord gehoord hadden, dat Hij hun op meerdere plaatsen toestuurde, *vroeg Hij aan velen of zij geloofden dat God hen kon helpen, of zij wensten genezen te worden en of zij berouw over hun zonden hadden, of zij bereid waren boetvaardigheid te doen en zich te laten dopen?*

Daar Hij echter zelf hun zonden gedeeltelijk noemde, waren zij zeer ontsteld en zeiden: "Meester, Gij zijt een Profeet! Zijt Gij misschien Joannes?" Want zijn dood was nog niet algemeen bekend en in vele steden werd nog het gerucht van zijn invrijheidstelling verspreid.

Jezus zei hun, doch slechts in algemene, dubbelzinnige termen, wie Hij was, en genas er verscheidene, ook blinden. Hij beval hun zich de ogen met water uit de vijver te wassen, waarin Hij olie had gemengeld, stil naar huis te gaan en er niet veel over te praten, tot na de sabbat.

Ook de leerlingen heelden, doch in andere gangen, en allen moesten zich in de vijver gaan wassen.

Genezing van een man die 38 jaren ziek geweest was.

1049.

Daar nu door het groot aantal genezenen een zeker opzien ontstaan was, doordat er nu hier, dan daar zich één in de vijver kwam wassen, begaf Jezus zich met Joannes terug naar die afgelegen uitgang en kwam in de plaats waar de man lag, die reeds 38 jaren lang ziek was. Dit was een tuinier, één van de zulken, die ik altijd aan de hagen zie arbeiden. Ook had hij eertijds balsemstruiken gekweekt, maar nu was hij al zo lang ziek en hulpeloos, dat hij maar een wrak meer was en hier lag als een arme, aangewezen op de openbare onderstand en de overgeschoten brokken der andere zieken. Hij stond ook, dewijl hij reeds vele jaren hier lag, bekend als de ongeneesbare.

Jezus sprak hem aan en vroeg hem of hij gezond wilde worden. De man die volstrekt niet vermoedde dat Jezus hem wilde genezen, en die dacht dat Jezus hem zonder meer vroeg waarom hij hier lag, antwoordde dat hij geen helper had, geen dienaar of vriend om hem naar de vijver te dragen, wanneer het water in beweging kwam. Terwijl hij erheen kroop, waren anderen hem telkens voor en hadden de trappen die naar de vijver leidden, reeds ingenomen.

Jezus zei hierop nog meer tot de man en stelde hem zijn zonden voor ogen en wekte het berouw in hem op, en zei hem dat hij niet meer in onkuisheid mocht leven noch tegen de tempel lasteren, want dat hij daardoor vroeger zich die straf op de hals had gehaald. Doch Hij sprak hem ook moed in, zeggend dat God bereid is alle mensen weer in genade te ontvangen en te helpen, indien zij zich rouwmoedig weer tot Hem wendden. En nu de man, aan wie nooit zulk een troost ten deel was gevallen en die in de diepste ellende gedompeld lag en geheel te gronde was gegaan en die ook

dikwijls morde, omdat niemand hem hielp, door die woorden van de Heer zeer ontroerd werd, spijt en berouw kreeg, *zei Jezus tot hem: "Sta op! neem uw bed en ga!"*

1050.

Doch dit is slechts het voornaamste van wat Jezus zei, want Hij heeft hem ook bevolen naar de vijver af te dalen en zich daar te wassen, en Hij had aan een leerling die juist aankwam, ook gezegd deze man naar één van de kleine armenwoningen te leiden, die de vrienden van Jezus in het Cenakel op de berg Sion voor daklozen ingericht hadden.

Dit gebouw had Jozef van Arimatea in bezit en hij gebruikte het voor zijn steenhouwersbedrijf.

De man, die geheel lam en ook zeer misvormd in het aangezicht was geweest, rolde zijn versleten en gescheurd bed op, en daalde gezond en vlug als een hert in de vijver af, waste zich, en was, uit de vijver komend, zo haastig en verblijd, dat hij bijna vergat zijn bed mee te nemen.

De sabbat was echter reeds begonnen (valt op 25 januari, was begonnen op vrijdagavond), en Jezus ging ongemerkt door de verst afgelegen deur bij de cel van de genezene met Joannes naar buiten.

De leerling die de genezene in het Cenakel moest aanbevelen, ging vooruit om hem aan te melden, want de genezene wist reeds waarheen hij moest.

Toen deze nu de gebouwen van de vijver Bethesda verliet en enige Joden hem zagen, meenden zij dat de aan de vijver gehechte genade hem genezen had en zij waarschuwden hem: "Weet je niet dat het sabbat is en dat je dus jou bed niet mag dragen?"

Maar de man antwoordde: "Die mij genezen heeft, zei mij: sta op, neem je bed en ga weg!"

Zij vroegen hem verder: "Wat voor mens heeft je gezegd: neem je

bed en ga weg!”

Maar dit wist de man niet, daar hij Jezus niet kende en Hem nooit van zijn leven gezien had. Jezus was ondertussen verdwenen en evenzo de andere leerlingen.

Wat echter in het evangelie bij dit wonder staat, namelijk dat deze man Jezus in de tempel zag en Hem aanwees zeggende dat Deze het was, die hem genezen had, en dat Jezus naar aanleiding daarvan met de Farizeeën in dispuut geraakte over het genezen op de sabbat (Joa. 5, 15 en vlg.; nrs. 1173-1174), is pas later op een ander feest geschied. Joannes heeft het echter hier zo maar in één adem na elkaar verteld. Ik heb deze verklaring uitdrukkelijk daarbij bekomen⁵⁵⁸.

Door dezelfde Joden, die de genezene over het dragen van zijn bed op de sabbat berispten, werd zijn genezing, nadat Jezus Jeruzalem verlaten had, algemeen bekend. Daar allen die hem kenden, hem voor ongeneeslijk hielden, baarde dit wonder een groot opzien.

1051.

De andere zieken, die Hij en de leerlingen bij de vijver Bethesda genezen hadden, werden niet verder in aanmerking genomen; men schreef hun genezing aan de wonderkracht van de vijver toe. Ook waren ze niet op de sabbat (maar juist er vóór) genezen, en ook hierom lette men te minder op hen. Overigens had niemand Jezus door de ingangen, waar zich de wachten en opzichters van de vijver bevonden, het gesticht in- of uit zien gaan.

---

⁵⁵⁸ Wat in het Evangelie bij dit wonder staat. – Dat dit later plaats had, wordt in het evangelie zelf geïnsinueerd met het woordje ‘postea’, ‘daarna’, ‘later’.

Omdat dit woordje zowel een korte als lange tijd kan aanduiden, is het Evangelie hier onduidelijk.

Onder het lezen der Evangeliën mag men niet uit het oog verliezen dat daar vaak twee feiten of toespraken samengevoegd zijn en voorgesteld worden als geschied op dezelfde plaats, in dezelfde tijd, ofschoon die op verschillende plaatsen en tijden voorgevallen zijn. (cfr. D.B. Bethsaïde 1, k, 1717).

In de gebouwen rondom de vijver waren in deze tijd, buiten de arme zieken, die in de muurcellen bleven liggen, maar weinig mensen aanwezig, aangezien degenen die het wat beter hadden, zich reeds naar huis hadden laten dragen, want in de laatste tijd had slechts zelden een beweging van het water plaats, en dit geschiedde dan meestal met zonsopgang, en op dit moment lieten rijken, die over dienstpersioneel beschikten, zich aanbrengen en in de vijver neerlaten. Dit genezingsgesticht was dus in het algemeen zeer in verval; zelfs waren aan een zijde een deel van de muren wat bouwvallig. Ook hielden zich meest slechts lieden daarin op, die een eenvoudig geloof hadden, van het soort van degenen die bij ons de bedevaartplaatsen bezoeken.

Deze vijver was het, waarin Nehemias het heilig vuur verborgen had (II Makk. 1, 19), en een stuk van het hout, waarmee het overdekt was geweest, werd achteraf ter zijde geworpen en is een deel van het kruis van Christus geworden⁵⁵⁹.

De wonderkracht van de vijver (Joa. 5, 2-4) heeft zich, nadat het heilig vuur daarin was geweest, geopenbaard. In de eerste tijden zagen wel deugdzaame en profetisch begaafde zieken ook een engel nedergezweefd komen, die het water beroerde. Later zagen dit weinigen of niemand meer, en de tijden waren reeds zo, dat zij die het nog wel eens zagen, het voor zich hielden, en verzwegen, maar te allen tijde zagen velen (als iets gewoons) de beweging, beroering en opborreling van het water.

Deze vijver werd de doopplaats der apostelen na de nederdaling van de H. Geest (nrs. 2147, en vlg.) en hij was, met de engel die het water beroerde, een geheimzinnige voorafbeelding van de

---

⁵⁵⁹ Later zal K. dit nog meer dan eens herhalen, ondermeer in het verhaal van Jezus' bitter lijden. Zij zal er dan nog meer over zeggen en misschien is de plaats aldaar, nl. in nr. 1806 beter geschikt om er een woord commentaar op te geven.

heilige doop in de tijd van het paaslam, dat de voorafbeelding was van het avondmaal en van Jezus verlossingsdood⁵⁶⁰.

's Morgens heeft Jezus ook enige mensen genezen vóór de tempel, waar de verkopers staan. (Bedoeld kan zijn de wijk helemaal buiten de omheiningmuur, of bij de oostelijke ingang binnen onder de zuilengang van Salomo, of wat waarschijnlijkst is, vóór het Hiëron of binnenste gebouwencomplex, op het voorhof van de heidenen).

Het feest Ennorum.

1052.

Na dit wonder ging Jezus met de leerlingen in een synagoge op de Tempelberg, waar ook Nikodemus en de andere vrienden de (opening van de) sabbat (op vrijdagavond, begin van 25 januari) vierden. *Jezus nam hier het woord niet, maar bad en luisterde toe naar de sabbatlezing, zoals de anderen.* Men las de geschiedenis van de Uittocht uit Egypte en van de doortocht door de Rode Zee, en ook over de profetes Debbora (Ex. 13-15; Recht. 4-5).

Ook werd een triomflied op de doortocht door de Rode Zee gezongen en daarin werden één voor één alle weldaden vermeld, welke God aan de Joden had bewezen, zowel aan hun godsdienst als aan de tempel.

In dit uitvoerig gezang werden alle kledingstukken en sieraden genoemd, die God op de berg Sinai had geopenbaard en

---

⁵⁶⁰ Verlossingsdood. – De betekenis zal eenvoudig zijn: de vijver was een voorafbeelding van de doop in de tijd van het paaslam, d.i. in het Oude Testament, zoals het geslachte paaslam er een was van Jezus' dood.

Deze gedachte over de voorafbeeldende, zinnebeeldige betekenis van de vijver is reeds gegeven in nr. 1048, voetnoot 557.

voorgescreven (Ex. 26-28) en er werd ook gewag gemaakt van Salomo en de koningin van Saba (I Kon. 10, 1).

Exodus 26-27-28 en 1 Koningen 10 (zie verder nr. 1058)

Deze sabbat heet 'Besjalla' en wordt onmiddellijk gevolgd door het feest, waarvan ik gisteren gesproken heb. Het duurt verscheidene, ik meen drie dagen (26, 27, 28 januari) en heet, zo dunkt mij, ENNORUM⁵⁶¹. Ik heb vele bijzonderheden over dit feest geweten, maar ben die in mijn ellende weer vergeten.

Dit is tegelijk een slot en een begin⁵⁶², een dankzegging voor alles en voor alle feesten.

---

⁵⁶¹ Ennorum. – Een ons onbekend feest van dankzegging voor alle genaden. K. beschrijft op treffende wijze het karakter van dit feest. Alle weldaden die zij opnoemt en veel andere die zij niet bij name noemt, waren genaden voor het volk van Israëel.

Zo kunnen wij vermoeden dat de naam 'Hennorum' 'in verband te brengen is met het woord 'Hên', dat betekent 'genade'. De vigilie (= vooravond, dag vóór een kerkelijk feest, nachtwake), dit jaar op een sabbat vallend, heet 'Besjalla'.

Ook hier vermoeden wij dat 'Besjalla' verband houdt met 'Sjalla', 'cultus', 'eredienst', 'liturgie', 'gebed', 'dankgebed' (cfr. Guide, 341); met 'sjellem', in 't meervoud 'Sjellamim', 'vredeoffer', 'dankoffer' (cfr. D.B. Sacrifice, c. 1319).

Al deze namen bevatten dezelfde gedachten die het onderwerp, het motief zijn van het feest Ennorum.

⁵⁶² Hier is in het oorspronkelijke Duitse werk de nota geplaatst: dit feest is alleszins 'slot en begin', nl. het sluiten van het oude, en het openen van het nieuwe kerkelijke jaar.

'Dit feest (Ennorum) is tegelijk SLOT en BEGIN.'

Ter vergelijking kunnen wij verwijzen naar een feest dat de joodse monniken of Essenen te Qumran vierden en dat veel gelijkenis vertoont met het hier door K. Emmerick vermelde feest Ennorum.

Zie encyclopaedia Judaica, artikel: '*Thanksgiving Psalms – Hodayot*' *The poems in cols. 14, 16 and 17 ... may have been used as liturgies in the ANNUAL FEAST FOR RENEWAL OF THE COVENANT, at which also new members were initiated into the community, which is expressly stated in cols. 1-2 in the Manual of Discipline.*

Zij dankten in dit gezang

- voor alle weldaden die God hun van het begin af bewezen had,
- voor de redding uit Egypte en voor de doortocht door de Rode Zee,
- voor de Wet en voor de Verbondsark,
- voor de heilige Tabernakel, de priesterklederen en de tempel (Ex. 14 tot einde),
- voor de wijze koning Salomo en

zij voegden er een smeekbede aan toe om een nieuwe, even wijze koning. (Deze koning kregen zij in de Messias, dien zij echter verwierpen).

Aan dit feest dat reeds vóór Salomo en vóór de tempel door een profeet was ingesteld, was door Salomo ook een gemakelijkheid toegevoegd, naar aanleiding der geschenken van de koningin van Saba, die hem zo hoog vereerde. Deze geschenken had hij aangewend om de priesters en het volk eens deugdelijk te vergasten en te verlustigen; met de tijd heeft deze ontspanning zich ontwikkeld tot een soort rusttijd of vakantie (van enkele dagen), waarin men zich verlustigt, ontspant en zijn krachten herstelt. Omdat men dit feest overal kan vieren, reizen alle Farizeeën en tempelbeambten, die maar enigszins uit kunnen, weg voor bezoek om voor de aanstaande grote feesten van Poerim en Pasen nieuwe krachten op te doen.

1053.

Op dit feest worden ook vele aalmoezen gegeven; men bakt zeer fijne witte broden en deze worden ter gedachtenis van het manna in de woestijn aan de armen uitgedeeld. Dit feest is als het 'AMEN' van de feesten, 'het feest van het begin en het einde'.

Dus een jaarlijks plechtig feest van dank voor Gods verbond met zijn uitverkoren volk: herdenking van de sluiting van het verbond en tevens nieuw begin voor hen die zo pas waren toegetreden tot die uitverkoren gemeenschap, wat treffend overeenstemt met de uitdrukking door K.E. gebruikt: 'een feest dat SLOT en tegelijk BEGIN is'.

Tenslotte, nadat zij God voor alle aan de tempel bewezen weldaden bedankt hadden, dankten zij Hem op dit feest ook nog, omdat Hij een zekere slechte, liederlijke kerel had laten sterven, die met geweld hoerenbeelden, de standbeelden van zijn boelinnen bij de ingang van de tempel, waar de kramers staan, had laten opstellen.

Dit was geen Jood, maar één die ten tijde van Sennacherib leefde; hij is door een goddelijk ingrijpen omgekomen. Toen hij de tempel wilde binnengaan, barstte zijn buik open en ik zag hem bij de tempel dood neervallen.

Deze misdadiger, zo last Brentano hier in, was zonder twijfel de zogenaamde Niskalenus, voor wiens dood een vreugdefeest in de joodse kalender op 22 Sebat aangetekend is⁵⁶³.

Na de oefeningen in de synagoge ging Jezus nog met enige leerlingen in de tempel, waar maar weinige mensen meer waren. De levieten liepen her- en derwaarts, reinigden de lampen en vulden ze met olie voor morgen.

Jezus ging op ongewone plaatsen tot hen; *Hij kwam tot in de vestibule van het Heilige, waar de grote leerstoel staat en richtte daar tot de levieten diepzinnige toespraken*; zij luisterden enige tijd en dan kwamen er enige die Jezus berispten over de vermetelheid, waarmee Hij hier op een ongewone tijd en op ongewone plaatsen rondging en zij gaven Hem met verachting de spotnaam 'Galileeër'.

---

⁵⁶³ In de joodse kalender luidt het op 22 Sebat:

"Feest voor de dood van een zekere Niskalenus, die bevolen had in de tempel beelden en figuren te plaatsen, die door de Wet verboden waren. Maar hij stierf en zijn verordeningen bleven onuitgevoerd.

De Joden situeren het feit onder de hogepriester Simon, bijgenaamd Justus, maar men weet niet wie die Niskalenus geweest is." (Megill. C. 2).

K. sprak ervan in fasc. 12, nr. 408, voetnoot 167.

Heden wordt niet zijn dood 'gevierd', maar herdacht als één van de vele weldaden aan de tempel en het joodse volk bewezen.

Jezus antwoordde hun zeer streng en raak, sprekend van zijn Rijk en van deze plaats, die het huis van zijn Vader was en verwijderde zich dan; zij lachten met Hem en nochtans hadden zij ontzag en schrik voor Hem.

Jezus bleef deze nacht in de stad.

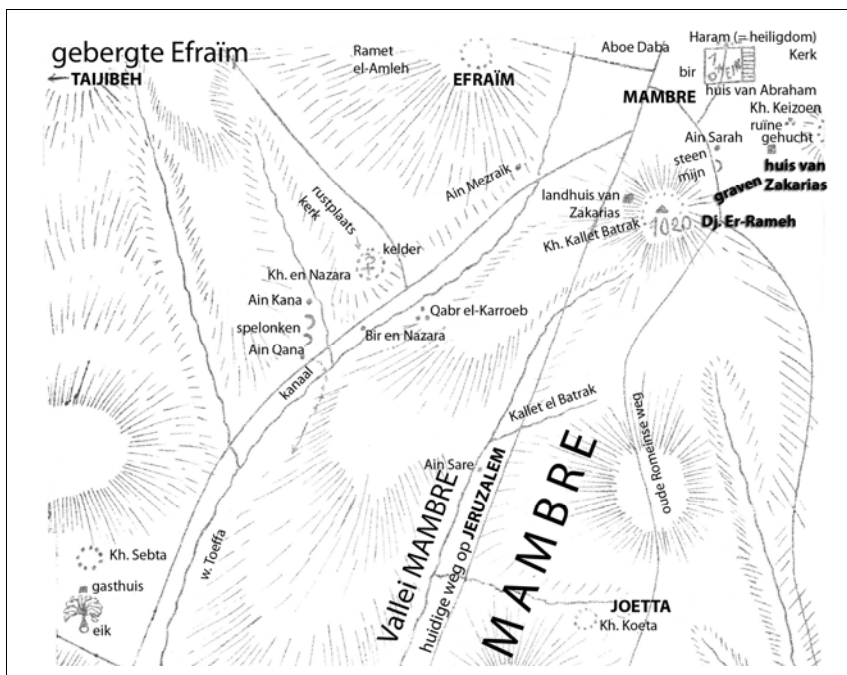
Begravenis van Joannes de Doper.

1054.

Gisterennamiddag, donderdag 23 januari of 6 Sebat zag ik de leerlingen met het lijk van Joannes in een spelonk bij Bethlehem (nr. 1048); zij bleven hier tot in de nacht, waarin zij het naar Joetta droegen en in de nacht zag ik nog enige malen Elisabets verschijning bij de stoet.

Heden(-vrijdag), vóór het dagaanbreken zag ik hen met het lichaam in een spelonk treden, niet verre van het graf van Abraham en in de nabijheid van de cellen der Essenen (cfr. nr. 1038 evenals voetnoot 542); enige van hen waren er steeds bij tegenwoordig en waakten er bij de gehele dag.

Vrijdag, tegen avond (vóór de sabbat en dus vóór de genezing van de 38-jarige zieke), op het uur waarop ook Onze Heer gebalsemd en in het graf gelegd werd, en ook op een vrijdag, zag ik de Essenen het lichaam naar de grafspelonk dragen, waar Zakarias en vele profeten begraven liggen, en waarin Jezus onlangs een grafleger in gereedheid liet brengen. Deze grafkelder ligt tussen het huis van Zakarias en de door Maria verwekte of ontdekte bron en deze bron ligt tussen het huis en de wijnberg van Zakarias. Deze wijnberg ligt hoger dan het huis (nl. op de berg er-Rameh) en een half uur (15 minuten) ten zuidwesten van het huis. (fasc. 4, kaart van Hebron en omgeving).

1055.

De verwante vrouwen en mannen van de Doper waren allen onder grote droefheid in de grafkelder verzameld, alsook de leerlingen die hem afgehaald hadden en de twee meegekomen soldaten van Macherus en verscheidene paren van Essenen, waaronder er zeer bejaarde waren, in lange, witte klederen⁵⁶⁴. Van dezen hadden enkele aan Joannes, gedurende zijn eerste oponthoud in de woestijn, onderhoud en spijsz verschaft.

⁵⁶⁴ In lange witte klederen. – “Deze droegen zij,” zegt Flavius Josephus, “tot ze op de naad versleten waren en in stukken vielen, maar zij waren er zeer zindelijk op. Zalvingen en alle gebruik van reukolie duldden zij niet in hun gemeenschap en als iets dergelijks hen had besmet, veeften zij het af, als waren zij er door bevestigd en verontreinigd; zij achtten zich niet en voldoende opgeschikt, wanneer hun klederen maar goed wit waren.”

De vrouwen waren in het wit gekleed in lange mantels en gesluierd; de mannen droegen zwarte rouwmantels, en om de hals hadden zij smalle banen stoffe of lange doeken (of sjerpen) hangen, die aan het ene uiteinde in lange repen gespleten waren; er brandden vele lampen in de kelder.

Het lichaam werd op een tapijt gelegd, weedom losgewonden en onder vele tranen nogmaals met zalven, geurige kruiden en mirre gebalsemd. Het was een hartverscheurende aanblik, toen zij dit lichaam zonder hoofd beschouwden; zij waren eindeloos bedroefd, omdat zij zijn teerbemind aangezicht niet meer weezagen, doch zij stelden het zich voor de geest, zoals zij het zich nog duidelijk uit het nabije verleden herinnerden.

Ieder aanwezige voegde een bosje mirre of andere welriekende specerijen er bij, en dan legden zijn leerlingen hem, stevig ingewikkeld, op de grafbank die in de wand ingehouwen was boven het grafleger van zijn vader; bij deze gelegenheid hadden zij ook diens gebeente vers gereinigd en opnieuw ingewikkeld.

Nu werd door de Essenen ook nog een soort goddelijke dienst verricht⁵⁶⁵, want Joannes beschouwden zij als één van de hunnen, ja, nog hoger dan één van de hun beloofde profeten. Tussen de beide rijen, die zij vormden, stond een draagbare altaartafel en een van hen, door twee dienaren geassisteerd, verrichtte de dienst. Allen legden kleine broden op het altaar, waarop in het midden de figuur van een paaslam lag; zij bestrooiden dit lam met allerhande kleine kruiden of twijgjes. Boven het lam op het altaar lag een rode en witte doek, die het bedekte (cfr. fasc. 2, nr. 49, voetnoot 103).

---

⁵⁶⁵ Goddelijke dienst. – “De Essenen sturen offeranden naar de tempel”, zegt Flavius Josephus, “maar zelf gaan zij er niet heen, daar zij eigen plechtigheden hebben, waarin zij offeranden opdragen en dit geschiedt met ceremoniën, die nog plechtiger zijn dan in de tempel.” (Ant. jud. III, 222).

Uit het Esseens kerkhof nabij de noordwesthoek van de Dode Zee, waar niet minder dan 1000 geraamten begraven liggen en dit in goede orde en rangschikking, blijkt dat zij een bepaalde, speciale begravingsdienst hadden.

Ik weet niet meer goed hoe het kwam dat het beeld van het lam eerst rood en dan wit schemerde; ik vermoed dat er misschien lampen onder brandden, die eerst door het rode en dan door het witte deksel schenen. De priester las uit rollen, bewierookte, zegende en sprenkelde met water. Allen hieven als een koorgezang aan⁵⁶⁶. De Joannes-leerlingen en verwanten stonden eveneens in rijen er omheen en zongen mee.

Hierna hield de oudste een redevoering over de vervulling van de profetieën en sprak zeer wonderbaar over de betekenis van Joannes en zei ook veel wat op Christus betrekking had.

Ik herinner me nog dat hij gewag maakte van de dood der profeten en ook van de dood van de hogepriester Zakarias, die tussen de tempel en het altaar vermoord werd, doch in een geestelijke betekenis, maar dat de ware bloedgetuige tussen de tempel en het altaar Joannes was⁵⁶⁷. Hierdoor zinspeelde hij op het leven, (geboorte) en de dood van Christus. Ik kan het niet letterlijk herhalen, maar naar de zin was dit nagenoeg de inhoud van zijn rede.

De plechtigheid met het lam had betrekking op een profetisch beeld, dat Joannes in de woestijn aan een Esseen bekend had gemaakt en dat op het paaslam, op het Lam van God, op Jezus, op het laatste avondmaal, zijn lijden en offerdood betrekking had.

---

⁵⁶⁶ “Hun gezangen, zijn”, zegt Filo van de Egyptische Essenen, “volgens OUDE OVERLEVERINGEN opgesteld en geregeld, worden afwisselend door een mannen- en een vrouwenkoor gezongen.”

Zij bezaten, zoals uit de bij Qoemram teruggevonden rollen blijkt, niet alleen de gewone canonieke psalmen, maar ook eigen mooie godsdienstige gezangen in dezelfde trant en van een verheven inspiratie.

⁵⁶⁷ Joannes de ware bloedgetuige. – De oversten der Essenen ontvingen vaak hemelse verlichtingen.

Zo kan hier de spreker de woorden ‘tussen tempel en altaar’ begrepen hebben in de betekenis, die aangeduid werd op het einde van nr. 1035.

Ik geloof niet dat zij dit in gans zijn betekenis verstonden; zij deden het in een profetische, symbolische, voorafbeeldende geest. (Hun handeling en ceremonie had een profetisch, voorafbeeldend karakter, dat zij zich evenwel niet volkomen bewust waren).

Zo hadden en verrichtten zij overigens nog talrijke andere profetische ceremoniën (die zij verrichtten zonder die volkomen te verstaan).

De oudste deelde hun, na de dienst, de kleine broden weerom uit, die zij op het altaar hadden gelegd, en gaf ook aan iedereen het takje terug, dat zij op het lam gestoken hadden. De afwezige verwanten bekwamen eveneens takken, maar niet van die welke op het lam gestoken waren. De Essenen aten de broden. Daarna werd vóór de grafstede een afsluiting gezet en allen gingen heen om de sabbat te vieren.

De Essenen.

1057.

In het Leven der H. Maagd vertelde K. reeds veel over de Essenen en wij hebben er nog een kort artikeltje aan toegevoegd (Fasc. 1, nrs. 3-8). Hier geeft zij nog enkele nieuwe bijzonderheden.

De Essenen hadden in hun heiligste medeleden een grondige kennis en profetische voorkennis van de komst van de Messias, en een diep inzicht in de symbolische betekenis van de joodse godsdienstgebruiken in verband met de Messias.

Vier geslachten vóór de geboorte van de H. Maagd hielden zij op bloedige offeranden te brengen, omdat zij een voorkennis hadden van het naderen van het goddelijk lam.

Hun kuisheid en onthouding was eveneens een offer, waarmee zij de toekomstige Verlosser wilden eren en dienen; zij erkenden de mensheid als zijn tempel, waartoe Hij naderde (Mal. 3, 1), en wilden alles doen om hem zo rein en onbevlekt

**mogelijk te bewaren;
zij wisten hoe dikwijls de komst van het Heil door de zonden
en onreine hartstochten van de mensen uitgesteld was
geworden en zij wilden met hun reinheid en kuisheid voor de
zonden van de andere mensen voldoen.**

Dit alles was in hun orde door enige profeten op een geheimnisvolle wijze ingesteld en geregeld, zonder dat zij nochtans ten tijde van Jezus, gezamenlijk als vereniging, een duidelijke kennis hadden van de Messias en hun rol te zijnen opzichte. Zij waren, wat de zeden en de godsdienst betreft, voorlopers van de toekomstige Kerk. Zij hadden vroeger veel bijgedragen tot de geestelijke opvoeding en leiding van de voorouders van Maria en van andere heilige geslachten (zie fasc. 1, de nrs. 7-12). De zorg voor Joannes in zijn jeugd was hun laatste groot en verdienstelijk werk geweest.

Alle verlichten onder hen bekeerden zich tot het christendom; een deel van hen gingen reeds ten tijde van Jezus tot de leerlingen over en een ander deel sloot zich even later bij de reeds gestichte Kerk aan; zij hielpen de geest van versterving en van het regulier leven vormen, door de gebruiken en onderhoudingen van het gemeenschapsleven, die zij zich in hun orde eigen gemaakt hadden, mee te brengen in hun nieuw milieu, en zo droegen zij ook bij tot de grondslagen van het kluizenaars- en kloosterleven in de ontluikende christelijke Kerk.

Maar een grote menigte onder hen, die niet tot de vruchten, maar tot de dorre takken behoorden, bleven in de gewoonte van hun oude levenswijze afgezonderd, verstarde en ontardden tot een sekte, die allerlei heidense spitsvondigheden overnam en zelfs vele ketters voortbracht, wanneer de Kerk reeds bestond.

*Jezus had nooit bijzondere betrekkingen met hen,
noch enige opvallende gelijkheid in zijn levenswijze.*
Hij was ook met geen van hun leden in nauwer gemeenschap dan met om het even welke andere vrome en weldenkende mensen.

Hij kende evenwel in het bijzonder verscheidene getrouwde Essenen, die vrienden van zijn tijdelijke familie waren.

Daar de Essenen Hem niet bestreden, had ook Hij geen strijd tegen hen; zij worden dan ook in het Evangelie niet genoemd, omdat Hij niets in hen te berispen had, tenzij wat Hij in alle mensen moest brandmerken. *Hij wist wel dat er veel goeds bij hen was, maar Hij bewaarde het stilzwijgen daarover, omdat de Farizeeën anders spoedig gezegd zouden hebben dat Hij tot hun sekte of gemeenschap behoorde.*

Dit en nog meer andere dingen die niet genoteerd konden worden, vertelde K. bij deze gelegenheid over de Essenen.

Genezing van zieken in het Cenakel. – Lering in de tempel.

1058.

25 januari; Sabbat. –

Jezus en de apostelen genazen op zaterdagmorgen een groot aantal zieken in de zijgebouwen van het Cenakel, dat op de berg Sion ligt in een groot ommuurd binnenplein (zie grote kaart 3 en de nrs. 1746-1749). Jozef van Arimatea bezit het in huur en oefent daar zijn steenhoudersbedrijf uit. De H. Vrouwen van Jeruzalem waren er allemaal tegenwoordig en bewezen door hun overvloed en verscheidenheid van gaven en aalmoezen alle mogelijke liefdediensten.

Hoofdzakelijk wegens de hier verzamelde zieken had Jozef van Arimatea Jezus te Hebron naar Jeruzalem uitgenodigd (nr. 1038). Het waren meest goede, gelovige lieden uit de bekenden der H. Vrouwen en der vrienden van Jezus; zij waren 's nachts in het binnenhof van het Cenakel gebracht en *Jezus heelde hen de gehele morgen tot de middag toe, zonder gestoord te*

worden. Daartussenin leerde Hij nu bij deze, dan bij gene groep; het waren lammen, blinden, jichtigen, waterzuchtigen, mensen met verdorde en gekromde handen of met zweren; het waren mannen, vrouwen, kinderen. Onder de mannen waren er van hen, die hun hoofdwonden of de verminking van sommige ledematen opgelopen hadden bij de instorting van de waterleiding.

Te Jeruzalem is men naarstig aan het werk om in het dal het puin weg te ruimen. Ook de stuwmuur zijn ingestort, die de afloop van het water moesten afdammen. Arbeiders in de vallei neergedaald, maken een groef; men werpt er ganse bomen in en zet stammen daarachter om hierdoor een stuwdam te bekomen. Op andere plaatsen, waar het water diende weg te vloeien, is het versperd, zodat het overvloedt. Tot het begin van de sabbat toe werd er aan gewerkt.

's Namiddags nam Jezus met de leerlingen een kleine maaltijd in het Cenakel, en ook de zieken ontvingen spijsen, nadat Jezus die gezegend had.

Na de maaltijd ging Hij met de leerlingen naar de tempel en begaf zich naar de openbare leerstoel (in de vestibule van de tempel), waar de wetsrollen lagen, en Hij vroeg ze om er uit te leren. Hij ontmoette hier geen bijzondere tegenspraak; men gaf Hem de rollen en Hij las en verklaarde de sabbatlezing, waarin gehandeld werd over de doortocht door de Rode Zee en over Debbara (zoals in nr. 1052).

Exodus 26

De tabernakel

1. De tabernakel zult gij maken van tien tentkleden; van getweerd fijn linnen, blauwpurper, roodpurper en scharlaken, met kunstig geweven cherubs zult gij ze maken.
2. De lengte van elk tentkleed zal achtentwintig el zijn en de breedte van elk tentkleed vier el: eenzelfde maat voor al de tentkleden.
3. Vijf van de tentkleden zullen verbonden zijn aan elkander, en nog eens vijf tentkleden zullen verbonden zijn aan elkander.
4. Ook zult gij blauwpurperen lussen maken op de rand van het ene tentkleed aan het einde, aan het ene stel, en evenzo zult gij doen op de rand van het laatste tentkleed aan het andere stel.

5. Vijftig lussen zult gij maken op het éne tentkleed en vijftig lussen zult gij maken aan het einde van het tentkleed, dat tot het andere stel behoort, zodat de lussen tegenover elkaar staan, de éne tegenover de andere.
6. En gij zult vijftig gouden haken maken en de tentkleden aan elkander door de haken verbinden, zodat de tabernakel één geheel is.
7. Ook zult gij tentkleden van geitehaar maken tot een tent over de tabernakel, elf tentkleden zult gij maken.
8. De lengte van elk tentkleed zal dertig el zijn en de breedte van elk tentkleed vier el: eenzelfde maat voor de elf tentkleden.
9. Gij zult vijf van de tentkleden afzonderlijk verbinden en zes van de tentkleden afzonderlijk, en gij zult het zesde tentkleed dubbel leggen, aan de voorkant van de tent.
10. Gij zult vijftig lussen maken op de rand van het ene tentkleed, het laatste aan het ene stel, en vijftig lussen op de rand van het tentkleed, aan het andere stel.
11. Gij zult vijftig koperen haken maken en de haken in de lussen steken en de tent samenvoegen, zodat zij één geheel is.
12. Wat het overhangende betreft, dat overhangt aan de tentkleden der tent, de helft van het overhangende tentkleed zal overhangen aan de achterkant van de tabernakel.
13. Een el aan deze zijde en een el aan gene zijde van wat overhangt in de lengte van de tentkleden der tent zal overhangen aan de zijde van de tabernakel, aan deze en aan gene zijde, om haar te bedekken.
14. Ook zult gij een dekkleed voor de tent maken van roodgeverfde ramsvellen, en een dekkleed van tachasvellen daaroverheen.
15. Gij zult de planken voor de tabernakel maken van acaciahout, rechtopstaande;
16. tien el zal een plank lang zijn en anderhalve el breed.
17. Elke plank zal twee tappen hebben, zodat zij aan elkaar kunnen worden verbonden; zo zult gij met al de planken van de tabernakel doen.
18. Gij zult de planken voor de tabernakel maken, twintig planken aan de zuidkant.
19. En veertig zilveren voetstukken zult gij maken onder de twintig planken, twee voetstukken onder de ene plank voor haar beide tappen, en twee voetstukken onder de andere plank voor haar beide tappen.
20. Evenzo voor de andere zijde van de tabernakel aan de noordkant twintig planken
21. met veertig zilveren voetstukken: twee voetstukken onder de ene plank en twee voetstukken onder de andere plank.
22. Voor de achterzijde van de tabernakel aan de westkant zult gij zes planken maken.
23. Twee planken zult gij maken voor de hoeken van de tabernakel aan de achterkant.
24. Volkomen gelijk nu zullen zij zijn aan de onderkant en aan de bovenkant, tot de ene ring: zo zal het voor die beide zijn: zij zullen de beide hoeken vormen.
25. Er zullen dus acht planken zijn met haar zilveren voetstukken: zestien voetstukken; twee voetstukken onder de ene plank en twee voetstukken onder de andere plank.
26. Ook zult gij dwarsbalken maken van acaciahout: vijf voor de planken van de ene zijde van de tabernakel,
27. vijf dwarsbalken voor de planken van de andere zijde van de tabernakel, en vijf dwarsbalken voor de planken van de zijde van de tabernakel aan de achterkant naar het westen,
28. met de middelste dwarsbalk, in het midden der planken, dwars dóorlopende van het ene einde naar het andere.
29. De planken nu zult gij met goud overtrekken, de ringen zult gij van goud maken als houders voor de dwarsbalken, en de dwarsbalken zult gij met goud overtrekken.
30. Dan zult gij de tabernakel oprichten overeenkomstig het plan dat u daarvan op de berg getoond werd.
31. Gij zult een voorhangsel maken van blauwpurper, roodpurper, scharlaken en getweerd fijn linnen; met kunstig geweven cherubs zult gij het maken.

32. Gij zult het hangen aan vier pilaren van acaciahout, met goud overtrokken, van gouden haken voorzien, op vier zilveren voetstukken.
33. Gij zult de voorhangsel onder de haken hangen en daarheen, binnen het voorhangsel, de ark der getuigenis brengen, zodat het voorhangsel voor u scheiding maakt tussen het heilige en het heilige der heiligen.
34. Gij zult het verzoendeksel op de ark der getuigenis leggen in het heilige der heiligen.
35. Gij zult de tafel buiten het voorhangsel zetten, en de kandelaar tegenover de tafel aan de zuidzijde van de tabernakel, en de tafel zult gij plaatsen aan de noordzijde.
36. Ook zult gij een gordijn voor de ingang der tent maken van blauwpuurper, roodpuurper, scharlaken en getweerd fijn linnen: veelkleurig weefwerk.
37. Gij zult voor het gordijn vijf pilaren van acaciahout maken en ze met goud overtrekken, van gouden haken voorzien, en gij zult daarvoor vijf koperen voetstukken gieten.

* * *

Exodus 27

Het brandofferaltaar

1. Gij zult het altaar van acaciahout maken, vijf el lang en vijf el breed, zodat het altaar vierkant is, en drie el hoog.
2. Gij zult hoornen aan de vier hoeken maken; de hoornen zullen daarmee één geheel vormen, en gij zult het overtrekken met koper.
3. Ook zult gij er potten voor maken, om het van as te reinigen, en scheppen, sprengbekkens, vorken en vuurpannen; al zijn gerei zult gij van koper maken.
4. Gij zult een traliewerk ervoor maken, een koperen netwerk, en op het net vier koperen ringen maken aan de vier einden.
5. Gij zult het onder de rand van het altaar van onderen bevestigen, zodat het netwerk halverwege het altaar reikt.
6. Gij zult draagstokken voor het altaar maken, draagstokken van acaciahout en die met koper overtrekken.
7. Zijn draagstokken moeten in de ringen gestoken worden en de draagstokken zullen zich aan de beide zijden van het altaar bevinden, wanneer men het draagt.
8. Hol, van planken, zult gij het maken; zoals Hij u op de berg getoond heeft, zó zal men het maken.

De voorhof

9. Gij zult de voorhof van de tabernakel maken; aan de zuidzijde gordijnen voor de voorhof van getweerd fijn linnen, honderd el lengte aan de ene zijde;
10. en daarvoor twintig pilaren, en twintig voetstukken van koper, voor de pilaren haken en dwarsstangen van zilver.
11. Zo ook aan de noordzijde in de lengte gordijnen van honderd el lengte en daarvoor twintig pilaren, en twintig voetstukken van koper, voor de pilaren haken en dwarsstangen van zilver.
12. In de breedte nu van de voorhof aan de westzijde gordijnen van vijftig el, met hun tien pilaren en de tien voetstukken daarvan.
13. De breedte nu van de voorhof aan de oostzijde: vijftig el.
14. En vijftien el gordijnen voor het ene zijstuk, met hun drie pilaren en de drie voetstukken daarvan.
15. Ook voor het andere zijstuk vijftien el gordijnen, met hun drie pilaren en de drie voetstukken daarvan.
16. En voor de poort van de voorhof een gordijn van twintig el van blauwpuurper, roodpuurper, scharlaken en van getweerd fijn linnen – veelkleurig weefwerk – met de vier pilaren en de vier voetstukken daarvan.
17. Al de pilaren rondom de voorhof door zilveren dwarsstangen verbonden, en hun haken van zilver en hun voetstukken van koper.

18. De lengte van de voorhof honderd el, de breedte telkens vijftig en de hoogte vijf el van getweerd fijn linnen, en de voetstukken ervan van koper.
19. Wat al het gerei voor de gehele inrichting van de tabernakel betreft, en al zijn pinnen en al de pinnen van de voorhof – dat moet van koper zijn.

De olie voor het licht

20. Gij zult de Israëlieten bevelen, dat zij u brengen zuivere olie, uit gestoten olijven, voor het licht, om voortdurend een lamp te kunnen laten branden.
21. In de tent der samenkomst buiten het voorhangsel dat vóór de getuigenis is, zal Aäron met zijn zonen die verzorgen, van de avond tot de morgen, voor het aangezicht des HEREN: een altoosdurende inzetting bij de Israëlieten voor hun geslachten.

***

Exodus 28

De priesterklederen

1. Gij dan, doe tot u naderen uw broeder Aäron, en zijn zonen met hem, uit het midden der Israëlieten, om voor Mij het priesterambt te bekleden: Aäron, Nadab en Abihu, Eleazar en Itamar, de zonen van Aäron.
2. Gij zult heilige klederen maken voor uw broeder Aäron, tot een prachtig sieraad.
3. Gij zult zeggen tot allen die kunstvaardig zijn, welke Ik met een geest van wijsheid vervuld heb, dat zij de klederen van Aäron maken, om hem te heiligen, om voor Mij het priesterambt te bekleden.
4. Dit nu zijn de klederen die zij maken zullen: een borstschild, een efod, een opperkleed, een onderkleed van bewerkte stof, een tulband en een gordel. Zo zullen zij heilige klederen maken voor uw broeder Aäron, en voor zijn zonen, om voor Mij het priesterambt te bekleden.
5. Daartoe zullen zij nemen goud, blauwpurper, roodpurper, scharlaken en fijn linnen.
6. Zij zullen de efod maken van goud, blauwpurper, roodpurper, scharlaken en getweerd fijn linnen: kunstig werk.
7. Twee verbonden schouderstukken zal hij hebben, aan de beide einden moet hij verbonden worden.
8. De gordel aan de efod om die aan te binden, op dezelfde wijze vervaardigd, zal daarmee één geheel vormen, van goud, blauwpurper, roodpurper, scharlaken en getweerd fijn linnen.
9. Gij zult twee chrysopraasstenen nemen en de namen der zonen van Israël daarin graveren,
10. zes van hun namen op de éne steen en de zes overige namen op de andere steen, naar de volgorde van hun geboorte.
11. Als kunstwerk van een steensnijder, als zegelgraveerwerk, zult gij de twee stenen met de namen der zonen van Israël graveren; ingevat in gouden kassen zult gij ze maken.
12. Dan zult gij de twee stenen op de schouderstukken van de efod zetten als gedachtenisstenen voor de Israëlieten: Aäron zal hun namen ter gedachtenis voor het aangezicht des HEREN op zijn beide schouderstukken dragen.
13. Gij zult kassen van goud maken
14. en twee kettinkjes van louter goud; als snoeren zult gij ze maken, vlechtwerk, en gij zult de gevlochten kettinkjes aan de kassen bevestigen.
15. Gij zult een borstschild der beslissing maken, kunstig werk. Op dezelfde wijze als de efod zult gij het maken: van goud, blauwpurper, roodpurper, scharlaken en getweerd fijn linnen zult gij het maken.
16. Vierkant zal het zijn, dubbel, een span lang en een span breed.
17. Gij zult het vullen met een steenvulling, vier rijen stenen: een rij rode jaspis, chrysoliet en malachiet, de eerste rij;
18. de tweede rij: hematiet, lazuursteen en prasem;
19. de derde rij: barnsteen, agaath en amethyst;
20. de vierde rij: turkoois, chrysopraas en nefriet. Met goud omgeven zullen zij in hun zettingen gevat zijn.

21. En de stenen zullen overeenkomstig de namen der zonen van Israël twaalf in getal zijn, overeenkomstig hun namen; als zegelgraveerwerk zullen zij, elk met zijn naam, zijn voor de twaalf stammen.
22. Ook zult gij op het borstschild gedraaide kettinkjes maken, vlechtwerk, van louter goud.
23. Gij zult op het borstschild twee gouden ringen maken en de beide ringen aan de beide einden van het borstschild zetten.
24. Gij zult de beide gevlochten kettinkjes van goud in de beide ringen aan de einden van het borstschild doen.
25. De beide andere einden der beide gevlochten kettinkjes zult gij aan de beide kassen vastmaken en op de schouderstukken van de efod zetten, aan de voorkant.
26. Gij zult twee gouden ringen maken en ze aan de beide einden van het borstschild zetten, op de binnenrand, die naar de efod toegekeerd is.
27. Ook zult gij twee gouden ringen maken en ze op de beide schouderstukken van de efod zetten, onderaan, aan de voorkant, dicht bij de plaats waar hij verbonden is, boven de gordel van de efod.
28. Dan zal men het borstschild met zijn ringen aan de ringen van de efod vastbinden met een blauwpurperen snoer, zodat het op de gordel van de efod vastzit, en het borstschild niet van de efod kan afschuiven.
29. Zo zal Aäron de namen der zonen van Israël in het borstschild der beslissing op zijn hart dragen, wanneer hij in het heiligdom komt, tot een voortdurende gedachtenis voor het aangezicht des HEREN.
30. En gij zult in het borstschild der beslissing de Urim en de Tummim leggen; zij zullen op het hart van Aäron zijn, wanneer hij voor het aangezicht des HEREN komt, en Aäron zal de beslissing voor de Israëlieten voortdurend op zijn hart dragen, voor het aangezicht des HEREN.
31. Gij zult het opperkleed van de efod geheel van blauwpurper maken.
32. De halsopening zal in het midden ervan zijn: de halsopening zal rondom een rand hebben van weefsel als bij een pantser, opdat het niet scheure.
33. En gij zult op zijn zomen granaatappels in blauwpurper, roodpurper en scharlaken, rondom op zijn zomen, zetten, en gouden belletjes overal daartussen: 34 telkens een gouden belletje en een granaatappel, rondom op de zomen van het opperkleed.
35. Aäron nu zal dit aanhebben, als hij dienst doet, en het geluid ervan zal gehoord worden, wanneer hij in het heiligdom komt voor het aangezicht des HEREN en wanneer hij naar buiten komt, opdat hij niet sterve.
36. Ook zult gij een plaat van louter goud maken en daarop graveren als zegelgraveerwerk: Den HERE heilig.
37. Gij zult haar aan een blauwpurperen snoer bevestigen, en zij zal zich bevinden op de tulband, aan de voorkant van de tulband.
38. Zij zal op het voorhoofd van Aäron zijn, en Aäron zal de schuld dragen, gelegen in de heilige dingen die de Israëlieten heiligen bij al de gaven van hun heilige dingen; ja, zij zal voortdurend op zijn voorhoofd wezen, zodat zij welgevallig zijn vóór het aangezicht des HEREN.
39. Gij zult het onderkleed van fijn linnen met ingeweven patroon weven, en een tulband maken van fijn linnen en een gordel zult gij maken van veelkleurig weefwerk.
40. Voor de zonen van Aäron zult gij onderklederen maken en gij zult voor hen gordels maken, en hoofddeken zult gij voor hen maken tot een prachtig sieraad.
41. Dan zult gij daarmede uw broeder Aäron en zijn zonen bekleden en hen zalven, wijden en heiligen, zodat zij voor Mij het priesterambt bekleden kunnen.
42. Maak voor hen linnen broeken, om hun schaamte te bedekken: van de heupen tot aan de dijnen zullen zij reiken.
43. Aäron en zijn zonen zullen die dragen, wanneer zij komen naar de tent der samenkomst of wanneer zij naderen tot het altaar, om dienst te doen in het heiligdom, opdat zij geen ongerechtigheid op zich laden en sterven. Het is een altoosdurende inzetting voor hem en voor zijn nakomelingschap.

1 Koningen 10

Het bezoek van de koningin van Seba

1. De koningin van Seba vernam de roep omtrent Salomo in verband met de naam des HEREN. Toen kwam zij om hem door raadseken op de proef te stellen.
2. Zij kwam dan naar Jeruzalem met een zeer groot gevolg, kamelen, beladen met specerijen, zeer veel goud en edelgesteente. Nadat zij bij Salomo gekomen was, sprak zij tot hem alles wat zij op haar hart had.
3. En Salomo loste al haar vraagstukken op; niets was voor de koning te diepzinnig om voor haar op te lossen.
4. Toen de koningin van Seba al de wijsheid van Salomo zag, en het huis dat hij gebouwd had,
5. de spijze van zijn tafel, het zitten van zijn dienaren, het staan van zijn bedienden en hun kleding, zijn dranken en zijn brandoffers die hij in het huis des HEREN placht te brengen, toen was zij buiten zichzelf.
6. En zij zeide tot de koning: Het is dus waar, wat ik in mijn land over u en uw wijsheid gehoord heb,
7. maar ik geloofde de woorden niet, totdat ik kwam en het met eigen ogen zag; waarlijk, de helft was mij niet aangezegd; gij hebt in wijsheid en welvaart de roep overtroffen, die ik vernomen had.
8. Gelukkig zijn uw mannen, gelukkig deze dienaren van u, die gedurig in uw dienst staan, die uw wijsheid horen!
9. Geprezen zij de HERE, uw God, die zulk een welgevallen aan u had, dat Hij u op de troon van Israël geplaatst heeft! Omdat de HERE Israël voor altoos liefheeft, heeft Hij u tot koning aangesteld om recht en gerechtigheid te oefenen.
10. Zij gaf de koning honderd twintig talenten goud, zeer veel specerijen en edelgesteente; zulke specerij, als de koningin van Seba aan koning Salomo gaf, is er nooit meer aangekomen.
11. Bovendien bracht de vloot van Chiram, die goud uit Ofir aanvoerde, uit Ofir zeer veel almuggimhout en edelgesteente mee.
12. De koning verwerkte het almuggimhout tot meubels voor het huis des HEREN en voor het huis des konings, ook tot citers en harpen voor de zangers. Zulk almuggimhout is nooit meer aangekomen noch gezien tot op deze dag.
13. Koning Salomo gaf aan de koningin van Seba al wat zij begeerde en vroeg, behalve wat hij haar schonk, zoals men dat van koning Salomo verwachten mocht. Daarop keerde zij met haar dienaren terug naar haar land.

Salomo's inkomsten en rijkdom

14. Het gewicht van het goud dat in één jaar voor Salomo binnenkwam, bedroeg zeshonderd zesenzehtig talenten goud,
15. behalve wat er inkwam van de handelslieden en van de winst der kramers en van alle koningen van Arabië en van de stadhouders des lands.
16. Tweehonderd grote schilden maakte koning Salomo van geslagen goud, zeshonderd eenheden goud gebruikte hij voor één groot schild;
17. eveneens driehonderd kleine schilden van geslagen goud, drie minen goud gebruikte hij voor één klein schild. De koning plaatste ze in het huis: Woud van de Libanon.
18. Voorts maakte de koning een grote ivoren troon, die hij overtrok met gelouterd goud.
19. De troon had zes treden, en een ronde kop was van achteren aan de troon, en leuninggen aan weerszijden van de zitplaats, en twee leeuwen stonden naast de leuninggen;
20. en twaalf leeuwen stonden aan weerszijden op de zes treden; nooit was zo iets voor enig koninkrijk gemaakt.
21. Al het drinkgerei van koning Salomo was van goud, en al het gerei van het huis: Woud van de Libanon, was van gedegen goud; er was geen zilver bij; dat werd in de dagen van Salomo niet van waarde geacht.

22. Want de koning had een Tarsisvloot in zee met de vloot van Chiram; en eens in de drie jaar kwam de Tarsisvloot binnen, beladen met goud en zilver, ivoor, apen en pauwen.
23. Koning Salomo overtrof alle koningen der aarde in rijkdom en wijsheid.
24. De gehele aarde verlangde Salomo te zien om de wijsheid te horen, die God in zijn hart gelegd had.
25. Ieder van hen bracht zijn geschenk: zilveren en gouden voorwerpen, klederen, wapenen, specerijen, paarden en muilieren, jaar op jaar.
26. Voorts bracht Salomo wagens en ruiters bijeen, zodat hij veertienhonderd wagens had en twaalfduizend ruiters, en hij legde ze in de wagensteden en bij de koning te Jeruzalem.
27. En de koning maakte het zilver in Jeruzalem overvloedig als stenen, en de ceders als moerbeivijgen die in menigte in de Laagte groeien.
28. De levering van de paarden die voor Salomo bestemd waren, geschiedde uit Misraïm en uit Kewe; de handelaars van de koning haalden ze tegen marktprijs uit Kewe.
29. Een wagen uit Misraïm stelden zij echter bij levering op zeshonderd, en een paard op honderd vijftig eenheden zilver; evenzo voerde men ze door hun bemiddeling uit naar alle koningen der Hethieten en naar de koningen van Aram.

Uit: NBG-vertaling 1951

***

Ook werd nogmaals iets van het gezang gezongen, waarin sprake is van het feest; dit lied draagt tot opschrift: “‘s Morgens vroeg of op de vooravond te zingen”⁵⁶⁸.

1059.

Jezus leerde (openlijk) tot eenieders verbazing.

Niemand waagde het Hem tegen te spreken. Nochtans naderden

---

⁵⁶⁸ In de eerste Duitse uitgave van het werk stond hier de volgende nota, die echter in de uitgave van 1897 weggelaten werd, maar verdiende behouden te blijven:

“Dit psalmopschrift verwonderde ten zeerste Brentano.

In zijn dagboek heeft hij deze mededeling van de zienster rood onderstreept en er een groot vraagteken naast geplaatst.

Zo kwam hem ook het feest Ennorum zeer vreemd voor en aan zijn verwondering gaf hij uiting door het plaatsen van vraagtekens naast de mededeling.

Zo kan men vele plaatsen aanwijzen, die een verrassing voor hem geweest zijn, maar niets heeft hem kunnen beletten alles met volstreekte trouw weer te geven, zoals hij het uit K.’s mond had gehoord; ze zijn een treffend bewijs dat hij niet in staat geweest zou zijn er iets van het zijne aan toe te voegen of zelfs maar enige invloed op haar of op haar visioenen uit te oefenen.”

op het einde van de sabbat enige Farizeeën tot Hem en vroegen waar Hij gestudeerd had, waar en van wie Hij macht en recht bekomen had om de leraar te spelen en hoe Hij zich deze vrijheid veroorloven kon? hoe Hij het aandurfde zich het leraarsambt aan te matigen?

Jezus antwoordde hun zo raak en ernstig dat zij er niets meer tegen in te brengen hadden. Dan verliet Hij de tempel en ging met zijn leerlingen en vrienden naar Betanië.

Ditmaal werd zijn oponthoud te Jeruzalem weinig opgemerkt, daar zijn hoofdvijanden er afwezig waren. Slechts *toen Hij de sabbatlering in de tempel op de grote leerstoel besloot*, werd de aandacht van de menigte op Hem gevestigd en begon men opnieuw hier en daar te spreken van de ‘Galileeër’.

Alles in Jeruzalem was nu uitsluitend met het instorten van de bouw, met de haat tussen Herodes en Pilatus en met de afreis van Pilatus naar Rome bezig; zelfs de dood van Joannes kwam nauwelijks nog ter sprake. Als er geen spektakel plaats had (ten gevolge van de tegenkating van priesters en Farizeeën), dan werd er niet veel over Jezus gepraat; het is daar gelijk in andere grote steden. Hier en daar zei men wel: “Jezus de Galileeër schijnt in de stad te zijn”, maar dan antwoordde een ander: “Als Hij niet met vele duizenden komt, wat kan Hij uitrichten?”

Bezorgdheid van Pilatus betreffende Jezus.

Vóór Pilatus’ afreis hoorde ik een gesprek van hem met zijn beampten over Jezus de Galileeër, die zulke opzienbarende wonderen deed; Hij moest nu in de nabijheid van Jeruzalem zijn. (Hij was te Hebron, dan te Libna en op reis naar Betsoer).

- Pilatus vroeg: “Trekt er veel volk met Hem mee? Dragen ze wapens?”
- “Neen, luidde het antwoord; Hij zwerft rond met slechts een onaanzienlijk getal vreedzame leerlingen, die zijn lessen

aanhoren; en ook met privaatburgers van geringe stand en zelfs af en toe op zijn eentje. Hij preekt op de bergen en in de synagogen, geneest en geeft aalmoezen. Naar zulke openbare leringen stroomt vaak veel volk bijeen, ja, duizenden mensen.”

- “Spreekt Hij niet tegen de keizer?”
- “Zeker niet! Hij legt de nadruk op verbetering van leven, preekt heiliger zeden en de barmhartigheid; Hij zegt zelfs dat men de keizer het zijne, en God het zijne moet geven, maar anderzijds spreekt Hij zeer dikwijls van zijn Rijk en verzekert stellig dat het nabij is.”
- Hierop antwoordde Pilatus zelfverzekerd: “Zolang Hij niet met krijgsmacht en gewapende kohorten rondtrekt en slechts onschuldige wonderen doet, is er hoegenaamd niets van Hem te vrezen. Als Hij een stad verlaten heeft, waar Hij wonderen deed en naar een andere gaat, zal men Hem daar spoedig vergeten en achter zijn rug kwaad vertellen, want ik hoor dat zelfs de joodse priesters tegen Hem ingenomen zijn en Hem bekampen. Hij levert geen gevaar op, maar trekt Hij eens met opstandig volk en grote gewapende benden rond, dan zullen wij aan zijn dweperij spoedig een einde maken en het gevaar verijdelen.”

Dat Herodes zich meer om Jezus bekommert, Hem verlangt te zien en zegt: “Is Hij Joannes die van de dood is verrezen.” (Mt. 14, 1-2; Mk. 6, 14; Lk. 9, 8, cfr. Lk. 23, 8), dit zal, meen ik, binnenkort plaats hebben, als Jezus straks in Galilea teruggekeerd zal zijn.

Jezus in Betanië.

1060.

Ik heb heden avond (25 januari), nadat zij te Betanië teruggekeerd waren, Jezus, de leerlingen en vrienden bij een maaltijd in het huis van Simon te Betanië gezien. Simon was niet bij het maal

tegenwoordig, want hij was ziek; zijn melaatsheid begon; hij kreeg vele rode vlekken op zijn lichaam; hij was in een witte mantel gehuld en verbleef in een afgelegen kamer.

Jezus had een onderhoud met hem. Simon scheen als iemand die zijn ziekte wil verbergen, maar hij zal het niet lang meer kunnen; hij vertoonde zich met tegenzin.

Ook de vrouwen waren hier niet tegenwoordig, maar ik zag Jezus daarna nog in het huis van Lazarus, waar de vrouwen waren; *hier sprak Hij met hen en nam er afscheid van.*

Nog laat in de nacht kwamen de leerlingen van Joetta terug, dat zij na de sabbat verlaten hadden; zij vertelden Jezus hoe zij het lichaam van Joannes uit Macherus afgehaald en het naast zijn vader te Joetta begraven hadden. De 2 soldaten van Macherus waren bij hen, maar Lazarus wilde er voor zorgen en ze in zijn huis verborgen houden. *Jezus zei nu tot de leerlingen: "Wij zullen ons in een eenzame plaats begeven, wat uitrusten en rouw plegen, niet om de dood van Joannes, maar omdat dit zo komen moest."*

Maar ik dacht: "Hoe zal Hij uitrusten?", want ik zag dat de andere apostelen en leerlingen (die in Galilea gebleven of reeds er heen teruggezonden waren) heden naar Kafarnaüm tot Maria gegaan zijn, en dat een enorme volksmenigte van alle plaatsen, waar zij op zending geweest waren, en uit nog verder gewesten, uit Syrië en Basan daar toegestroomd zijn en dat op de berg der acht zaligheden nabij Chorazin, alles bedekt is met kampementen van mensen die op Jezus wachten (cfr. Mt. 4, 24-25).

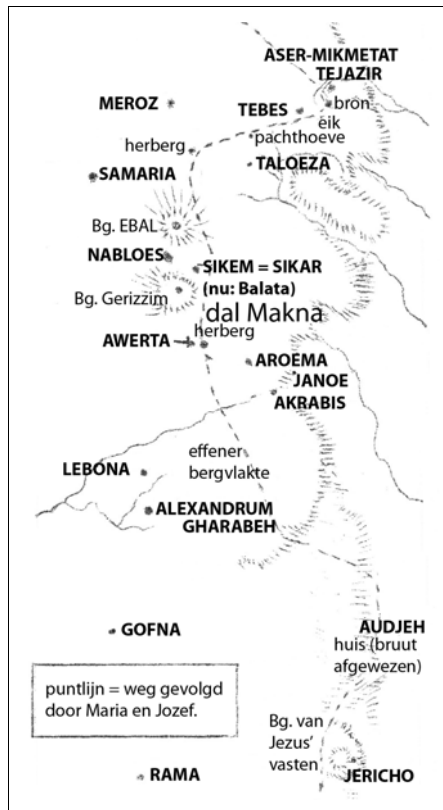
(De berg der acht zaligheden is dezelfde als van de eerste broodvermenigvuldiging).

Jezus te Lebona.

1061.

26 januari. –

Jezus verliet heden met de 6 apostelen en vele leerlingen zeer vroeg Betanië; er waren wel meer dan 30 leerlingen; ze marcheerden zonder zich ergens op te houden en zonder veel te rusten en vermeden alle steden; zij legden in noordelijke richting een weg af van wel 11 uren en kwamen te Lebona aan de zuidzijde, waar de berg Gerizzim opstijgt, waar de H. Jozef vóór zijn huwelijk als timmerman gearbeid en later nog vrienden in de stad gehad heeft.

Zo even zag ik Jezus met zijn gevolg laat aankomen in de wijk, waar Jozef zijn timmerwinkel gehad heeft. Er was aan die kant van de stad, op een voorheuvel of uitsprong van de berg, een alleen liggende burg, waarheen vanuit Lebona een opstijgende weg leidde, die tussen gebouwen en oude muren liep. Aan deze weg lag de werkplaats van Jozef⁵⁶⁹.

In deze afgezonderde wijk nam Jezus met al zijn leerlingen zijn intrek bij goede mensen, en hoewel Hij onverwacht en op een laat uur aankwam, werd Hij met buitengewone vreugde en alle blijken van verering ontvangen; ik meen dat het een levietenfamilie was. Hier, boven, lag de synagoge; de huisheer was een leviet.

Maandag, 27 januari. –

Jezus ging met de leerlingen vroeg uit Lebona weg; zij stapten de gehele dag met vlugge schreden in noordwestelijke richting door Samaria naar de Jordaan toe. (Er moet dus wel staan: in noordoostelijke richting).

Zij kwamen over Aser-Mikmetat en vertoefden een korte tijd in HUN herberg te Aser, dat een uur van de Jordaan en 2 uren van Tirza ligt.

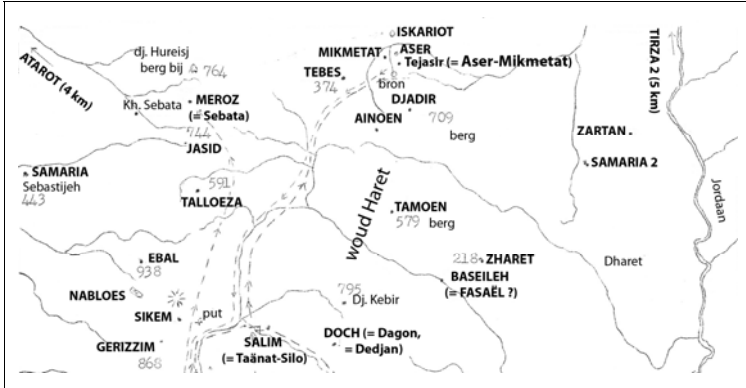
---

⁵⁶⁹ **Lebona.** – Hier geeft K. over Lebona al dezelfde bijzonderheden als in fasc. 18, nr. 787.

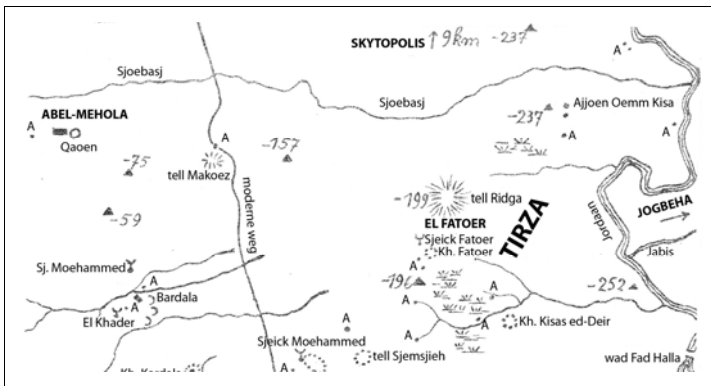
Het ligt aan de zuidzijde, waar de berg Gerizzim opstijgt, zegt K.

Hier, zoals in nr. 751, waar zij over de burg Alexandrium sprak – Lebona en Alexandrium liggen dicht bij elkaar – is door Gerizzim niet het hoogtepunt en strikte berg te verstaan, maar het gehele gebergte of berggewest dat dezelfde naam draagt; zie fasc. 18, nr. 751, voetnoot 381.

De voorheuvel of uitsprong van de berg, waarop de burg gelegen was, is vlak ten westen van de oude stad en het huidige dorp, zoals het op de kaart Pal. Grid duidelijk te zien is. Hij is vrij steil en komt tot dicht tegen het dorp.

Zij gingen 's avonds nog tot vóór Tirza, dat een half uur van de Jordaan en 2 uren van Abel-Mehola in een uiterst aangenaam gewest gelegen is⁵⁷⁰. (Jezus overnachtte in een huis bij Tirza).

⁵⁷⁰ Hun herberg te Aser. – Dit zal wel een van de herbergen zijn, welke men zich voorgenomen had voor Jezus en de leerlingen in te richten in fasc. 14, nrs. 533-535, voetnoot 254, daar K. hier spreekt van HUN herberg.

Straks zal K. vermelden dat die herberg bij of te Bezek gelegen is. Hier is Bezek 2 bedoeld. Daar dit dorp even ten noorden van Aser gelegen is, kan dit heel goed dezelfde herberg zijn.

Men lette niet te veel op de afstanden, want Aser ligt veel verder dan een uur van de Jordaan, wel echter een paar uren van Tirza, dat zelf 1,5 uur van Abel-Mehola afgelegen is.

Jezus geneest te Tirza zieken en verlost gevangenen.

1062.

28 januari. –

Het feest dat te Jeruzalem (tijdens Jezus' verblijf in de heilige stad) begonnen was, werd overal op hun weg gevierd (bedoeld is het feest Ennorum).

Gisteren te Bezek en ook in de stad, vóór welke Jezus gisteren in een herberg zijn intrek nam, waren de mensen in feest; zij hadden openbare spelen en mooi versierde erebogen. Spelen waren in open lucht ingericht en zij sprongen, gelijk de kinderen bij ons, om prijs over slingerkransen van groen. Zij hadden daar grote hopen koorn en vruchten buiten liggen en deelden ervan uit aan de armen.

Deze stad ligt in twee delen op een verscheurde grond op een hoogte, ongeveer een uur van de Jordaan en wel 7 uren van Soekkot. Ze heet Tirza en ligt ten gevolge van vroegere verwoestingen zeer uit elkaar, zodat een daartoe behorend deel zich wel een half uur ver naar de Jordaan toe uitstrekt. De ligging is buitengewoon verrukkelijk, het gewest is in het groen getooid en zo rijk aan bomen en hele boomgaarden, dat men de stad pas kan zien, als men ervóór staat⁵⁷¹.

---

⁵⁷¹ **Tirza 2 = Oemm el-Amdam.** – Hier willen wij een belangrijk vooruitlopend commentaar plaatsen over dit 2^e Tirza, en zelfs, juist wegens het belang, ietwat uitvoerig zijn.

Met het 1^e Tirza maakten wij kennis als met de hoofdstad van het na Salomon afgescheurde tienstammenrijk, ook genoemd noorderrijk en ook Israëel.

Als hoofdstad werd Tirza onder koning Amri opgevolgd door Samaria. Deze geschiedenis, uiterst beknopt weergegeven en de ligging van Tirza 1 bij benadering beschreven, vindt men in fasc. 13, nr. 433, voetnoten 195 en 197.

Het Tirza 2, dat ons nu bezig houdt en waar Jezus straks de schoonste werken van barmhartigheid zal verrichten, kunnen wij om meerdere redenen

---

beschouwen als het Tirza uit het Hooglied, 6, 3.

Daar leest men: "Uw bekoorlijkheid, o mijn bruid, is als deze van Tirza." Zijn bekoorlijke ligging is een van zijn meest opvallende kenmerken.

Wel vermeldt K. in dit Tirza een oud paleis van de koningen van Israël, maar hieruit volgt niet dat het hun hoofdstad is geweest, en het is normaal dat die koningen een buitenverblijf hadden in een landstreek, die met het land Gennezaret, een der vruchtbaarste en bekoorlijkste gewesten van hun rijk is geweest.

Met ZEKERHEID kunnen wij de ligging van dit Tirza bepalen.

Het koninklijk paleis of kasteel wijst K. aan in het midden, in het centrum van de stad, binnen haar voormalige omtrek. Nu, dit paleis is te lokaliseren te Oemm el-Amdam, d.i. plaats der kolommen.

'Amdam' is het meervoud van 'Amoed', d.w.z. 'kolom'.

Oudtijds lagen die daar in groot aantal, maar werden met ander bouw materiaal, zoals overal, weggehaald en verdwenen geleidelijk. Het waren de resten van het fameuze koninklijk paleis.

De bekende Bijbelkenner M.J. Lagrange, die daar de ligging van Salem, de stad van Melchisedek vermoedde, schrijft: "Zeker is de bodem daar rijk aan ruïnen. Met slechts een weinig in de grond te krabben, brachten de bedoeïenen een zuil en twee mooie sarcofagen aan het licht ...

Een andere aanzienlijke ruïne vindt men bij de bron el-Fatur, waar men marmerzuilen vindt ..." Kopp, 171 + nota 141).

Helaas! opgravingen werden daar tot nog toe niet ondernomen.

De H. Hiëronymus heeft reeds omstreeks 400 na Chr. de aandacht op die ruïnen gevestigd; hij beschouwde ze als de resten van het paleis van Melchisedek te Salem; hij zegt: "Salem is een stad nabij Skytopolis; tot heden heet het zo; daar ziet men het paleis van Melchisedek; uit de grootheid van de ruïne kan men opmaken welk een groot bouwwerk het geweest moet zijn (*palatium, magnitudine ruinarum ostendens magnitudinem veteris operis*)."

De afstand die Hiëronymus aangeeft vanaf Skytopolis brengt ons te el-Amdam.

Een even sterk argument voor de ligging van dit Tirza geeft ons K.

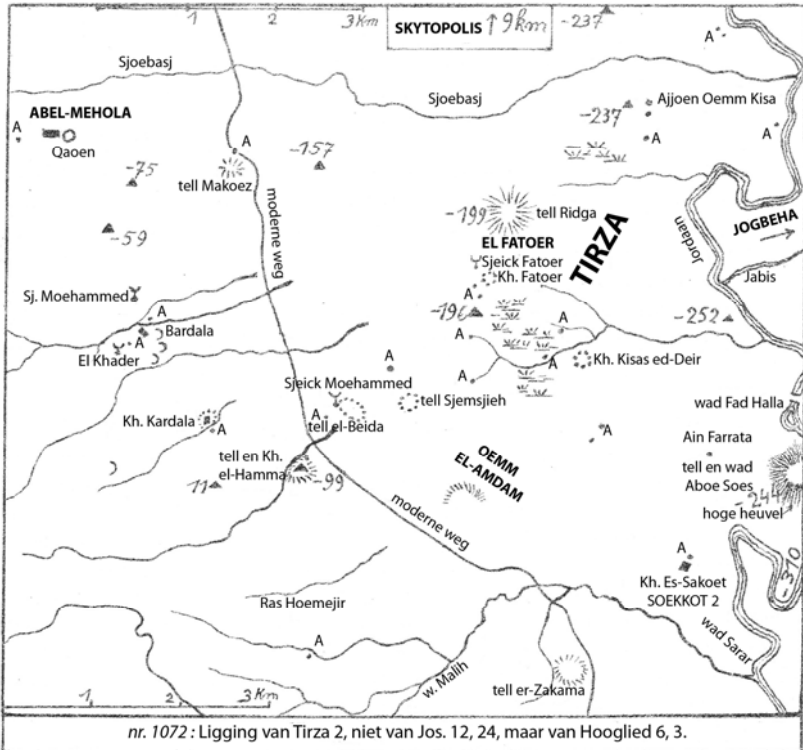
Emmerick: het ligt een uur ten westen van een hoge berg, zegt zij.

Vooreerst herinneren wij aan het feit dat in haar Westfaals dialect de woorden 'berg, hoogte, heuvel', nagenoeg synoniem zijn.

Zie VOORREDE, nr. 7.

Welnu deze hoge heuvel, deze berg vinden wij vlak ten oosten van el-Amdam, naast de Jordaan. De Arabieren noemen hem djebel (= berg) Soes. Op onze schets hierna en op grote kaart 1 is hij aangetekend; we

vinden hem op de kaart Pal. Grid; hij steekt 40 m boven de Jordaan uit, is rond en heeft sterke hellingen.

Wat de naam Salem betreft, die, naar men zegt, Hiëronymus aan die plaats geeft,

- eigenlijk geven hij en Eusebius haar de naam Salumias,
- terwijl de bedevaarster Sylvia haar noemt Sedima.

Toch draagt daar nu nog een heuvel en ook een bron aan zijn voet de naam Sjeick es-Salim. Maar is er daar veel staat op te maken?

Die naam kan het gevolg zijn van een mening die daar, zeker foutief, het paleis van Melchisedek lokaliseerde.

K. legt de nadruk op de schoonheid en vruchtbaarheid van het gewest.

Het vormt met de omgeving van Skytopolis een geografisch geheel en munt uit door waterrijkdom.

Waar de Jordaanvallei het nodige water heeft, munt zij uit door buitengewone vruchtbaarheid. En dit is hier het geval. Zo luidt dan ook een uitspraak van een rabbi: "Als het paradijs in Palestina is, dan is Skytopolis (dus ook Tirza) de poort en voorplaats ervan."

Het gewest doorreizend was Guérin getroffen door de veel belovende graanvelden, de welige weiden en prachtige vruchtbomen. De overvloed van water, samen met het half tropisch klimaat, begunstigde de kweek van palmbomen, olijfbomen, vlas en graan, en andere edelgewassen, die de rijkdom en het sieraad van die landschappen waren. K. noemt ook suikerriet, paradijsappelen en nog andere vruchten.

De overvloed van water blijkt reeds uit het feit dat kaart Pal. Grid op het gebied van Tirza, thans meerdere moerassige plaatsen noteert, het gevolg natuurlijk van de verwaarlozing onder de Arabische overheersing.

Toch kan dit ook reeds in Jezus' tijd zijn geweest, want waarom waren vele huizen op palen gebouwd, tenzij tegen de overstroming van het water in de regentijd en uit de aanzwellende bronnen.

Inderdaad, de kaart Pal. Grid tekent in die omgeving niet minder dan 10 bronnen aan; 7 daarvan liggen binnen de omtrek van een beperkt gebied rondom el-Amdam. De 3 voornaamste dragen van zuid naar noord de namen:

- ed-Bida;
- vervolgens ed-Deir, 1 km ten noordwesten van de voorgaande,
- tenslotte el-Fatoer, 1,5 km ten noorden van de eerste en 1 km ten noordoosten van de tweede.

Zie kaart hiervoor. De beekjes uit de drie bronnen verenigen zich na een korte loop van 1 km en vormen een riviertje dat naar de Jordaan vloeit, het beekje zonder twijfel dat K. noemt in nr. 1380 dat beginnend te Tirza zich naar de Jordaan richt.

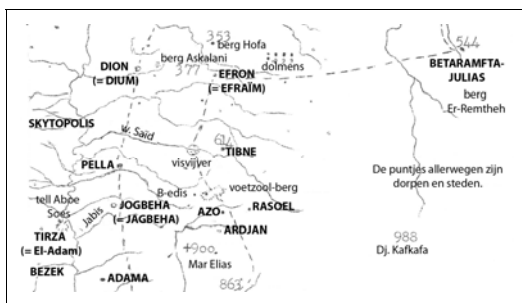
- De naam 'ed-Bida' kan in verband staan met het Chaldeeus 'Baït' en het Hebreeus 'Bitan', d.i. paleis. De bron Bida ligt het naast bij de ruïne el-Amdam.
- Deir wijst op een gebouwencomplex of klooster dat in de Byzantijnse tijd daar schijnt gestaan te hebben.

Anderhalve km ten noorden van de derde bron Fatoer en van heel dit gebied verheft zich de heuvel Ridgah. Op zijn top prijkt het grafheiligdom Sjeick Salim en aan zijn voet droeg een boom en bron dezelfde naam. Samen met de overige onderhielden deze bronnen overal de grootste vruchtbaarheid.

Tirza is zo door tuinen en verwoest liggende plaatsen onderbroken, dat het deel dat het verst van de Jordaan verwijderd ligt, minder op een stad gelijk dan op enkele tussen tuinen en muren verspreide gehuchten. Het deel naar de Jordaan toe (el-Amdam en omgeving) is het best bewaard gebleven en vormt een aaneengesloten groep huizen van de grootte van Dülmen.

Het is over een dal heen gebouwd, en zo hoog dat het op pijlers rust en dat een verkeersweg eronder doorloopt als onder een brug. Deze weg is betoverend schoon. Men ziet dwars door het dal dat vol groene bomen staat, als door een groene kelder tot in het landschap aan de overkant.

Tirza ligt op een middelbaar brede hoogte; het heeft een onbeschrijfelijk mooi uitzicht op het gebergte over de Jordaan. Het ziet op het een weinig noordelijker liggende en door een woud verborgen Jogbeha (fasc. 18, nrs. 736, 737).

Ook de verspreid gelegen kleine heuvelen met hun ruïnes wijzen op een oude, verspreid gelegen stad, zoals er menige in het oosten bestond, waarop wel van toepassing moet zijn wat O. Dapper schreef over Ardebil en Eskrif: "Ieder huis heeft een boomgaard, zodat de stad van verre veel meer op een woud dan op een stad gelijk; men vraagt zich af of hier een stad in een bos verspreid ligt, dan of een bos op de wijze van een stad bewoond wordt." (Perzië, 63).

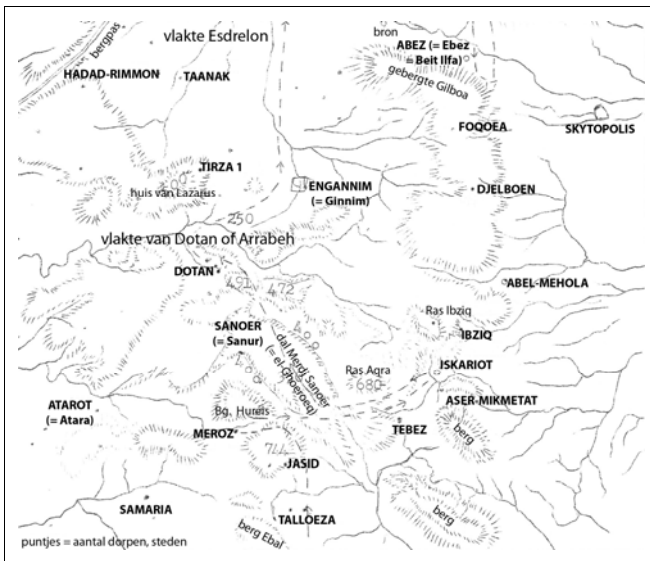
Nu volgt werkelijk een zeer mooi verhaal.

Enige bemerkingen zullen volstaan als commentaar, terwijl enkele bijzonderheden onverklaard moeten blijven.

De blik dringt zuidelijker ook in Perea, en kan over de spiegel van de Dode Zee tot ver ten zuiden van Macherus zien.
(Heel zeker is dit bij helder weer het geval vanaf de heuvel Aboe Soes, ten oosten van Tirza).

De Jordaan is op vele plaatsen te zien, want in zijn bochten ziet men hier en daar de lange, glinsterende strepen van zijn water blinken tussen zijn met groen begroeide oevers. Ten westen van Tirza verheffen zich hoge bergen, die het van Dotan scheiden (nl. het Gilboa-gebergte, gemiddeld 700 m boven Tirza, terwijl sommige toppen meer zuidelijk, b.v. Ras Ibziq nog ruim 200 m hoger zijn. Zeker hoog en indrukwekkend, gezien van uit Tirza).

Abel-Mehola ligt 2 uren ten noordwesten van Tirza in een engte.
(Elders wijst K. het aan op een berg; zij zegt meerdere dingen over Abel-Mehola, die moeilijk met mekaar te verzoenen zijn. We kunnen alleen de benaderende ligging, niet de juiste aanduiden. Zie fasc. 12, nr. 366, voetnoot 133 en fasc. 16, nr. 655, voetnoot 305. De gegevens ‘in een engte’, ‘op een gebergte’ kunnen goed samengaan.)

Om zich heen ziet Tirza in de nabijheid op de menigvuldige groene tuinen en bossen vol vruchtbomen en ook vol balsemstruiken, die op terrassen tegen latwerk geleid zijn; ook vol paradijsappelbomen, waarvan de Joden de vruchten of appels ('esrog', in 't meervoud 'esrogim') op hun loofhuttenfeest gebruiken. Deze bomen kunnen in het land van hun herkomst en ook hier slechts in zeer goede grond en op goed verzonde plaatsen gekweekt worden en goed rijpen (cfr. fasc. 18, nr. 742, voetnoot 375). Daarenboven verbouwt men er ook suikerriet; ook een lang, geelachtig vlas als zijde, ook nog boomwol en een soort van graan met dikke stengels waarin merg is. (Voor dit laatste fasc. 5, nr. 126, voetnoot 283).

1064.

De inwoners leven van de teelt van deze vruchten en van andere tuingewassen; velen geven zich ook over aan de ruwe bereiding van vlas, wolle en suikerriet voor de handel. De (hierboven vermelde) baan, die onder de stad doorloopt, is de heer- of handelsbaan, die in het Jordaandal recht naar Tarichea en Tiberias voert; ze loopt op vele plaatsen als valleiweg diep tussen heuvelen, zoals ook hier, waar de stad op pijlers er overheen gebouwd is.

Midden in de stad, te weten, midden in de omvang die ze oudtijds had, thans op een grote, verwilderde, ietwat verheven plaats, ligt een uitgestrekt gebouw met dikke muren, met verscheidene binnenpleinen en grote ronde gebouwen als torens, die op hun beurt van binnen eveneens pleinen hebben. Het is het oude, verwoeste kasteel van de koningen van Israëel, dat gedeeltelijk woest en verwaarloosd ligt, gedeeltelijk tot een hospitaal en gevangenis ingericht is. Sommige gedeelten zijn vergaan tot puinhopen, die met onkruid begroeid en op sommige plaatsen in tuinen herschapen zijn. Op het plein of de plaats vóór het huis is een bron. Haar water wordt in lederen zakken opgetrokken met een rad, dat door een ezel in beweging wordt gebracht (noria).

Uit de zakken wordt het in een kleine vijver gestort; van hier loopt het door goten of leidingen in alle richtingen naar waterbakken, die op enige afstand in een kring geplaatst zijn, zodat iedere vleugel van het gebouwencomplex zijn eigen waterbak heeft.

1065.

Aan deze bron kwamen 5 leerlingen van de overzijde van de Jordaan met Jezus en zijn gevolg tezamen. Het waren de 2 minder erg bezeten genezen jongelingen (uit nr. 955) en die 2 mannen (uit de nrs. 940-941), uit wie Jezus de duivelen in de zwijnen gedreven had en nog een vijfde. Zij hadden in de kleine steden van het Gergesenerland (= Gerasenerland) en in de tien grote steden van Dekapolis, volgens Jezus' bevel, hun verlossing en het wonder met de varkens bekend gemaakt en zieken genezen en de nabijheid van het Rijk aangekondigd. Zij omarmden de leerlingen en wasten elkander de voeten aan de bron.

Jezus kwam uit een huis (herberg) vóór de stad, waar Hij met de andere leerlingen overnacht had.

De (nieuw aangekomen) leerlingen brachten Hem de boodschap dat al zijn leerlingen, die Hij in Opper-Galilea uitgezonden had, nu te Kafarnaüm terug waren, en ook dat een grote menigte mensen in de omstreken legerden en daar op Hem wachtten.

Jezus begaf zich met de leerlingen in het kasteel tot de bestuurder van de ziekenappartementen en verzocht hem om onder zijn geleide bij de zieken gebracht te worden. De bestuurder leidde Hem binnen en Jezus ging door de zalen en over de binnenpleinen in de hokken en cellen van de zieken met kwalen van alle aard; *Hij onderrichtte, troostte en heelde.* Enige leerlingen vergezelden Hem en stonden Hem ter zijde: zij hieven de zieken op, droegen en leidden ze. Andere leerlingen waren in andere kamers en genazen en onderrichtten eveneens de zieken.

Op een van de pleinen lagen verscheidene bezetenen aan kettingen vastgebonden; zij schreeuwden en maakten een afgrijselijk lawaai, *toen Jezus binnentrad, maar zwegen aanstonds op zijn bevel; Hij verloste hen van de duivel.*

Ook melaatsen waren er hier, doch zij lagen in een afgelegen deel van het gebouw. *Jezus ging alleen tot hen en genas ze.*

De genezenen die van Tirza zelf waren, werden door hun verwanten of vrienden afgehaald, maar eer ze vertrokken, *liet Jezus hen te eten en te drinken geven en aan de armen klederen en dekens uitdelen;* deze voorwerpen waren door de leerlingen uit de herberg van Bezek naar Jezus' nachtkwartier vóór Tirza en van daar naar hier overgebracht. (Herberg van Bezek is dezelfde als die van Aser, tussen de twee plaatsen gelegen; zie nr. 1061, voetnoot 570).

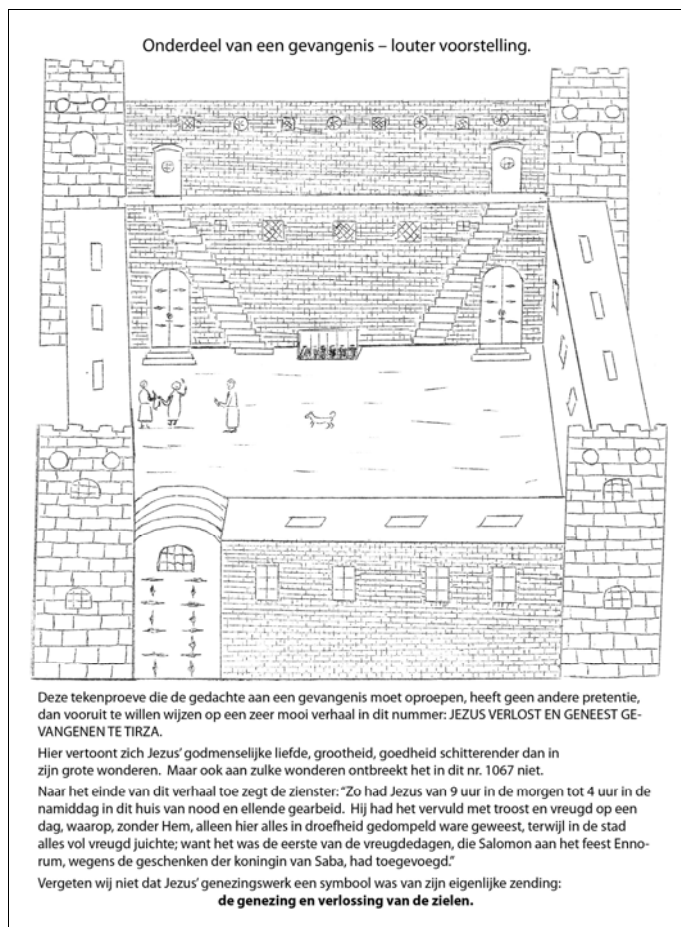
Jezus ging nu ook naar het torenvormig gebouw van de vrouwen; dit is een rond, torenhoog gebouw rond een binnenplein. Op dit plein, zoals ook aan de buitenkant van het gebouw, leiden stenen trappen of hellingen, die uit de muur vooruitspringen, van de ene verdieping naar de andere; doch binnen in het gebouw zijn er kleine trappen, gelijk bij ons. In de buitenste zalen (die naar de buitenkant gelegen waren en dus uitzicht naar buiten hadden) lagen vrouwen met allerlei ziekten. *Jezus genas er vele van.*

In de cellen die op het binnenplein uitzicht hadden, dat met een deur afgesloten was, waren vrouwen gevangen gezet, de ene voor losbandigheid, andere voor oneerbare en schunnige gesprekken; andere nochtans waren onschuldig gevangen gezet.

1066.

In een ander deel van hetzelfde gebouw ondergingen vele arme mannen een zwaarder en zelfs allerzwaarste gevangenisstraf, enige voor schulden, andere verdacht en in staat van beschuldiging gesteld voor pogingen tot opstand, maar ook andere

als de slachtoffers van vijandschap en wraak; deze laatsten had men gevangen gezet louter om er zich van te ontmaken. Verscheidene waren in die kerkers volkomen vergeten en verkwijnden allerellendigst. Over deze onrechtvaardigheden en misbruiken deden vele zieken en ook andere personen met bitterheid hun beklag bij Jezus, maar *Hij kende wel die misbruiken en de hier heersende ellende, en dit was dan ook de voornaamste reden van zijn bezoek aan dit gesticht.*

In deze stad zijn vele Farizeeën en Sadduceeën en onder deze vele Herodianen. De gevangenis staat nochtans onder de bewaking van Romeinse soldaten en onder het beheer van een Romeinse hoofdman. Voor elke afdeling of vleugel van deze uitgestrekte gevangenis zijn woningen voor de opzichters en soldaten.

1067.

Jezus wendde zich tot dezen en zij brachten Hem bij de gevangenen, met wie men mocht spreken. *Jezus liet hen allen hun nood en lijden bij Hem klagen, deed hun verversingen geven, sprak hun woorden toe van troost en onderricht, en daar velen Hem hun zonden beleden, vergaf Hij hun die. Aan verscheidene gevangenen voor schulden en aan vele andere beloofde Hij de invrijheidstelling, en aan nog andere verzachting van straf.*

Hierop ging Hij tot de Romeinse bevelhebber, die geen boos man was en *sprak met hem zeer ernstig en zielroerend over de gevangenen en bood zich aan om hun schulden te betalen; Hij wilde de onschuld van sommige andere bewijzen en voor nog andere borg staan voor hun verbetering. Hij vroeg ook om een onderhoud met verscheidene gestraften, die tot een lange en zware gevangenschap veroordeeld waren.* De hoofdman aanhoorde Jezus zeer eerbiedig, maar deelde Hem mee dat al deze zwaar gestraften Joden waren, en dat de omstandigheden, waaronder men hen hier had gebracht, van zulk een aard waren, dat hij met de joodse stadsoverheden en met de Farizeeën moest spreken, eer hij Hem bij die mensen kon toelaten en zijn aanbod aanvaarden. *Jezus wederveroer dat Hij, na in de synagoge onderwezen te hebben, met die overheden tot hem wilde terugkeren.*

Vervolgens ging Jezus nog tot de gevangen vrouwen, die Hij troostte en vermaande; Hij aanhoorde ook de

schuldbekentenis van vele onder hen, nam hun blijken van berouw aan, vergaf hun zonden, liet hun bovendien een geschenk brengen en beloofde dat Hij hun zaak met de familie in orde wilde brengen.

Zo had Jezus heden, van 9 uur in de morgen tot 4 uur in de namiddag in dit huis van nood en ellende gearbeid; *Hij had het met troost en vreugde vervuld* op een dag waarop alleen hier zonder Hem alles in droefheid gedompeld was geweest, terwijl in de stad alles vol vreugd juichte, want het was de eerste van de vreugdedagen, die Salomon aan het feest Ennorum, wegens de geschenken van de koningin van Saba, had toegevoegd (cfr. II Kron. 9).

2 Kronieken 9

Het bezoek van de koningin van Seba

1. De koningin van Seba had de roep omtrent Salomo vernomen. Toen kwam zij te Jeruzalem om Salomo door raadselelen op de proef te stellen, met een zeer groot gevolg en met kamelen, die specerijen, goud in overvloed en edelgesteente droegen. Nadat zij bij Salomo gekomen was, sprak zij met hem over alles wat zij op haar hart had.
2. En Salomo loste al haar vraagstukken op; niets was voor Salomo te diepzinnig, om voor haar op te lossen.
3. Toen de koningin van Seba de wijsheid van Salomo zag, en het huis dat hij gebouwd had,
4. de spijze van zijn tafel, het zitten van zijn dienaren, het staan van zijn bedienden en hun kleding, zijn schenkers en hun kleding, zijn brandoffers die hij in het huis des HEREN placht te brengen, was zij buiten zichzelf.
5. En zij zeide tot de koning: Het is dus waar, wat ik in mijn land over u en uw wijsheid gehoord heb,
6. maar ik geloofde hun woorden niet, totdat ik kwam en het met eigen ogen zag; waarlijk, de helft van uw grote wijsheid was mij niet aangezegd; gij hebt de roep overtroffen, die ik vernomen had.
7. Gelukkig zijn uw mannen en gelukkig deze dienaren van u, die gedurig in uw dienst staan en uw wijsheid horen!
8. Geprezen zij de HERE, uw God, die zulk een welgevallen aan u had, dat Hij u op zijn troon gezet heeft, tot koning voor de HERE, uw God! Omdat uw God Israël zo liefheeft, dat Hij het voor immer in stand wil houden, heeft Hij u over hen tot koning gesteld, om recht en gerechtigheid te oefenen.
9. Zij gaf de koning honderd twintig talenten goud en specerijen in grote overvloed en edelgesteente; nooit was er zulke specerij als die, welke de koningin van Seba aan koning Salomo gaf.
10. Bovendien brachten de knechten van Churam en van Salomo, die goud uit Ofir haalden, algummimhout en edelgesteente mee.
11. De koning maakte van het algummimhout trappen voor het huis des HEREN en voor het huis des konings, ook citers en harpen voor de zangers. Nimmer tevoren was zo iets in het land van Juda gezien.
12. Koning Salomo gaf aan de koningin van Seba al wat zij begeerde en vroeg, meer dan zij de koning gebracht had. Daarop keerde zij met haar dienaren terug naar haar land.

Salomo's inkomsten en rijkdom

13. Het gewicht van het goud dat in één jaar voor Salomo binnenkwam, bedroeg zeshonderd zesenzeftig talenten goud,
14. behalve wat de handelaars en de kooplieden brachten; ook brachten alle koningen van Arabië en de stadhouders des lands goud en zilver tot Salomo.
15. Tweehonderd grote schilden maakte koning Salomo van geslagen goud, zeshonderd eenheden geslagen goud gebruikte hij voor één groot schild;
16. eveneens driehonderd kleine schilden van geslagen goud, driehonderd eenheden goud gebruikte hij voor één klein schild. De koning plaatste ze in het huis: Woud van de Libanon.
17. Voorts maakte de koning een grote ivoren troon, die hij overtrok met gelouterd goud.
18. De troon had zes treden, een gouden voetbank, die aan de troon bevestigd was, en aan weerszijden van de zitplaats leuning; twee leeuwen stonden naast de leuning
19. en twaalf leeuwen stonden aan weerszijden op de zes treden; nooit was zo iets voor enig koninkrijk gemaakt.
20. Al het drinkgerei van koning Salomo was van goud, al het gerei van het huis: Woud van de Libanon, was van gedegen goud; zilver werd in de dagen van Salomo niet van waarde geacht.
21. Want de koning had schepen, die naar Tarsis voeren met de knechten van Churam; eens in de drie jaar kwamen de schepen van Tarsis binnen, beladen met goud en zilver, ivoor, apen en pauwen.
22. Koning Salomo overtrof alle koningen der aarde in rijkdom en wijsheid.
23. Alle koningen der aarde verlangden Salomo te zien om de wijsheid te horen, die God in zijn hart gelegd had.
24. Ieder van hen bracht zijn geschenk: zilveren en gouden voorwerpen, klederen, wapenen, specerijen, paarden en muilieren, jaar op jaar.
25. Voorts had Salomo vierduizend stallingen voor de paarden en de wagens, en twaalfduizend ruiters; hij legde ze in de wagensteden en bij de koning te Jeruzalem.
26. Hij heerste over al de koningen, van de Rivier af tot aan het land der Filistijnen en de grens van Egypte.
27. De koning maakte het zilver in Jeruzalem overvloedig als stenen, en de ceders als moerbeivigen die in menigte in de Laagte groeien.
28. Men leverde Salomo paarden uit Misraim en uit alle landen.

Dood van Salomo

29. Het overige van de geschiedenis van Salomo, uit vroeger en later tijd, is dat niet beschreven in de geschiedenis van de profeet Natan, in de profetie van de Siloniet Achia en in de gezichten van de ziener Jedo over Jerobeam, de zoon van Nebat?
30. Veertig jaar regeerde Salomo te Jeruzalem over geheel Israël.
31. Daarna ging Salomo bij zijn vaderen te ruste en men begroef hem in de stad van zijn vader David; zijn zoon Rechabeam werd koning in zijn plaats.

Uit: NBG-vertaling 1951

***

De sabbat (of feest) van deze eerste dag had Jezus reeds gisterenavond in Bezek zien vieren⁵⁷².

---

⁵⁷² Hier wordt nogmaals een feest sabbat genoemd, zie fasc. 13, nr. 432, voetnoot 194).

Heden heerste ook hier, in het meest bewoonde gedeelte van de stad, de uitbundigste vreugd. Er waren zegebogen opgericht en er hadden spring- en loopwedstrijden plaats en hele graanhopen werden uitgedeeld. Maar bij het gesticht van de zieken en gevangenen bleef alles stil; *Jezus alleen was die ongelukkigen indachtig geweest en had hier de ware vreugd aangebracht.*

Hij nam met de leerlingen in het huis vóór de stad (herberg) nog een avondmaal van brood, vruchten en honing en zond nog enige leerlingen naar de gevangenis met menigerlei voorraad en verkwikking, terwijl Hij met de overigen naar de synagoge ging.

Bezek 2 = lbziq. – Ook over dit Bezek 2 dient een woordje gezegd. Het is te onderscheiden van het Bezek bij de Jordaan uit het verhaal van de nrs. 671 tot 678.

Drie en vijf km ten noorden van Aser-Mikmetat ligt een Khirbet lbziq; het zijn de resten van het dubbele dorp of de dubbele stad, waar Jezus op zijn weg naar Tirza langs komt: ze liggen op de hoogste en de lagere helling van de berg Ras lbziq.

Zonder de voorgeplaatste 'l' is dit duidelijk dezelfde naam als Bezek.

Van de herberg ten noorden van Aser zegde K. dat zij daar een korte tijd in HUN herberg verbleven.

Later in nr. 1065 zegt zij dat uit de herberg van Bezek klederen en deksels voor armen in de gevangenis van Tirza werden aangebracht.

Uit de laatste bijzonderheid blijkt dus dat die herberg van Bezek of bij Bezek wel HUN herberg was, die dan ook tussen Aser en Bezek gestaan moet hebben. De vereenzelviging van Bezek 2 met lbziq is zeker.

Eusebius en Hiëronymus vermelden aan de weg van Nabloes naar Skytopolis bij de 17e mijlpaal (na 23 km) twee dorpen bij elkaar met name Bezek. De verandering in het Arabische 'lbziq' is normaal.

Voorbeelden van zulke veranderingen zijn:

- Nikea, thans Iznik;
- Smyrna, thans Izmir.

Bovendien schrijft de onderzoeker Guérin niet lbziq, maar Bezéik.

Het gerucht van zijn weldadige werkzaamheid in het ziekesticht was nu reeds door de ganse stad verspreid. Vele zieken kwamen genezen in de stad terug en gingen naar de synagoge; andere verzamelden zich vóór de synagoge en *zowel Jezus als de leerlingen genazen er hier nog vele.*

In de synagoge waren Farizeeën en Sadduceeën en onder dezen geheime Herodianen. Zelfs waren er enige van Jeruzalem bij, die hun verlof hier waren komen doorbrengen. Allen waren vol venijn, bitterheid en boosheid wegens het optreden van Jezus, waardoor zij hun eigen handelwijze gebrandmerkt, veroordeeld voelden. Ook waren in de synagoge vele lieden uit Bezek, die Jezus naar hier gevolgd waren.

1069.

Jezus leerde over het feest en het doel ervan. Dit was: zich eerbaar te verlustigen en ook anderen met weldaden blijde te maken.

Hij bracht in zijn toespraak ook weer de acht zaligheden te pas en leerde heel speciaal over: "Zalig zijn de barmhartigen", en Hij verhaalde de parabel van de verloren zoon, die Hij ook reeds aan de gevangenen verteld had.

Sprekend over de gevangenen en zieken in dat gesticht, wees Hij erop hoe men hen in de uiterste ellende liet, verwaarloosde, te niet liet gaan, terwijl anderen zich verrijkten met de fundatie, die tot hun onderhoud aan het gesticht was vermaakt. Hij voer streng uit tegen de plegers van deze misdaad, waaraan enige onder de aanwezige Farizeeën zich schuldig wisten. Dit horend zaten zij te knarsetanden en konden nauwelijks hun woede verkroppen.

De parabel van de verloren zoon (Lk. 15, 4-32), die Hij vertelde, paste Hij toe op hen, die voor misdaden

gevangen zaten en berouw hadden, om hen met hun verwanten te verzoenen; alle aanwezigen waren ten zeerste ontroerd.

Hij vertelde ook de parabel van de barmhartige koning en de onbarmhartige knecht (Mt. 18, 23-35), en paste die toe op hen, die arme gevangenen voor een kleine schuld lieten verkwijnen, ofschoon zijzelf reeds zo dikwijls van God de kwijtschelding van veel groter schulden bekomen hadden.

In deze stad waren veel geheime Herodianen die deze mensen door kuiperijen (= onbetrouwbare en corrupte activiteiten) en rechtsgedingen in de gevangenis gebracht hadden. *Jesus maakte eens een bedekte toespeling op hen, toen Hij deze avond in zijn strafrede tot de Farizeeën zei: "Onder u zijn er velen die het kunnen weten hoe het met Joannes gesteld is."* De Farizeeën schimpten nog op Jezus en bedienden zich van spotredenen als deze: "Hij voert oorlog met behulp van Amazonen en reist er mee rond; met dit leger van vrouwen zal Hij geen groot noch stevig rijk kunnen vestigen!"⁵⁷³

---

⁵⁷³ Nota naar aanleiding van het woord 'amazonen' in dit nummer. Aanvullend commentaar ter verantwoording van onze vrije vertaling.

Hier spotten de Farizeeën met Jezus die zich op zijn 'veroveringstochten' liet bijstaan door een legertje 'ondernemende Dames' ... als strijdbare Amazonen!

Ook bij oude joodse schrijvers waren laatstgenoemden goed bekend door de heldensagen over Heracles (Hercules), die na zijn veldtocht in Lybië trouwde met een kleindochter van Abraham en Ketura. Althans zo lezen wij bij Flav. Jos. (Ant. jud. I, 238-241), die zich beroept op een mededeling van Alexander Polyhistor over Cleodemus (Malchus, 2^e eeuw vóór Christus).

In de portrettengalerij van Plutarchus zien wij, in zijn levensbeschrijving van de veldheer Sertorius, dat die vrouw van Hercules – Tinga of Tanga heette ze – te voren gehuwd was met de koning van Lybië. Haar zoon werd de stichter van de noord-Afrikaanse havenstad Tingis (naar de naam van zijn

1070.

Jesus nodigde nu de joodse stadsoversten uit om met Hem naar de Romeinse opzichter van de gevangenen te gaan; Hij verlangde de meest verlatene vrij te kopen.

Dit alles werd openbaar ten aanhoren van veel volk gezegd en de Farizeeën achtten het niet raadzaam zijn voorstel en verzoek af te slaan.

Toen Jezus zich nu met zijn leerlingen tot de Romeinse hoofdman begaf, volgde hen veel volk, dat Hem hogelijk prees. Deze hoofdman was veel menslievender dan de Farizeeën, die uit boosheid en hebzucht een hoge losprijs eisten, zodat Jezus voor menigeen het vierdubbele moest betalen.

Daar Hij die sommen thans niet bij zich had, zo gaf Hij als pand een driehoekig geldstuk, waaraan een perkament hing; hierop schreef Hij enige woorden, waarbij Hij beloofde de schuld te zullen uitbetalen met de prijs van het kasteel te Magdalum, dat Lazarus op het punt stond te verkopen. De hele verkoopsom hadden Magdalena en Lazarus bestemd tot steun en hulpverlening aan armen, ongelukkige schuldenaars en zondaars. Dit landgoed was aanzienlijker en veel meer waard dan de eigendom te Betanië.

Het stuk geld had zijden van ongeveer drie duim lang (zowat 7,6 cm) en in het midden een ingeprent opschrift, dat de waarde ervan vermeldde. Met één van zijn hoeken hing het stuk aan een soort metalen kettinkje, bestaande uit enkele aaneengeschakelde langwerpige plaatjes en hieraan was het beschreven stuk perkament, de oorkonde van overeenkomst, vastgehecht.

Nadat dit geschied was, liet de hoofdman de arme gevangenen te voorschijn brengen. *Jezus en de leerlingen hielpen*

---

moeder), aan de westelijke ingang van de straat van Gibraltar (de zuilen van Hercules), het tegenwoordige Tanger of Tandsja.

daarbij met de grootste liefde. Velen werden uit donkere holen gehaald en waren geheel in lompen, half naakt en met haren bedekt. Velen onder hen waren zeer zwak en ziek; zij vielen wenend vóór Jezus' voeten, *die hen troostte en vermaande.* *Hij liet ze kleden, baden, spijzigen en voorzag in hun woning en vrijheid,* maar toch nog onder toezicht, in de buurt van gevangenis en ziekenhuis, tot de losprijs binnen weinige dagen betaald zou zijn. *Zo ging het ook met de gevangen vrouwen. Allen werden gespijzigd. Jezus en de leerlingen bedienden ze en verhaalden nogmaals de parabel van de verloren zoon.*

Ondertussen waren de Farizeeën er knarsetandend vandoor getrokken.

Zo was dit huis van ellende op eenmaal met vreugde vervuld, en de gehele gebeurtenis scheen mij een voorafbeelding en voorspel te zijn van de verlossing der oudvaders uit het voorgeborchte der hel, waarin Joannes na zijn dood de nabijheid van de Verlosser aankondigde (nrs. 2014-2015).

Jezus en de leerlingen sliepen nogmaals in het huis (herberg) vóór Tirza.

Deze gebeurtenissen zijn het, die Herodes aangebracht werden en die zijn aandacht meer op Jezus vestigden, zodat Hij zei: "Is Joannes soms niet uit het graf opgestaan?" (Mt. 14, 2) en daarna zelfs wenste Hem te zien (Mk. 6, 14; Lk. 9, 8; cfr. 23, 8).

Wel had hij reeds vroeger door de algemeen verspreide geruchten en door Joannes van Jezus gehoord, maar er geen bijzonder belang aan gehecht. Nu echter zijn geweten hem bezwaarde, was hij op alles zeer aandachtig; hij woont in Hesebon en heeft al zijn soldaten samengetrokken, ook Romeinen, die hij bezoldigt. Die van Gischala, Tiberias, enz. zijn allen daar gelegerd.

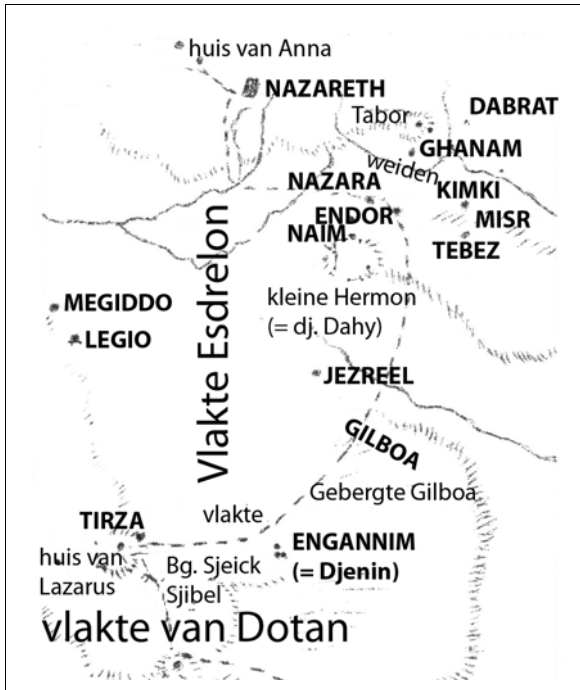
Ik vermoed dat hij binnenkort met Aretas, de vader van zijn eerste, verstoten vrouw, in oorlog zal komen.

Jezus keert terug naar Kafarnaüm. – Het H. hoofd van Joannes.

1071.

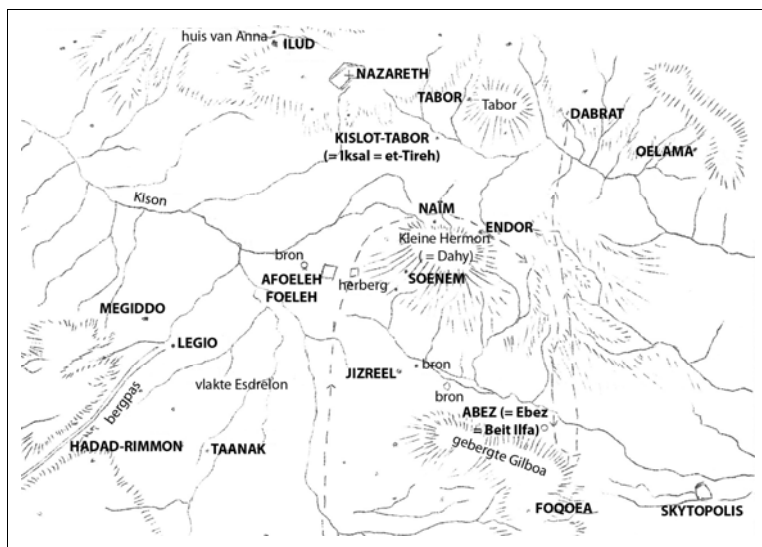
29 januari. –

Heden zeer vroeg begaf Jezus zich met de leerlingen van Tirza op reis naar Kafarnaüm.

Dit betekent een weg van zowat 18 uren gaans. Zij trokken niet in het Jordaandal (aanstonds) opwaarts (noordwaarts), maar meer westelijk, langs de voet van het Gilboa-gebergte en doorkruisten het dal waarin Ebez ligt (het huidige dal Djalud, door K. Kadummim genoemd).

Daarna lieten zij de Tabor links en gingen heel de weg tussen alle steden door tot bij ene der herbergen aan het meertje bij Betulië. Dit was ongeveer een weg als van Billerbeck naar Bockholt.

Ook van de Farizeeën in Tirza reisden enige naar Kafarnaüm, waar reeds velen met verlof naartoe zijn getrokken.

Op deze reis was het nevelachtig in het gebergte.
(Afstand Billerbeck-Bockholt, 8 uren).

Gisteren zijn Joanna Chusa, Serafia (= Veronika) en een verwante van Joannes de Doper uit Hebron met knechten in Macherus geweest. Vooral Joanna Chusa heeft daar goede kennissen (Lk. 8, 3) onder de vrouwen van de beampten; zij hebben daar pogingen gedaan om door goede woorden en geschenken het hoofd van Joannes te bekommen, want het smart hun allen ten zeerste dat het heilig hoofd in een vuilnisput ligt en zich niet bij het lichaam bevindt. Het is door de dienstmeiden van Herodias bekend geworden waar het ligt, maar men kan er nu niet bij: het ligt in een overwelfde vuilnisput, een 'kloak'.

Men heeft hun echter onder de hand verzekerd dat zij het zullen bekomen, zodra die put geopend en geruimd zal worden, en dat men dit doen zal, zohaast het zonder opzien kan geschieden.

Ik heb het hoofd gezien; het ligt niet bij de vuiligheid, maar op een steen die uit de muur vooruitspringt; het is of het daar zorgvuldig neergelegd was.

Openbaar Leven van Jezus

Hoofdstuk XV –

**Jezus in Kafarnaüm en omgeving en in Fenicië.
(3 januari tot 24 februari).**

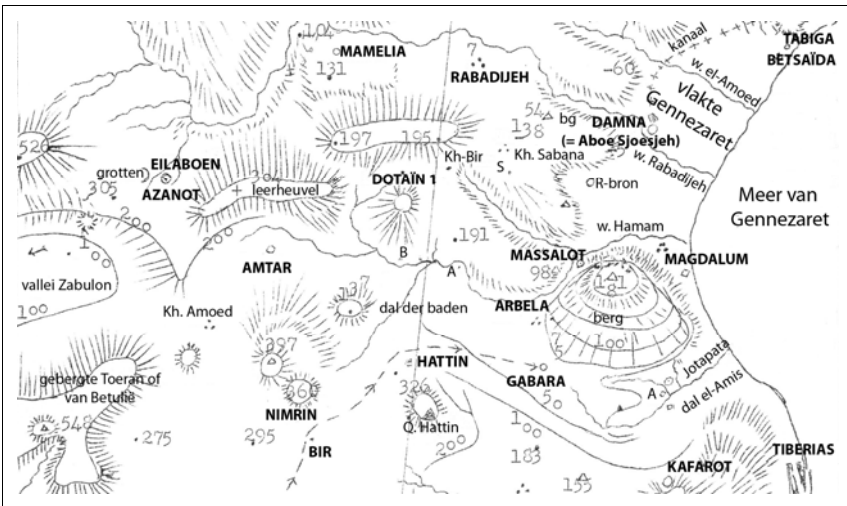
Reis naar Kafarnaüm, tijdingen.

1072.

30 januari. –

Jezus ging heden van Tirza ongeveer 14 uren ver tot bij Damna en kwam in de herberg vóór de stad (vooraan in de vlakte van Gennezaret).

Toen was het tegen de middag. Hij trof daar zijn Moeder aan, verscheidene vrouwen en de 6 overige apostelen en leerlingen. De vreugde was zeer groot; zij omarmden elkander met hartelijke genegenheid. Maar groter dan hun vreugde was de droefheid en allen weenden zeer smartelijk, toen zij de nadere omstandigheden van de dood van Joannes vernamen.

Met Jezus waren daar ook de 2 soldaten van Macherus verkleed aangekomen, en 2 leerlingen van Jeruzalem.

Zij waren na Jezus' afreis door Lazarus langs de rechte weg door Samaria gezonden geworden, en bij Azanot, waar Magdalena's (2^e) bekering begon, weer bij Jezus gekomen (fasc. 21, nr. 986; dus is Jezus niet langs Tiberias naar Damna gekomen, maar van de Tabor recht naar het noorden gereisd tot Nimrin van waar Hij oostwaarts de weg gevolgd heeft parallel met de duivenvallei, de wadi Hamam).

Onder de verwanten van Jezus waren hier 3 dochters van Anna uit haar 2e en 3e huwelijk (nr. 2236); zij waren alle 3 getrouwd met herders, die ook uit de stam van David waren, doch door een andere vrouw van David afstamden; zij woonden op de buiten in de omgeving van Sefforis.

- Één dochter van Anna's 2e man is ouder dan Christus en heeft volwassen kinderen; zij heeft jongelingen bij zich.
- De 2 andere dochters van Anna zijn jonger en uit haar 3e huwelijk; deze hebben hun kinderen niet bij zich; zij alle leiden een leven gelijkend op dat van Joakim en Anna.

Ik heb altijd gezegd dat Anna die huwelijken moest aangaan, omdat haar zegen niet uitgeput was, en omdat deze drie goede moeders uit haar nog moesten voortkomen. Er was daar een geheim aan verbonden, dat ik niet meer duidelijk kan verwoorden.

Ook waren hier verscheidene neven van Jozef, zonen van een broer (of neef) van hem uit Dabrat (ten oosten van de Tabor), uit Nazareth en uit het dal Zabulon; er waren nog andere hier, ook de weduwe van Naïm, enz.

1073.

Alle hier verzamelden vestigden Jezus' aandacht op de grote volkstoeloop te Kafarnaüm; deze beschreven zij als alle begrip te boven gaand; zij vertelden de uitlatingen, bedreigingen en kuiperijen van de Farizeeën tegen Hem en de leerlingen.

In Kafarnaüm waren door de vakantiereizen in deze tijd niet minder dan 64 Farizeeën uit alle gewesten tezamen gekomen. Reeds onderweg hadden zij een onderzoek ingesteld betreffende de vermaardste en wonderbaarste genezingen;

- zij hadden de weduwe van Naïm naar Kafarnaüm laten roepen met haar zoon en getuigen en
- verder het genezen zoontje van de hoofdman Achias van Gischala.
- Zij hadden Serobabel en zijn zoon,
- de hoofdman Kornelius en zijn knecht,
- Jaïrus en zijn dochter,
- verscheidene blinden en lammen en alle genezenen uit het gewest in een zeer streng verhoor genomen, ondervraagd en hun geval nagevorst en getuigen gehoord, doch met al hun boze wil hadden zij niets dan bewijzen voor de echtheid van Jezus' wonderen kunnen vinden en dit had hun woede op de spits gedreven.

1074.

Hun uitvlucht was nogmaals dat Hij omgang had met de duivel. Ook beschuldigden zij er Hem weer van, dat Hij met slechte vrouwen rondreisde, het volk oproerig maakte, de synagogen van de aalmoezen beroofde en de sabbat ontheiligde. En hierbij snoefden zij luidop dat zij Hem heel die drijfverij wel zouden weten af te leren.

Door al die bedreigingen en door het toestromen van het volk geïntimideerd, en door de onthoofding van Joannes nog erger bevreesd geworden, poogden alle verwanten van Jezus Hem door hun bidden te overhalen, om zich niet naar Kafarnaüm te begeven, maar zich ergens elders een verblijf te kiezen; en zij stelden Hem tot dit doel vele steden voor: Naïm, Hebron, of een stad aan gene zijde van de Jordaan. *Maar Jezus verklaarde hun dat het nutteloos was zich zorgen te maken of te verontrusten, of Hem de wet voor te schrijven; Híj*

kende zijn taak. Hij zou naar Kafarnaüm gaan, daar zieken genezen en onderwijzen; Hij had zich slechts te vertonen om zijn tegenstrevers tot zwijgen en machteloosheid te brengen. (Hier kan de lezer in fasc. 21, nr. 947, voetnoot 474, gepast en met nut herlezen).

Toen de leerlingen Hem vroegen wat zij nu verder moesten doen, *antwoordde Hij dat Hij het hun heel binnenkort zou zeggen; dat Hij de twaalf door een voorrecht over de leerlingen zou aanstellen, gelijk Hijzelf de Meester der apostelen was.* Na deze en soortgelijke mededelingen namen zij samen een collatie (= een licht avondmaal, in het bijzonder dat op vastendagen is toegestaan). Ondertussen was het avond geworden en dan scheidde zij.

Jezus ging met Maria, de vrouwen en verwanten, in afgezonderde kleine gezelschappen, oostwaarts over Serobabels dorp, naar het dal van Kafarnaüm in het huis van Maria. (De volgorde der plaatsen schijnt hier minder juist, ten ware zij een omweg gemaakt zouden hebben). De apostelen en leerlingen volgden andere wegen.

In de nacht kwam Jairus nog bij Jezus en vertelde Hem al de vervolgingen. *Jezus stelde hem gerust.* Jairus was uit zijn ambt ontzet en nu onverdeeld een volgeling van Jezus geworden.

Jezus te Kafarnaüm.

1075.

31 januari. –

In Kafarnaüm krioelt het van vreemdelingen, zieken en gezonden, Joden en heidenen. Alle omliggende vlakten, valleien en bergen zijn met kampementen bedekt. In alle kleine woestijnen en berghoeken grazen kamelen en ezels. (Voor het begrip ‘woestijn’ zie fasc. 7, nr. 175, voetnoot 371). Ook aan de andere zijde van

het Meer zijn de dalen en hoogten bedekt met mensen, die allemaal op Jezus wachten; zij komen uit alle delen van het land, ook uit Syrië, Arabië, uit Fenicië, ja, van het eiland Cyprus (cfr. Mt. 4, 25-26).

In de vroege morgen bezocht Jezus Serobabel, Kornelius en Jairus. Deze is nu met gans zijn familie grondig bekeerd; men heeft hem als ambtenaar afgezet. De dochter is nu gezonder, bescheiden, zedig en godvruchtig.

Jezus begaf zich hierop in het genezingshuis in de stad (bij de poort, door K. ook leerhuis genoemd.) Hij vond het vol zieken. Ook waren hier nu heidenen, wat voortijds nooit het geval was geweest. De menigte was zo groot dat de leerlingen toerustingen hadden moeten maken, om de ene hoger dan de andere te leggen. Niet alleen Jezus werd overal opgezocht, maar ook de apostelen en leerlingen werden overal bijgeroepen en om hulp gesmeekt. “Gij zijt een leerling van de Profeet, zeiden de mensen, ontferm u dus over ons en leid ons tot Hem.”

Jezus en de apostelen en zowat 24 leerlingen predikten en heelden de gehele morgen. Hier waren ook bezetenen, die Jezus (als de Zoon van God) uitriepen en *die door Jezus van hun duivelen bevrijd werden.* Hier waren de Farizeeën niet, maar wel vele bespieders en halfslachtigen.

Nadat Jezus vele zieken genezen had, begaf Hij zich in de zaal, waarheen vele genezenen en andere mensen Hem volgden en daar predikte Hij.

Ondertussen zetten een deel van de leerlingen hun genezingen voort, een ander deel was rondom Jezus in de zaal. *Hij handelde over de acht zaligheden en verhaalde verscheidene parabelen. Ook over het gebed leerde Hij, waarin men moet volharden en dat men nooit mag onderbreken.*

Hij vertelde en verklaarde de gelijkenis van de onrechtvaardige rechter (Lk. 18, 1, enz.), die aan de telkens terugkerende en harder en harder kloppende weduwe eindelijk recht liet wedervaren, om zich van haar te ontmaken. "Daar nu een onrechtvaardige rechter dit deed en tenslotte toegaf," besloot Jezus, "hoeveel te meer zal mijn hemelse Vader barmhartig zijn."

1076.

Hij leerde ook hoe zij bidden moesten en zei in één adem de zeven vragen van het Onze Vader (Lk. 11; 1-2), en begon dan het begin er van uit te leggen: **"Onze Vader, die in de hemelen zijt!"** Hierover had Hij vroeger voor de leerlingen hier en daar op de reizen bereidvaardig het één en ander in het privaat geleerd, maar nu schakelde Hij dit gebed in zijn openbare lering in, zoals de acht zaligheden.

Zoals met de acht zaligheden, zal Hij doen met het Onze Vader. Hij zal dit gebed vraag na vraag uitleggen en het overal herhalen en het door zijn leerlingen alom bekend laten maken. Tevens zet Hij zijn onderricht over de acht zaligheden op die manier voort.

In zijn uiteenzetting over het gebed zei Hij ondermeer: "Indien een kind zijn vader om brood bidt, zal deze aan het kind geen steen geven; en vraagt het een vis, de vader zal het geen slang noch schorpioen geven."

Wie is mijn moeder? En wie zijn mijn broeders? (Mt. 12, 46-50; Mk. 3, 31-35; Lk. 8, 19-21)

Het was reeds 3 uur in de namiddag, en Maria met haar halve zusters en andere vrouwen en de zonen van de broeders (ook neef) van Jozef uit Dabrat, Nazareth en uit het dal Zabulon hadden in een voorgebouw van het genezingshuis spijzen voor Jezus en de leerlingen bereid, want reeds meerdere dagen lang hadden zij geen rustige noch behoorlijke maaltijd genomen, en dit niettegenstaande moeizamer inspanningen dan gewoonlijk.

Die zaal (of keuken) echter was van de grote zaal, *waarin Jezus het woord voerde*, door een plein gescheiden.

(De keuken was meestal in de zijvleugel of zelfs voorgebouw en de grote zaal van het hoofdgebouw aan het einde van het plein en gewoonlijk door een open zuilengang voorafgegaan). Dit plein was stampvol mensen, die van daar door de geopende zuilen, die de voorzijde van de zaal vormden, Jezus' woorden aanhoorden.

Daar aan Jezus toespraak geen einde scheen te komen, waren de zijnen voor Hem en de leerlingen zeer bezorgd. Door kommer gedrongen begaf zich Maria met haar verwanten, om als vrouw niet alleen onder het volk te komen, tussen de menigte en *zij begeerden met Jezus te spreken om Hem te vragen dat Hij toch een weinig spijs zou gebruiken*. Maar zij konden onmogelijk door het opeengepakte volk dringen. De tijding van hun verlangen echter kwam ter ore van een man die niet ver van Jezus stond, maar die van de bespieders der Farizeeën was.

Daar Jezus zo even herhaaldelijk over zijn hemelse Vader gesproken had, zei Hem deze man, en dit niet zonder bijbedoeling om Hem een steek onder water te geven: "Zie! uw moeder en uw broeders staan daar buiten en wensen U iets te zeggen."

Maar Jezus bekeek hem en antwoordde: "Wie is mijn moeder en wie zijn mijn broeders?"

Aanstands hierop deed Hij de 12 apostelen in een groep bij elkander staan en de leerlingen moesten naast hen plaats nemen en Hij strekte de hand over hen uit en zei, op de apostelen wijzend: "Deze zijn mijn moeder". En op de leerlingen wijzend, vervolgde Hij: "dezen zijn mijn broeders, die het woord van God aanhoren, het gelovig aannemen en er naar leven, want wie de wil doet van mijn Vader, die in de hemel is, die is mijn broeder, mijn zuster en mijn moeder!"

Jezus is echter nog niet aanstands gaan eten. *Hoewel Hijzelf doorging met preken, stuurde Hij toch zijn leerlingen om de beurt weg om wat te gaan eten.*

Twee opvallende genezingen van

**a) een man met een verdorde hand en
(Mt. 12, 9-14; Mk. 3, 1-5; Lk. 6, 6-12)**

b) van een doofstomme bezetene (Mt. 12, 22-24).

1077.

Ik zag Hem hierop met de leerlingen naar de synagoge gaan.

Hier smeekten Hem verscheidene zieken, die nog konden gaan, om hulp en Hij genas ze.

Maar toen (op vrijdagavond) de sabbat begon, trad een man Hem in de voorzaal tegemoet en toonde Hem zijn gans kleine, gekromde en verdorde hand en bad Hem om genezing, *doch Jezus zei Hem nog te wachten tot later.*

Ook aanriepen Hem enige mensen die aan koorden een doofstomme bezetene voortleidden; hij raasde vreselijk.

Jezus beval hem zich bij de ingang van de synagoge neer te leggen en daar stil te wachten. De bezetene ging aanstands met gekruiste benen neerzitten, liet het hoofd tussen zijn knieën zakken en keek gedurig zijwaarts naar Jezus.

Afgezien van enige kramptrekkingen die hij nu en dan kreeg, was hij gedurende de gehele lering stil.

De sabbatlering was over Jetro, hoe hij aan Mozes raad gaf, hoe de Israëlieten bij de berg Sinai kwamen, hoe Mozes hem besteeg en de 10 geboden ontving; vervolgens uit Jesaja, hoe hij de troon van God ziet en hoe een seraf hem de mond met een gloeiende kool reinigt (Ex. 18-21; Jes. 6, 1-13).

Exodus 18

Bezoek van Jetro

1. En Jetro, de priester van Midjan, de schoonvader van Mozes, hoorde alles wat God voor Mozes en zijn volk Israël gedaan had, dat de HERE Israël uit Egypte had geleid.
2. Toen nam Jetro, de schoonvader van Mozes, Sippora, de vrouw van Mozes – nadat deze haar had weggezonden –
3. benevens haar beide zonen; van wie de ene Gersom heette, want, had hij gezegd, ik ben een vreemdeling geweest in een vreemd land,
4. en de andere Eliëzer, want de God van mijn vader is mijn hulp geweest en heeft mij gered van het zwaard van Farao.
5. Toen Jetro, de schoonvader van Mozes, met diens zonen en vrouw bij Mozes kwam in de woestijn, waar hij gelegerd was bij de berg Gods, liet hij aan Mozes zeggen:
6. Ik, uw schoonvader Jetro, kom tot u met uw vrouw en haar beide zonen.
7. Daarop ging Mozes zijn schoonvader tegemoet, boog zich voor hem neer en kuste hem; zij vroegen naar elkanders welstand en gingen naar de tent.
8. Toen vertelde Mozes zijn schoonvader al wat de HERE Farao en de Egyptenaren had aangedaan ter wille van Israël, alle moeite die hen onderweg getroffen hadden, en hoe de HERE hen had gered.
9. En Jetro verheugde zich over al het goede dat de HERE aan Israël gedaan had, dat Hij het uit de macht der Egyptenaren had gered.
10. En Jetro zeide: Geprezen zij de HERE, die u gered heeft uit de macht der Egyptenaren en van Farao.
11. Nu weet ik, dat de HERE groter is dan alle goden; want Hij heeft het volk uit de macht der Egyptenaren gered, omdat dezen overmoedig tegen hen waren opgetreden.
12. En Jetro, de schoonvader van Mozes, nam een brandoffer en slachtoffers voor God; en Aäron en alle oudsten van Israël kwamen om met de schoonvader van Mozes voor het aangezicht van God maaltijd te houden.
13. De volgende dag hield Mozes zitting om recht te spreken over het volk; en het volk stond vóór Mozes van de morgen tot de avond.
14. Toen de schoonvader van Mozes zag al wat hij te doen had met het volk, zeide hij: Wat hebt gij toch met het volk te doen! Waarom houdt gij alleen zitting, terwijl het gehele volk vóór u staat van de morgen tot de avond?
15. En Mozes zeide tot zijn schoonvader: Omdat het volk tot mij komt om God te vragen.
16. Wanneer zij een zaak hebben, komt deze tot mij en spreek ik recht tussen de een en de ander; bovendien maak ik de inzettingen en wetten Gods bekend.
17. Maar de schoonvader van Mozes zeide tot hem: Het is niet goed, wat gij doet.
18. Gij raakt geheel uitgeput, gij zowel als dit volk dat met u is; want dit is te zwaar voor u, gij kunt het alleen niet doen.

19. Luister nu naar mij, ik zal u raad geven en God zal met u zijn. Vertegenwoordig gij het volk bij God en breng de zaken voor God.
20. Voorts moet gij hun de inzettingen en de wetten Gods inscherpen, en hun de weg bekend maken, die zij te gaan, en het werk dat zij te volbrengen hebben.
21. Daarnaast moet gij onder het gehele volk omzien naar flinke, godvrezende, betrouwbare mannen, die winstbejag haten, en hen over hen aanstellen als oversten van duizend, oversten van honderd, oversten van vijftig en oversten van tien.
22. Die zullen te allen tijde onder het volk rechtspreken; dan zullen zij alle grote zaken voor u brengen, maar alle kleine zaken zullen zij zelf berechten, zodat zij u verlichting geven en met u meedragen.
23. Indien gij dit doet en God het u gebiedt, dan zult gij staande kunnen blijven en zal ook al dit volk tevreden naar zijn woonplaats gaan.
24. Mozes nu luisterde naar de woorden van zijn schoonvader en deed al hetgeen hij gezegd had.
25. Onder geheel Israël koos Mozes flinke mannen en stelde hen aan als hoofden over het volk, oversten van duizend, oversten van honderd, oversten van vijftig en oversten van tien.
26. Dezen spraken te allen tijde recht onder het volk; de moeilijke zaken brachten zij tot Mozes, maar alle kleine zaken berechttten zij zelf.
27. Toen liet Mozes zijn schoonvader gaan en deze ging naar zijn land.

***

Exodus 19

De verschijning des HEREN op de Sinai

1. In de derde maand na de uittocht der Israëlieten uit het land Egypte, op dezelfde dag, kwamen zij in de woestijn Sinai.
2. Nadat zij van Refidim opgebroken waren, kwamen zij in de woestijn Sinai en legerden zich in de woestijn; en Israël legerde zich daar tegenover de berg.
3. Toen klom Mozes op tot God, en de HERE riep tot hem van de berg, en zeide: Zó zult gij zeggen tot het huis van Jakob en meedelen aan de Israëlieten:
4. gij hebt gezien, wat Ik de Egyptenaren heb aangedaan, en dat Ik u op arendsvleugelen gedragen en tot Mij gebracht heb.
5. Nu dan, indien gij aandachtig naar Mij luistert en mijn verbond bewaart, dan zult gij uit alle volken Mij ten eigendom zijn, want de ganse aarde behoort Mij.
6. En gij zult Mij een koninkrijk van priesters zijn en een heilig volk. Dit zijn de woorden die gij tot de Israëlieten spreken zult.
7. Toen kwam Mozes en ontbood de oudsten van het volk en legde hun al deze woorden die de HERE hem geboden had, voor.
8. En het gehele volk antwoordde eenparig: Alles wat de HERE gesproken heeft, zullen wij doen. En Mozes bracht de woorden van het volk weder aan de HERE over.
9. Daarna zeide de HERE tot Mozes: Zie, Ik kom tot u in een donkere wolk, opdat het volk kan horen, wanneer Ik met u spreek, en zij ook voor altoos in u geloven. En Mozes deelde de woorden van het volk aan de HERE mee.
10. En de HERE zeide tot Mozes: Ga tot het volk; heilig hen heden en morgen, en laten zij hun klederen wassen.
11. En tegen de derde dag zullen zij gereed zijn, want op de derde dag zal de HERE nederdalen voor de ogen van het gehele volk op de berg Sinai.
12. Daarom zult gij het volk buiten een bepaalde kring houden en zeggen: Wacht er u voor de berg te bestijgen, of maar de voet ervan aan te raken; ieder die de berg aanraakt, zal zeker ter dood gebracht worden.
13. Geen hand zal hem aanraken, want dan zal men zeker gestenigd of met pijlen doorschoten worden; hetzij dier hetzij mens, hij zal niet blijven leven. Eerst bij de langgerekte toon van de hoorn mogen zij de berg bestijgen.

14. Toen daalde Mozes de berg af naar het volk; hij heiligde het volk en zij wiesen hun klederen.
15. En hij zeide tot het volk: Weest over drie dagen gereed, nadert niet tot een vrouw.
16. En het geschiedde op de derde dag, toen het morgen werd, dat er donderslagen en bliksemstralen en een zware wolk op de berg waren en zeer sterk bazuingeschal, zodat al het volk dat in de legerplaats was, beefde.
17. Toen leidde Mozes het volk uit de legerplaats God tegemoet en zij stelden zich op onder aan de berg.
18. En de berg Sinai stond geheel in rook, omdat de HERE daarop nederdaalde in vuur; de rook daarvan steeg op als de rook van een oven, en de gehele berg beefde zeer.
19. Het geluid van de bazuin werd gaandeweg zeer sterk. Mozes sprak, en God antwoordde hem in de donder.
20. Toen daalde de HERE neder op de berg Sinai, op de bergtop, en de HERE riep Mozes naar de bergtop, en Mozes klom naar boven.
21. Daarna zeide de HERE tot Mozes: Daal af, waarschuw het volk, dat zij niet doordringen tot de HERE om iets te zien; dan zouden velen van hen vallen.
22. En ook de priesters die tot de HERE naderen, zullen zich heiligen, opdat de HERE niet tegen hen losbreke.
23. Toen zeide Mozes tot de HERE: Het volk kan de berg Sinai niet bestijgen, want Gij hebt ons gewaarschuwd: zet de berg af en heilig hem.
24. Daarop zeide de HERE tot hem: Ga, daal af en klim met Aäron naar boven; maar de priesters en het volk mogen niet doordringen om tot de HERE op te klimmen, opdat Hij niet tegen hen losbreke.
25. Toen daalde Mozes af tot het volk en zeide het hun.

***

Exodus 20

De tien geboden

1. Toen sprak God al deze woorden:
2. Ik ben de HERE, uw God, die u uit het land Egypte, uit het diensthuis, geleid heb.
3. Gij zult geen andere goden voor mijn aangezicht hebben.
4. Gij zult u geen gesneden beeld maken noch enige gestalte van wat boven in de hemel, noch van wat beneden op de aarde, noch van wat in de wateren onder de aarde is.
5. Gij zult u voor die niet buigen, noch hen dienen; want Ik, de HERE, uw God, ben een naijverig God, die de ongerechtigheid der vadersen bezoek aan de kinderen, aan het derde en aan het vierde geslacht van hen die Mij haten,
6. en die barmhartigheid doe aan duizenden van hen die Mij liefhebben en mijn geboden onderhouden.
7. Gij zult de naam van de HERE, uw God, niet ijdel gebruiken, want de HERE zal niet onschuldig houden wie zijn naam ijdel gebruikt.
8. Gedenk de sabbatdag, dat gij die heiligt;
9. zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen;
10. maar de zevende dag is de sabbat van de HERE, uw God; dan zult gij geen werk doen, gij noch uw zoon, noch uw dochter, noch uw dienstknecht, noch uw dienstmaagd, noch uw vee, noch de vreemdeling die in uw steden woont.
11. Want in zes dagen heeft de HERE de hemel en de aarde gemaakt, de zee en al wat daarin is, en Hij rustte op de zevende dag; daarom zegende de HERE de sabbatdag en heiligde die.
12. Eer uw vader en uw moeder, opdat uw dagen verlengd worden in het land dat de HERE, uw God, u geven zal.
13. Gij zult niet doodslaan.
14. Gij zult niet echtbreken.
15. Gij zult niet stelen.
16. Gij zult geen valse getuigenis spreken tegen uw naaste.

17. Gij zult niet begeren uws naasten huis; gij zult niet begeren uws naasten vrouw, noch zijn dienstknecht, noch zijn dienstmaagd, noch zijn rund, noch zijn ezel, noch iets dat van uw naaste is.

Israël vreest voor de verschijning des HEREN

18. En het gehele volk was getuige van de donderslagen, de bliksemstralen, het geluid van de bazuin en de rokende berg. Toen het volk het zag, beefde het en bleef van verre staan.

19. En zij zeiden tot Mozes: Spreek gij met ons, dan zullen wij horen; maar God spreke niet met ons, opdat wij niet sterven.

20. Maar Mozes zeide tot het volk: Vreest niet, want God is gekomen om u op de proef te stellen, en opdat er vrees voor Hem over u kome, dat gij niet zondigt.

21. Het volk nu bleef van verre staan, maar Mozes naderde tot de donkerheid waarin God was.

Voorschriften inzake de eredienst

22. Toen zeide de HERE tot Mozes: Zó zult gij zeggen tot de Israëlieten: gij hebt gezien, dat Ik van de hemel met u gesproken heb:

23. gij zult naast Mij geen goden maken; noch van zilver noch van goud zult gij ze u maken.

24. Een altaar van aarde zult gij voor Mij maken en daarop offeren uw brandoffers en uw vredeoffers, uw kleinvee en uw runderen. Op elke plaats waar Ik mijn naam doe gedenken, zal Ik tot u komen en u zegenen.

25. Indien gij echter een altaar van stenen voor Mij maakt, dan moogt gij het niet bouwen van gehouwen steen; wanneer gij dat met uw houweel bewerkt, ontwijdt gij het.

26. Ook moogt gij niet langs een trap naar mijn altaar opklimmen, opdat daarop uw schaamte niet zichtbaar worde.

***

Exodus 21

Rechten der Hebreeuwse slaven

1. Dit zijn de verordeningen die gij hun zult voorhouden.

2. Wanneer gij een Hebreeuwse slaaf koopt, zal hij zes jaar dienen, maar in het zevende jaar zal hij om niet als een vrij man weggaan.

3. Indien hij alleen gekomen is, zal hij alleen weggaan; indien hij gehuwd was, dan zal zijn vrouw met hem weggaan.

4. Indien zijn heer hem een vrouw gegeven heeft en zij hem zonen of dochters gebaar heeft, zal de vrouw met haar kinderen het eigendom blijven van haar heer, en hij zal alleen weggaan.

5. Maar indien de slaaf nadrukkelijk zegt: Ik heb mijn heer, mijn vrouw en mijn kinderen lief, ik wil niet als vrij man weggaan,

6. dan zal zijn heer hem bij de goden brengen, hij zal hem bij de deur of de deurpost brengen, en zijn heer zal zijn oor met een priem doorboren en hij zal hem voor altijd dienen.

7. En wanneer iemand zijn dochter als slavine verkoopt, zal zij niet weggaan zoals de slaven weggaan.

8. Indien zij haar heer niet bevalt, die haar voor zichzelf bestemd had, dan moet hij haar laten loskopen; hij heeft niet de bevoegdheid haar aan een vreemd volk te verkopen, omdat hij trouweloos tegen haar gehandeld heeft.

9. Indien hij haar voor zijn zoon bestemt, zal hij haar naar het recht der dochters doen.

10. Indien hij zich een andere neemt, zal hij haar voeding, haar kleding en de echtelijke gemeenschap met haar niet verminderen.

11. Indien hij haar deze drie dingen niet doet, zal zij weggaan, om niet, zonder geld.

Voorschriften inzake het leven van de naaste

12. Wie iemand zo treft, dat hij sterft, zal zeker ter dood gebracht worden.

13. Maar voor het geval, dat hij het er niet op toelagde, doch dat God het zijn hand deed overkomen, zal Ik u een plaats aanwijzen, waarheen hij kan vluchten.

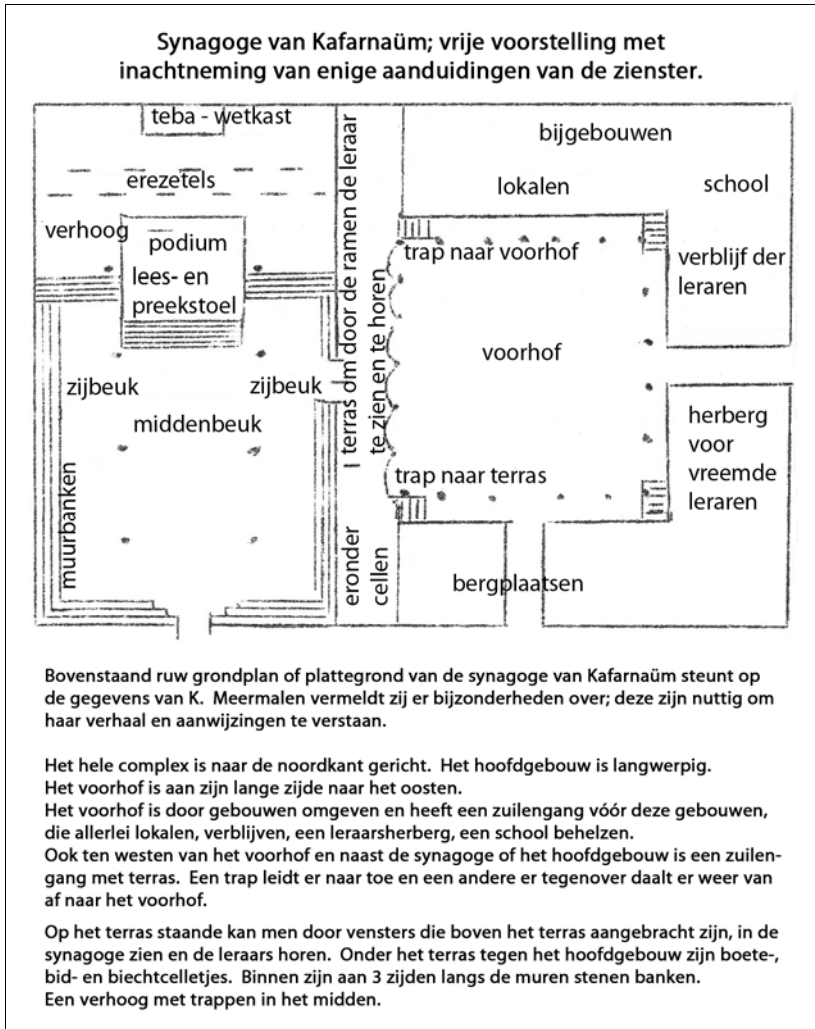
14. Doch wanneer iemand misdadig handelt tegen zijn naaste en hem met list doodt, dan zult gij hem van mijn altaar weghalen, opdat hij sterve.
15. Wie zijn vader of zijn moeder slaat, zal zeker ter dood gebracht worden.
16. Wie een mens rooft, hetzij hij hem reeds verkocht heeft, hetzij deze nog in zijn bezit wordt aangetroffen, zal zeker ter dood gebracht worden.
17. Wie zijn vader of zijn moeder vervloekt, zal zeker ter dood gebracht worden.
18. Wanneer mannen twisten en de een slaat de ander met een steen of met de vuist, zodat deze wel niet sterft, maar bedlegerig wordt,
19. dan zal hij die de slag gaf, ongestraft blijven, wanneer de ander opstaat en met zijn stok buiten wandelt; slechts diens gedwongen rusttijd zal hij vergoeden en voor genezing zorgen.
20. Wanneer iemand zijn slaaf of zijn slavin met een stok slaat, zodat deze onder zijn hand sterft, zal deze zeker gewroken worden.
21. Slechts indien hij een dag of twee in leven blijft, zal hij niet gewroken worden, want het is zijn eigen geld.
22. Wanneer mannen vechten en een van hen stoot een zwangere vrouw, zodat haar vrucht afgaat, maar zonder ander letsel, dan zal zeker een boete worden geëist, naardat de man van die vrouw hem oplegt, en hij zal het volgens besluit van de rechters geven.
23. Maar indien er een ander letsel is, zult gij geven leven voor leven,
24. oog voor oog, tand voor tand, hand voor hand, voet voor voet,
25. blaar voor blaar, wond voor wond, striem voor striem.
26. Wanneer iemand het oog van zijn slaaf – of het oog van zijn slavin – raakt en het vernielt, zal hij hem om zijn oog vrijlaten.
27. En indien hij een tand van zijn slaaf – of een tand van zijn slavin – uitslaat, zal hij hem om zijn tand vrijlaten.
28. Wanneer een rund een man of een vrouw stoot, zodat deze sterft, dan zal het rund zeker gestenigd worden en zijn vlees zal niet gegeten worden, maar de eigenaar van het rund zal vrijuit gaan.
29. Indien echter dat rund reeds vroeger stotig was en zijn eigenaar gewaarschuwd was, maar hij het niet bewaakte, en het doodt een man of een vrouw, dan zal het rund gestenigd worden, maar ook de eigenaar zal ter dood gebracht worden.
30. Indien hem een zoengeld opgelegd wordt, dan zal hij alles wat hem opgelegd wordt, als losprijs voor zijn leven geven.
31. Stoot het een zoon of een dochter, dan zal met hem gehandeld worden volgens dezelfde verordening.
32. Maar indien het rund een slaaf of een slavin stoot, dan zal hij dertig sikkels zilver aan de heer van deze geven, en het rund zal gestenigd worden.
33. Wanneer iemand een put opent, of wanneer iemand een put graaft, zonder die te bedekken, en er valt een rund of een ezel in,
34. dan zal de eigenaar van de put vergoeding geven: hij zal er geld voor teruggeven aan de eigenaar ervan, maar het dode dier zal zijn eigendom zijn.
35. Wanneer iemands rund het rund van zijn naaste stoot, zodat het sterft, dan zal men het levende rund verkopen en zijn prijs verdelen en ook het dode dier zal men verdelen.
36. Of als het bekend was, dat het rund reeds vroeger stotig was, en als zijn eigenaar het desondanks niet bewaakte, dan zal hij volledig rund voor rund vergoeden, doch het dode dier zal zijn eigendom zijn.

Uit: NBG-vertaling 1951

***

De synagoge was bomvol met mensen en bovendien stond nog een grote menigte buiten; alle vensters en deuren waren opengezet

en velen konden vanop de aangrenzende buitengebouwen in de synagoge zien (nl. vanaf het terras van de zuilengang, die tegen de synagoge aangebouwd was; beschrijving en grondplan van de synagoge van Kafarnaüm; fasc. 16, nr. 219).

Vele Farizeeën en Herodianen waren eveneens aanwezig, doch zij waren vol gramschap en verbittering en ook was de synagoge vol genezenen. Daar waren ook alle leerlingen en verwanten van Jezus, en zowel de burgers van Kafarnaüm als de talrijke vreemdelingen waren vol eerbied en bewondering voor Jezus, en dus waagden de Farizeeën het niet Hem zonder een schijn van reden te storen; zij waren eigenlijk meer uit trots en na-ijver gekomen, namelijk om te tonen dat zij Hem niet vreesden, dan om Hem ernstige weerstand te bieden; zij voelden zich immers niet tegen Hem opgewassen, en ook hadden zij de lust verloren om Hem in het openbaar tegen te spreken, omdat zijn antwoorden hen dan dikwijls voor al het volk met schaamte overdekten. Na Jezus' heengaan echter zochten zij de mensen op alle manieren van Hem af te trekken door leugen en laster tegen Hem uit te strooien.

1078.

Doch zij wisten nu dat de man met de verdorde hand daar tegenwoordig was en ze wilden Jezus beproeven of Hij op de sabbat genezingen zou doen, om Hem dan te kunnen aanklagen en beschuldigen. Daar zij niets van belang in zijn gedrag konden ontdekken, dat berispelijk was, tenzij dan in hun ogen zijn sabbatschendingen door genezingen – hoewel zij zijn opvattingen hierover sedert lang kenden – kwamen zij telkens weer met hetzelfde bezwaar voor de dag; het was alsof zij zijn mening hieromtrent nog nooit gehoord hadden, en *Jezus gaf hun met een oneindig geduld meestal weer hetzelfde antwoord.*

Verscheidene Farizeeën vroegen Hem dus: “Is het geoorloofd op de sabbat zieken te genezen?”

Jezus die hun bedoeling wel kende, riep dan de man met de verdorde hand naderbij. Deze kwam en Jezus plaatste hem nu in het midden en vroeg hun: “Is het geoorloofd op de sabbat goed te doen of kwaad te

doen? Is het geoorloofd een leven te redden of het te laten vergaan?” (Mk. 3, 4).

Allen bleven Jezus het antwoord schuldig, maar Hij herhaalde de gelijkenis, die Hij in zulke gevallen gewoonlijk gebruikte: “Wie onder u zal zijn eigen schaap, dat op de sabbat in een put valt, er niet uit trekken? Maar een mens is kostbaarder dan een schaap. Dus is het goeddoen op een sabbat geoorloofd!”

Jezus was zeer bedroefd over de verstoktheid van die mannen en bezag hen met een profetisch-vertoornd gelaat en met een blik die tot in hun geweten drong (Mk. 3, 6: *contristatus super caecitate cordis eorum*).

Dan nam Hij de arm van de man met zijn linkerarm vast, streek er met de rechterhand afwaarts over, trok de gekromde vingers uit elkander en zei: “Steek uw hand uit.”

Toen strekte de man zijn hand uit en bewoog ze, en ze was even lang en gezond als de andere. Dit was het werk van een ogenblik. De man wierp zich dankend voor Jezus neer, het volk juichte, de Farizeeën waren zeer verbitterd, traden bij de ingang tezamen en pleegden overleg met elkander (Mk. 3, 6).

1079.

Nu dreef Jezus ook nog de duivel uit de doofstomme bezetene, die aan de ingang zat; hij bekwam het gehoor en de spraak terug, en toen het volk nu nogmaals in gejubel losbrak, herhaalden de Farizeeën hun oude laster: “Hij heeft de duivel in!; Hij drijft de ene duivel door de andere uit!”

Maar Jezus wendde zich tot hen en vroeg hun: “Wie onder u kan Mij beschuldigen van zonde (cfr. Joa. 8, 46).

Is de boom goed, dan is ook zijn vrucht goed.

*Is de boom slecht, dan ook zijn vrucht.
Aan de vrucht kent men de boom!
Gij! slangengebroid! hoe kunt gij zeggen wat goed is,
daar gij vol boosheid zijt?" Waar het hart vol van is,
loopt de mond van over, enz. (zoals in Mt. 12, 33-37).*

Nu schreeuwden de Farizeeën Hem woedend toe dat het uit moest zijn, dat het over zijn hout ging. En één van hen was zo vermetel aan Jezus te vragen of Hij niet wist dat zij Hem hier aan de deur konden zetten? *Het antwoord van Jezus is mij ontgaan*, maar na dit tumult verspreidden Hij en de leerlingen zich onder de menigte in de duisternis; zij verlieten de stad en gingen langs verscheidene omwegen naar het huis van Maria en naar dat van Petrus bij het Meer (in de kleine vlakte Tabiga).

Jezus at met zijn verwanten bij Maria en *onderrichtte en troostte de vrouwen*, maar Hij sliep met de 12 apostelen en zowat 24 leerlingen in het huis van Petrus dicht bij de doopbron (bij het Meer). De vrouw van Petrus, ook de huishouding is, sedert zijn bestendig meegaan met Jezus, in zijn huis dicht vóór de stad. Maar het huis hier, dat meer afgelegen is, dient Jezus tot toevlucht en wijkplaats.

De apostelen en leerlingen geven Jezus rekenschap van hun zending (Mk. 6, 30; Lk. 9, 10).

1080.

1 februari; Sabbat. –

Jezus hield zich heden de gehele dag met de 12 apostelen en de leerlingen in het huis van Petrus bij de doopvijver teruggetrokken. Het volk wachtte op Hem en zocht naar Hem op vele plaatsen, maar zij bleven in het huis verborgen.

Hier eerst deed Hij de apostelen en leerlingen, afzonderlijk twee en twee gelijk zij uitgetrokken waren, vóór zich treden, om Hem alles te vertellen wat hun op hun zending overkomen was. Hij loste gaandeweg hun twijfels en moeilijkheden op, die zij bij zekere gelegenheden gehad hadden en leerde hun hoe zij het in de toekomst moesten doen; Hij zei hun vervolgens dat Hij hun morgen een nieuwe bestemming wilde geven (aan iedereen zijn rang en waardigheid wilde aanduiden; zie de feiten op 2 februari).

- De 6 die in Opper-Galilea gearbeid hadden, waren op hun zending veel welwillender ontvangen geworden; ook hadden zij het geluk gehad vele doopsels te mogen toedienen.
- Zij integendeel, die naar Judea getrokken waren, hadden niet gedoopt en hier en daar tegenkating ondervonden.

Zij brachten deze sabbat met hun verslag en *de lering en ophelderingen van Jezus* door, verder met gebed en een schrale maaltijd. Doch met het sluiten van de sabbat werd de menigte rondom het huis zeer groot en zij hielden zich nog altijd verborgen. Petrus' schip lag in de scheepsplaats voor de overvaart gereed en zij begaven zich in de nacht er heimelijk heen.

De 12 over de 72 aangesteld.

1081.

2 februari. –

Heden was de zienster niet in staat iets te vertellen, maar zij deelde het de volgende dag mee en dus is deze mededeling hier op haar plaats.

In de nacht na de sabbat, terwijl de mensen in de omtrek van Petrus' huis, waar zij Jezus' aanwezigheid bemerkte of vermoed hadden, gedurig talrijker werden, zag ik Jezus en de zijnen zich stil uit het huis verwijderen en op de havenplaats van Petrus

inschepen. De sterren glansden helder en zij moesten in de nacht verstrooid en langs omwegen gaan, om door de mensen die overal wachtten, niet ontmoet en herkend te worden. Toch bemerkten de wachtenden hun afvaart en zij maakten aanstonds aanstalten om ook op de overkant te komen. Het gerucht van hun afreis verspreidde zich in alle naburige kampementen en de scharen, die bij Betsaida legerden, vaarden gedeeltelijk over en gingen gedeeltelijk meer noordelijk (*weiter oben*) over een brug van de Jordaan. Ook op de overzijde legerden grote volksscharen, en toen deze het schip van Petrus met het dagaanbreken tot de oever zagen naderen, liepen zij allen naar die kant samen (Mt. 14, 13; Mk. 6, 31-33; Lk. 9, 10-11).

Het schip van Petrus met Jezus, de apostelen en de 24 leerlingen landde tussen de tolplaats van Matteüs en Klein-Chorazin. (Dit laatste ligt in de hoek bij de noordpunt van het Meer; de haven is dus te Mesadijeh, de meest gebruikte).

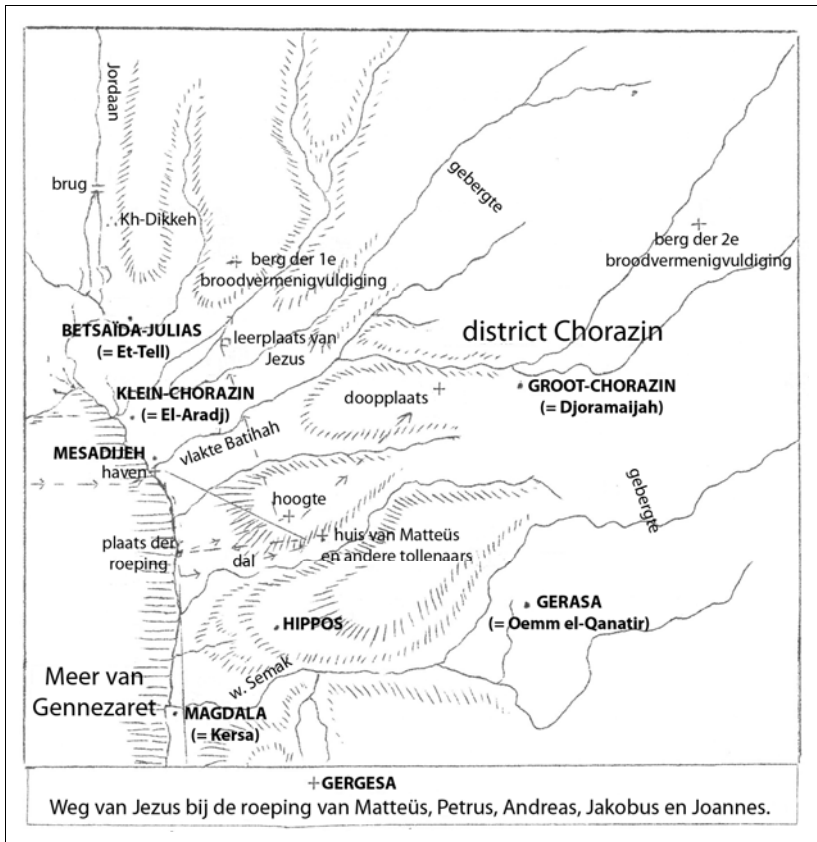
Zij gingen van daar (zuidoostwaarts) op de berg, aan welks voet de tolplaats van Matteüs ligt. (Duidelijk te zien op grote kaart 2 en 3 en op menige kleine kaart, b.v. fasc. 20, nr. 895, zie hierna).

Jezus wilde zich met de leerlingen in de eenzaamheid begeven om hen te onderrichten, maar zij werden weldra door grote scharen volk van alle kanten omringd en Jezus vertoefde op een geschikte plaats van de berg. De leerlingen rangschikten het volk en *Hij sprak het toe over de acht zaligheden en het gebed. Ook legde Hij weer het begin van het Onze Vader uit.*

Na enige uren vermeerderde nog de menigte. De mensen kwamen uit alle omliggende steden toegestroomd, vooral uit Julias, Chorazin en Gergesa; zij brachten ook zieken en bezetenen aan en *zowel de leerlingen als Jezus genazen er vele van.*

Tegen de middag kwamen hier ook alle nog overige leerlingen aan, die in Kafarnaüm gedeeltelijk achtergebleven, gedeeltelijk na

de sabbat aangekomen waren. Vele anderen hadden zich ook bezig gehouden met het overzetten van mensen.

's Namiddags zond Jezus de menigte weg, na hun een toespraak aangekondigd te hebben, die Hij morgen op de plaats van de bergrede voor allen zou houden, en dan begaf Hij zich met de apostelen en leerlingen op een eenzame, lommerrijke plaats van de berg; het waren de 12 apostelen en, benevens de 2 soldaten van Macherus, die meegekomen waren, de 72 leerlingen. Onder dezen echter waren er verscheidene, die nog niet op zending meegegaan waren, of

zelfs nog niet formeel waren aangenomen, omdat zij pas in de laatste tijd waren toegetreden. De zonen van een broer van Jozef waren er eveneens bij. (Bedoeld is waarschijnlijk de neef van Jozef uit Dabrat, wiens zonen Jezus wilde aannemen, zie fasc. 19, nr. 828).

1082.

Hij onderrichtte de leerlingen een weinig strenger over al wat hun in de naaste toekomst te wachten stond, maar toch kondigde Hij hun nog geen zeer zware vervolging aan.

Hij zei hun menig punt dat Hij hun bij de laatste uitzending (nrs. 995, 999) nog niet voorgeschreven had, b.v. dat zij geen reistas, geen geld, geen brood, alleen één kleed en één paar zolen mochten meenemen; dat zij tegen de steden, waar men hen niet vriendelijk zou onthalen, het stof van hun schoeisel moesten schudden.

Nog veel dergelijke dingen zei Hij hun hier, maar zond hen hier toch nog niet uit. Dit waren slechts algemene richtlijnen voor hun ambt als apostelen en leerlingen in de toekomst.

Hij zei hun veel van wat in het Evangelie bij de leer der uitzending samen staat (Mt. 10, 1-42), en ook veel van wat in de grote bergrede voorkomt en van wat Hij hun ook vroeger reeds geleerd had, b.v. gij zijt het zout van de aarde.

Ook gewaagde Hij van het licht dat niet onder de korenmaat geplaatst mag worden, van de stad op de berg en van de heilige onbezorgdheid (Mt. 5-6-7).

Maar de hoofdzaak was heden dat Hij de apostelen uitdrukkelijk over de leerlingen aanstelde, hun

macht gaf om ze uit te zenden en terug te roepen, gelijk Hijzelf hen uitzond en terugriep, nl. uit kracht van hun eigen zending.

Jezus deelde ook de leerlingen in verscheidene klassen in en stelde de oudste en meer onderrichtte aan over de jongere en nieuwere en Hij rangschikte hen gezamenlijk op de volgende wijze:

- *de apostelen stelde Hij twee en twee, maar Petrus en Joannes stonden vooruit.*
- *De oudste leerlingen stonden in een kring rond hen en achter dezen*
- *de overige leerlingen volgens hun graden of klassen.*

Terwijl zij nu daar zo stonden, onderrichtte Hij hen nog zeer ernstig en treffend en legde nog eens bij deze aanstelling tot oversten de handen op de apostelen, terwijl Hij de leerlingen slechts zegende.

Dit alles geschiedde in plechtige stilte en was indrukwekkend. Bij geen van hen bemerkte men ontevredenheid of een gevoel van afgunst.

Na dit alles was het avond geworden en Jezus riep Andreas, Filippus, Joannes en Jakobus de Mindere tot zich en ging met hen dieper het gebergte in, waar Hij de nacht met hen overbracht.

Hij zelf sliep weinig; meest bad Hij met uitgestrekte armen en met hemelwaarts geheven blikken. Te middernacht baden zij gezamenlijk en Jezus onderrichtte hen in een gesprek; zij daalden de berg af en gingen eindelijk slapen; de enen zochten hun toevlucht in de schepen, de anderen in enige afzonderlijke tuinhuisen.

Eerste broodvermenigvuldiging voor de vijftienduizend (Mt. 14, 15-23; Mk. 6, 34-46; Lk. 9, 12-17; en Joa. 6, 1-15).

1083.

3 februari. –

Hedenmorgen begaf Jezus zich op de berg, waarop Hij reeds dikwijls *over de acht zaligheden geleerd heeft* (fasc. 20, nr. 917). Al het volk was er reeds heengetrokken en vele zieken waren reeds op een gerieflijke beschutte plaats neergelegd of neergezet. De andere apostelen hadden reeds alles voorbereid en geordend.

Jezus en de apostelen begonnen zieken te genezen en te onderrichten. Ook werden er nog velen die in deze dagen voor de eerste maal naar Kafarnaüm gekomen waren, gedoopt. Het doopwater had men in lederen zakken op de berg gebracht; de dopelingen knielden in een kring en werden door besprenging over drie tegelijk gedoopt.

Ook de Moeder van Jezus en haar halve zusters en andere vrouwen waren gekomen en hielpen de zieke vrouwen en kinderen dienen; zij hadden echter geen gesprek met Jezus en keerden 's namiddags nog bijtijds naar Kafarnaüm terug.

Jezus leerde nog over de acht zaligheden en kwam heden tot de zesde (de eerste zie fasc. 20 nr. 919). Ook hernam Hij voor de gehele vergadering de lering die Hij reeds in het genezingshuis te Kafarnaüm begonnen was, nl. over het gebed en Hij begon de vragen van het Onze Vader uit te leggen.

Het was reeds na 4 uur en de ontelbare mensen hadden niets te eten: reeds gisteren waren zij Hem achterna gekomen en de kleine voorraad spijzen die zij meegebracht hadden, was ongebruikt. Velen onder hen werden flauw en in het bijzonder zagen vele vrouwen en kinderen scheel van de honger en hunkerden naar wat

eten. (Dit is geen overdrijving; we mogen veronderstellen dat God toelaat dat zij de honger sterk voelen knagen, opdat het wonder straks te meer zal opvallen).

Toen de apostelen dit vernamen, gingen zij tot Jezus en verzochten Hem zijn leerrede te willen sluiten, opdat de mensen zich nog vóór de nacht herbergen zouden kunnen zoeken en brood kopen, aangezien zij het bijna bestierven van de honger.

Jezus echter antwoordde: "Zij moeten daarom niet weggaan; ge kunt gijzelf hun te eten geven."

Hierop reageerde Filippus: "Verlangt Gij dat wij voor een paar honderd denariën brood gaan kopen om hun wat te eten te geven?" Hij zei dit niet zonder een gevoel van afschrik, want hij vreesde dat Jezus Hem de vervelende karwei zou opdragen om in de omstreken voor al die mensen brood te gaan kopen en het met onzeglijke moeite naar hier te slepen.

Maar Jezus antwoordde hem: "Kijkt eens na hoeveel broden gij hebt?" en Hij zette zijn lering voort.

Nu was daar een knecht die vanwege zijn heer 5 broden en 2 vissen aan de apostelen ten geschenke had gebracht.

Andreas deelde dit aan Jezus mee, maar maakte daarbij de bedenking: "Doch wat betekent dit voor zulk een menigte!"

Jezus beval hun die broden en vissen bij Hem te brengen, en toen ze naast Hem op een zodenbank stonden, leerde Hij voort over het Onze Vader, en bepaald over de vraag om het dagelijks brood.

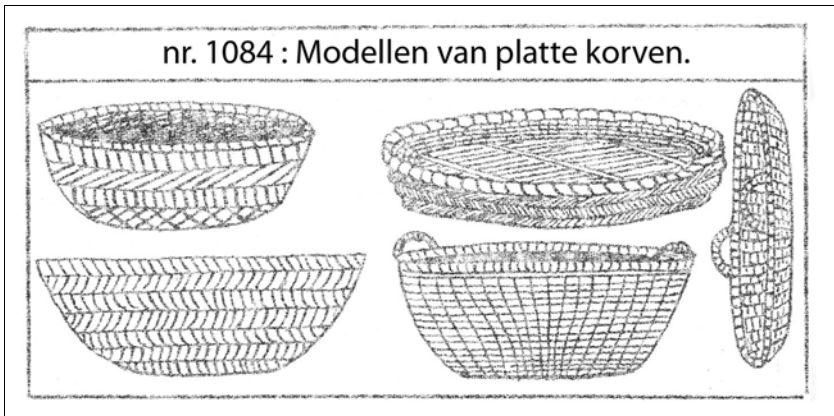
Maar vele mensen werden flauw van de hete honger en hier en daar schreiden kinderen om wat eten.

Toen zei Jezus tot Filippus: "Waar zullen wij brood gaan kopen, opdat al die mensen wat te eten hebben?" Hij zei dit om hem op de proef te stellen, want Hij wist dat hij er tegen opzag om voor zoveel volk brood te moeten gaan kopen.

Filippus antwoordde: “Tweehonderd denariën zijn ontoereikend om voor ieder van die velen wat brood te kopen!”

Ten laatste zei Jezus: “Doet het volk neersitten; hen met de grootste honger in groepen van 50, de andere in groepen van 100 (cfr. Mk. 6, 40), en breng Mij de broodkorven die voorhanden zijn!”

Zij plaatsten hierop in een rij platte broodkorven, die van brede bastrepen gevlochten waren en bijna de vorm hadden van onze broodkorven hier in Westfalen. Daarna verspreidden de leerlingen zich onder het volk; zij deden het in groepen van 100 en van 50 personen neerliggen rond de berg die trapvormig ingericht en met welig gras begroeid was (Mk. 6, 39; Joa. 6, 10). Het volk nu was op de helling van de berg gelegen, dieper dan Jezus die boven stond. (Modellen van broodkorven, zie hieronder).

1085.

Om de leerplaats van Jezus was een opgeworpen aardwal, als een hoge zodenbank met verscheidene doorgangen. *Op deze wal deed Jezus een tapijt open spreiden en de 5 broden met de 2 vissen erop leggen.*

- De broden werden op het dekkleed op elkaar gestapeld; ze waren langer dan breed en een paar duimen dik (5 cm), geel en met een dunne korst; van binnen waren ze niet volkomen wit, maar vast en fijn; ze konden alle in gelijke stukken gebroken of met een mes gesneden worden op de kerven die ze hadden.
- De vissen waren een flinke arm lang; ze hadden een ietwat omhoogstekende kop en waren dan ook niet gelijk onze vissen; ze waren reeds opengesneden en gebraden en gaar om gegeten te worden; ze lagen op grote bladeren,
- en ook had nog een ander man 2 honigraten aangebracht, die eveneens in bladeren op het tapijt gelegd waren.

Terwijl nu de leerlingen de mensen in groepen van 50 en 100 deden neerzitten om te eten en hen bij die gelegenheid ook telden (Mt. 14, 21) – wat Jezus hun bevolen had – *maakte Hij met een benen mes insnijdingen in alle 5 de broden en zo ook maakte Hij dwarse insnijdingen in de 2 vissen*, die in de lengte gespleten of opengesneden waren.

Dan hief Jezus één van de broden op zijn handen een weinig omhoog en stuurde, opwaarts ziend, een gebed ten hemel.

Zo deed Hij ook met één van de vissen; ik weet niet of hij hetzelfde met een van de honigraten deed.

Drie leerlingen stonden Hem ter zijde. *Jezus zegende nu het brood, de vissen en de honig en begon de broden op hun kerven of insnijdingen in de breedte in een zeker getal repen te breken, welke Hij vervolgens op hun beurt op hun kerven in verschillende stukken brak.*

Elk van deze stukken, die Hij aldus bekomen had, werd weer zo groot als het gehele brood en was van dezelfde strepen voorzien. *Nu brak Jezus ook deze in stukken en ieder zulk stuk was zo groot, dat een man er genoeg mee had.*

Hij deed hetzelfde met de vissen. Naar gelang Hij de stukken afbrak, overhandigde Hij die aan de helpende leerlingen.

1086.

Saturninus die naast Jezus stond, legde telkens een deel van de vis op een stuk brood en een jeugdige leerling van Joannes de Doper, een herderszoon, – hij is later bisschop geworden – legde op elke portie nog een stukje honigraat. Nochtans zag men de vissen niet merkkelijk verminderen en ook de honigraten schenen vermenigvuldigd te worden.

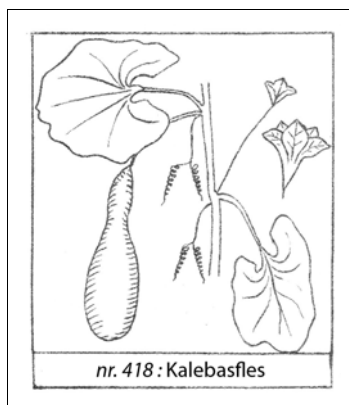
Taddeüs legde de stukken brood, waarop een stuk vis en een stukje honig lag, in de platte korven; deze werden het eerst naar de groepen van 50 gedragen, omdat deze de hevigste honger hadden.

De terugkerende ledige korven werden aanstonds door andere, reeds gevulde verwisseld en deze spijziging duurde 2 uren lang, tot allen spijs gekregen hadden en verzadigd waren.

Degenen die vrouw en kinderen hadden en van de andere mannen afgezonderd lagen, kregen een zo grote portie, dat deze voldoende was voor hen en heel hun gezin. De mensen dronken water dat men in lederen zakken op de berg had gebracht. De meesten hadden drinkhoornen bij zich van spiraalvormig opgerolde bast in de vorm van een papieren puntzak, of ook holle kauwoerden (kalebassen) waaruit zij dronken⁵⁷⁴.

---

⁵⁷⁴ Die twee soorten drinkgerei zijn reeds genoemd in een soortgelijke omstandigheid bij Berota, fasc. 14, nr. 505 en over de vrucht kalebas en het soort kalebas, die zich als fles laat gebruiken, staan enige regels in fasc. 13, nr. 418 en voetnoot 180.

nr. 418 : Kalebasfles

De gehele gebeurtenis verliep zonder onderbreking, vlot en regelmatig. De apostelen en leerlingen zag men voor het meeste deel voortdurend gaan en komen en spijzen aan de mensen overreiken. Allen waren stil en stom van verbazing bij het zien van zulk een overvloed.

De grootte der broden bedroeg ongeveer 2 spannen in de lengte en slechts een 5^e deel minder in de breedte⁵⁷⁵.

De zienster toonde dit aan haar el.

De broden waren door kerven in 20 stukken uitgetekend, 5 in de lengte en 4 in de breedte, zodat elk deel 50 maal moest vermeerderen om 5000 mensen te spijzigen. Het brood was goed 3 vingers dik.

---

⁵⁷⁵ Span is de afstand tussen duimtop en pinktop van een uitgespannen hand; als vaste maat daarvan neemt men 2 dm (= 20 cm).

Afmetingen van ieder brood: 40 cm bij 32 cm.

Elk stuk mat 8 cm bij 8 cm.

Elk brood bevatte 20 stukken.

De 5 broden samen 100 stukken.

Om 5000 mensen te spijzigen moest Jezus bijgevolg elk stuk 50 maal vermenigvuldigen, maar er was nog meer brood nodig ter wille van de vrouwen en kinderen.

De vissen waren eerst in de lengte in 2 helften gesneden, en *Jesus sneed ze dwars in zeer vele delen, zodat er wel nooit meer dan 2 vissen waren, maar dat hun zelfstandigheid op miraculeuze wijze gedurig vermeerderde.*

De grote pijnen welke de zienster gedurende haar verhaal te lijden heeft, laat haar niet toe alle uitwendige verschijnselen van de broodvermenigvuldiging omstandiger te verhalen, maar hetgeen zij er over meedeelt, is genoeg om er uit te kunnen besluiten dat het wonder minder bestond in een vermenigvuldiging van de broden en vissen, eigenlijk gezegd, dan in een aangroei of uitbreiding van hun zelfstandigheid; en dat deze aangroei niet opeens geschiedde, maar gaandeweg naar gelang van hun uitdeling. (Deze regels zijn een nota ven Brentano).

1087.

Nadat nu allen een aandeel gekregen hadden en verzadigd waren, deed Jezus de leerlingen met korven rondgaan om de brokken in te zamelen, opdat niets te kwiste zou gaan, en zij bekwamen 12 korven vol brokken. Velen echter baden om enkele stukjes te mogen bewaren en zij namen die naar huis tot een aandenken mee. Zo zag ik dat reeds toen de mensen gewijde zaken bewaarden, zoals wij b.v. de gewijde paas- of palmtakken en dergelijke dingen.

Ditmaal waren er volstrekt geen soldaten, die ik anders bij openbare grote preken in groot getal bemerkte.

Herodes had ze nu allen rond Hesebon, waar hij zijn verblijf had genomen, samengetrokken.

Nadat de talrijke mensen opgestaan waren, schoolden zij overal in benden tezamen; zij waren vol verbazing en verwondering over dit wonderteken van de Heer en van mond tot mond liepen de woorden: “Waarachtig deze is het! Hij is de Profeet, die in de wereld moet komen; Hij is de ons Beloofde, enz.!” (Joa. 6, 14).

Nu begon het reeds donker te worden en Jezus zei tot de leerlingen scheid te gaan en zonder Hem naar Betsaida over te varen. Wat Hem betrof, Hij zou hen later volgen, daar Hij nu nog eerst van het volk afscheid wilde nemen (Mk. 6, 45).

Hierop daalden de leerlingen met de korven vol broodbrokken van de berg naar de schepen af, en een deel van hen voeren naar Betsaida; het brood namen zij mee om het op de andere zijde aan de armen uit te delen. De apostelen en enige der oudste leerlingen talmden nog even en begaven zich dan ook afwaarts naar de oever en bestegen het schip van Petrus, het enige dat daar nog lag en zij voeren af.

Jezus nam nu afscheid van het volk, dat zich opnieuw rondom Hem verzamelde. Hij sprak hun toe over de weldaden van God en zegde een dankgebed. Het volk was in de ziel ontroerd en vol geestdrift. Nauwelijks was Jezus van de leerplaats weggegaan, of hier en daar gingen stemmen op: “Hij heeft ons brood gegeven: Hij is onze Koning! wij willen Hem tot onze Koning maken!” En zij liepen Hem na naar de kant waar Hij heengegaan was. Maar Jezus had dit voorzien en zij ontdekten Hem niet; Hij ontweek hen op een berg in de woestijn en bad daar alleen.

Jezus wandelt andermaal op het Meer (Mt. 14, 24-33; Mk. 6, 47-52; Joa. 6, 15-21).

1088.

Ik zag het schip van Petrus, waarop de apostelen en enige leerlingen waren, door tegenwind in de nacht opgehouden; zij roeiden uit alle kracht, maar kwamen niet vooruit en werden zelfs uit de richting van de overvaart geslagen en zuidwaarts gedreven.

Ik heb ook gezien dat om de 2 uren aan deze en aan gene zijde van het Meer kleine boten afvaren die voorzien zijn van fakkels; ze brengen sommige zeldzame telaarcomers naar de grote schepen die zij gemist hebben, en vervullen in de duisternis voor deze ook de rol van lichtbaken. Omdat zij gelijk de soldaten op bepaalde tijden, te weten, om de 2 uren, elkander afwisselen, worden zij ook nachtwakers genoemd. Ik zag de vierde beurt van deze, mekaar aflossende boten onderweg en het schip van Petrus, dat uit zijn koers gedreven was, iets zuidelijker.

Maar zie! daar wandelde Jezus op het Meer van het noordoosten naar het zuidwesten. Hij schitterde en was omgeven door een glans, zodat men zijn gestalte onder zijn voeten omgekeerd in het water zag. Van de kant van Betsaida-Julias in de richting van Tiberias wandelend, waar het schip van Petrus bijna rechtover was, ging Hij tussen de beide nachtwachtboten door, die van Kafarnaüm en van de tegenzijde een eind ver in het Meer gekomen waren. De bemanning van deze boten zag Hem wandelen; de matrozen verhieven een luid angstgeschreeuw en bliezen op de hoorn; ze hielden Hem voor een spook.

De apostelen op het schip van Petrus, die hun roeien berekenden en hun koers richtten naar het licht van die wachtschepen, om het rechte spoor terug te krijgen, keken op en zagen Hem naderen; het was als zweefde Hij sneller dan men gaat, en waar Hij naderde,

werd het Meer stil. Maar nevel bedekte het water en zij ontwaarden Hem eerst in een zekere nabijheid.

Hoewel zij Hem reeds eenmaal zo hadden zien wandelen, joeg dit spookachtig verschijnsel hun toch een grote schrik op het lijf en zij gilden het uit van vrees. Maar zodra zij zich het eerste geval herinnerden, wilde Petrus opnieuw zijn geloof bewijzen en in zijn ijver riep hij weer: “Heer! zijt Gij het, zo gebied mij tot U te komen!”

Jezus riep hem ook nu weer terug: “Kom!”

Petrus liep ditmaal een groter eind ver op het water naar Jezus, maar zijn geloof hield het toch niet ver genoeg uit. Toen hij reeds dicht bij Jezus was, dacht hij weer aan het gevaar en begon te zinken, stak de hand naar Jezus uit en riep: “Heer, red mij!”

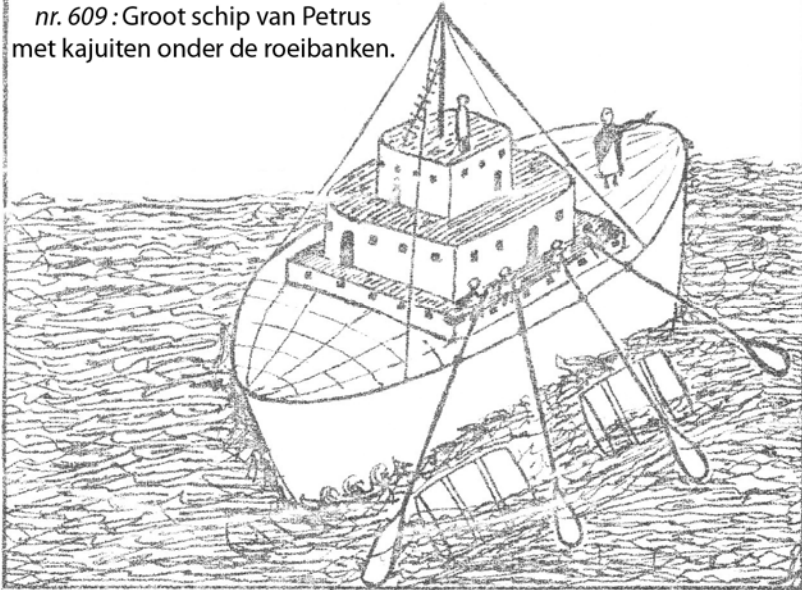
Maar hij zonk niet zo diep als de eerste keer en *Jezus zei weer tot hem: “Gij, kleingelovige, waarom twijfelt gij?”*

Nadat Jezus nu in het schip getreden was, haastten zij zich allen tot Hem, wierpen zich aan zijn voeten en zeiden: “Waarlijk, gij zijt de Zoon van God!” *Maar Jezus laakte hun vrees en hun kleingelovigheid. Hij gaf hun een deugdelijk standje wegens hun gebrek aan vertrouwen en leerde dan nog over het Onze Vader.*

1089.

Ik weet niet waarheen zij zich nu wendden; *Hij beval hun zuidwaarts het Meer af te varen*; zij hadden een gunstige wind; de vaart ging zeer snel en zij sliepen een weinig in de middenkamers onder de roeiplaatsen rondom de mast (zie fasc. 16, nr. 609).

nr. 609 : Groot schip van Petrus
met kajuiten onder de roeibanken.

Tekening van Petrus' groot schip naar de beschrijving van de zienster.

Ditmaal was de storm niet zo geweldig als onlangs, maar zij waren in de stroming van het Meer geraakt, die in het midden zeer sterk is (de Jordaan vloeit er midden door) en hun moeite om er uit te komen, was vruchteloos.

Jezus laat Petrus telkens tot zich op het water komen, opdat hij zich voor Hem en de leerlingen vernederd zou voelen, want Hij weet wel dat Petrus nog zal zinken; Petrus is immers zeer ijverig en sterkgelovig en in zijn ijver heeft hij een neiging om zijn geloof voor Jezus en de leerlingen te belijden.

Maar door te zinken wordt hij tegen hovaardigheid behoed.

De anderen waagden het niet op het water te gaan wandelen, en, terwijl zij het geloof van Petrus bewonderden, bemerken zij toch dat zijn geloof, hoewel het groter is dan het hunne, toch nog ontoereikend is.

Jezus in Dalmanoeta en Tarichea.

1090.

4 februari. –

Met zonsopgang zag ik het schip van Petrus op de oostzijde van het Meer tussen Magdala en Dalmanoeta. Deze laatste stad ligt een klein uur van het Meer op een heuvel landwaarts in; zij voeren naar een kleine oeverplaats van een paar rijen huizen die als voorwijk tot Dalmanoeta behoren. Het wordt in het evangelie aangeduid met deze woorden: “Op de grenzen (op het gebied) van Dalmanoeta.” (Mk. 8, 10). Ik ben de naam ervan vergeten⁵⁷⁶.

---

⁵⁷⁶ **Dalmanoeta.** - Men is er zover van af de ligging van deze stad te kennen, dat de enen ze ten oosten van het Meer, anderen ze ten westen veronderstellen.

Onze K. legt het op enige afstand van de zuidoosthoek van het Meer. Jezus zal de stad zelf niet hebben bezocht, doch alleen de voorwijk of haven en een plaats even landwaarts in.

Bij Mt. 15, 39 lezen wij dat Jezus overvoer naar het gebied van Magadan.

In de parallelle passage van Mk. 8, 10 dat Hij overvoer naar het gewest van Dalmanoeta.

Hieruit volgt dat Magadan waarschijnlijk de naam zal zijn van de voorwijk of haven, die K. niet bij name noemt.

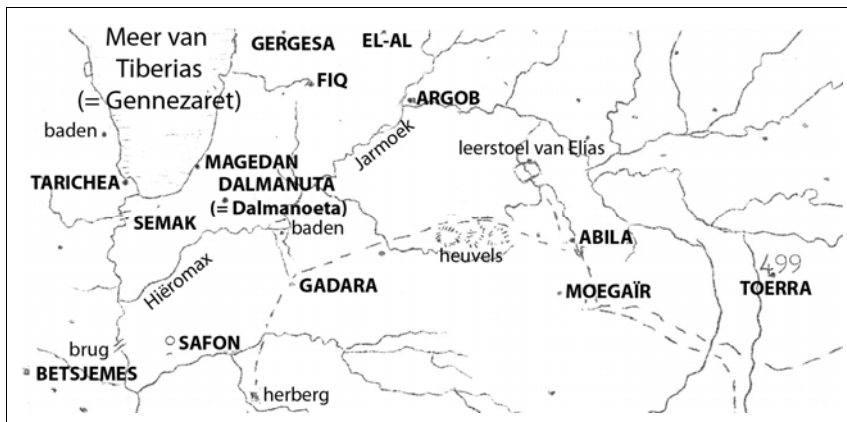
Magadan (= voorwijk of haven van Dalmanoeta)

= Maägan = es-Samrah.

In dit district vinden wij de kustplaatsen Maägan en 2 km meer noordelijk es-Samrah.

- De naam Maägan vertoont enige gelijkheid met Magadan en kan daarom onze voorkeur verdienen,
- hoewel ook Samrah in aanmerking er voor komt; het vertoont zelfs de kenmerken van een plaats uit de oudheid.

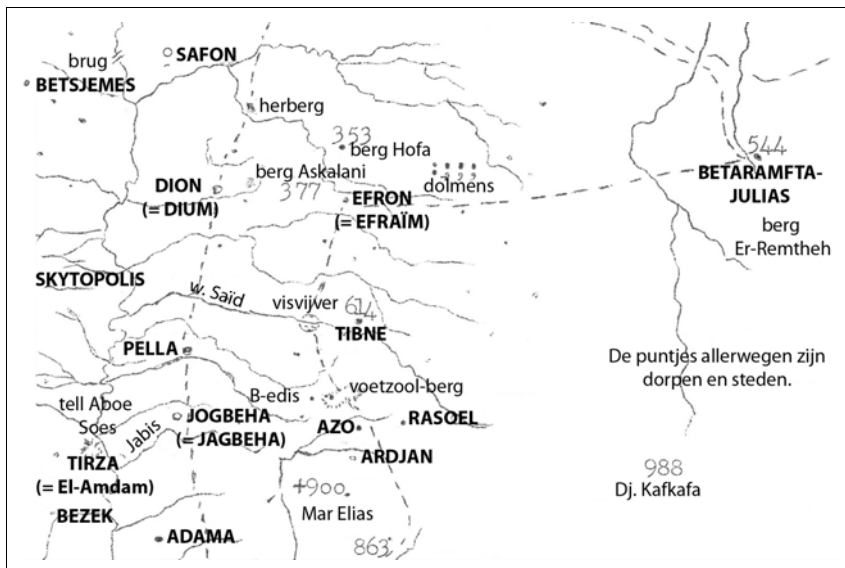
Zoals K. vroeger de voorstad van Hoekkok gewoonweg stad noemde, zo deed ze hier met Magadan. Welke plaats, meer oostelijk, als Dalmanoeta-stad kan gelden, is onmogelijk te zeggen.

Kleine boten kwamen hun tegemoet gevaren en de inzittenden nodigden Jezus uit onder dringend smeken om tot hen te komen. Zodra zij Jezus' schip hadden zien naderen, waren zij in beweging gekomen en hadden zij al hun zieken verzameld en de meesten kwamen Jezus tot op de oever tegemoet. *Ik zag Hem en de leerlingen in de straten zieken genezen (in de haven of voorwijk).*

Hij begaf zich een eind ver achter de stad landwaarts in tot op een heuvel (of heuvelhelling; waarschijnlijk niet tot in de stad Dalmanoeta zelf) waar zich alle inwoners, heidenen en Joden verzamelden. Zij hadden hun zieken mee, *waarvan Hij er vele genas. Hij leerde over de acht zaligheden en het Onze Vader*; zij bleven hier tot tegen de middag en voeren dan weer af.

Dit gehucht heeft een tol- of douanekantoor en is een overzetplaatsje; in het bijzonder hebben de inwoners hier veel nering met het ijzer uit de stad Efron in Basan, dat zij van hier met bestemming voor Galilea naar de andere Meersteden vervoeren. Het gebergte bij Efron heeft uitzicht naar hier (cfr. fasc. 17, nr. 709, voetnoot 343 en nr. 710).

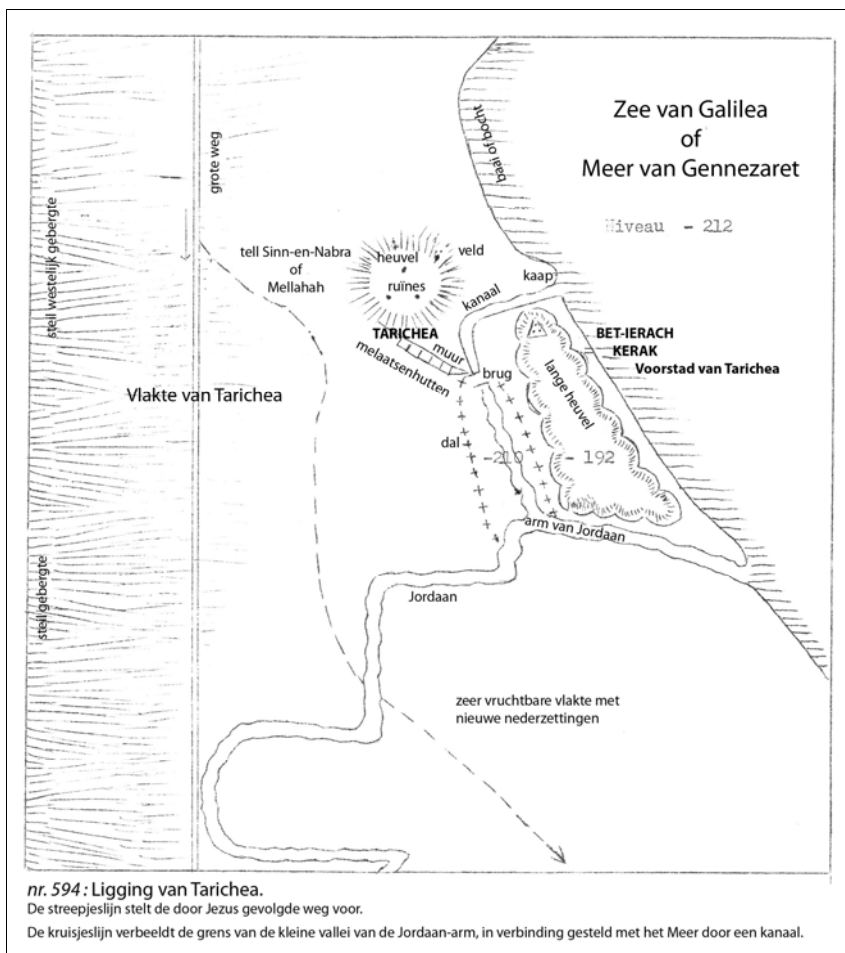

Jezus en de apostelen voeren van hier naar Tarichea over, dat 3 à 4 uren ten zuiden van Tiberias op een hoogte naar boven toe gebouwd is en ongeveer een kwartier van de oever van het Meer verwijderd ligt. (Dit laatste geldt alleen de eigenlijke stad, terwijl de voorstad op haar heuvel er bijna geheel tegen ligt).

Tussen de STAD en het Meer staan huizen afwaarts (dit is op een zacht neerhellende grond).

Tarichea ligt bij een bocht, die met een ver vooruitspringende kaap (letterlijk: landhoek) eindigt. Van deze kaap tot de uitvloeijing van de Jordaan uit het Meer is de oever met een zeer dikke, zwarte dam afgeboord; deze sluit het Meer in en er loopt een straat op.

(Door 'dam' zal K. hier de langwerpige, smalle heuvel bedoelen. Alle nodige bijzonderheden over Tarichea hebben wij gegeven, ook die welke K. hier vermeldt in fasc. 16, nr. 594, zodat geen enkele eigenschap van die plaats hier nog commentaar behoeft).

De (eigenlijke) stad is zeer schoon, in moderne, heidense bouwstijl, met zuilengangen vóór de huizen. Ze is evenwel niet groot en heeft op de markt een zeer mooie, overdekte bron met zuilen. (Bedoeld zal wel zijn een waterbak of fontein).

Naar deze bron begaf Jezus zich en al het volk kwam met vele zieken tot Hem, *die Hij genas*. Vele gesluierte vrouwen stonden met hun kinderen op enige afstand achter de mannen.

Maar rondom Hem kwamen ook vele Farizeeën en Sadduceeën staan, onder wie ook Herodianen waren. *In de toespraak die Hij hield, behandelde Hij ook de acht zaligheden en het Onze Vader.*

1091.

De Farizeeën begonnen Hem op allerlei wijzen opwerpen te maken, maar het zijn eeuwig dezelfde bezwaren, waarmee zij voor de dag komen: omgang met tollenaars, zondaars en slechte vrouwen, verzuim van handwassing bij de leerlingen, het genezen op de sabbat en meer andere.

Ik herinner me dat Jezus hen ook hier 'vossen' noemde. Maar Hij stoorde zich weldra niet meer aan hen en riep de kinderen tot zich, onderrichtte en zeggende ze; de zieke onder hen genas Hij. Hij stelde ze ook aan de Farizeeën tot voorbeeld, zeggend dat zij moesten worden als deze. Hij weidde uit over de eigenschappen en de waarde der kinderen en hield een leer voor, die Hij later nog zal herhalen.

Tarichea ligt lager dan Tiberias; het ligt als op de Halterse bergen (Haltern, 10 km ten zuidwesten van Dülmen).

Beneden de stad doorsnijdt een Meer-arm de voormelde dam, waaraan hij ongeveer een kwartier breedte laat, en richt zich dan naar de Jordaan, en maakt deze dam zodoende tot een eiland. In het begin (bij het Meer) is de arm smal en ingesloten tussen bemuurde oevers; een kwartier verder ligt er een brug over en daar voorbij vormt hij een soort rietrijk moeras en mondt dan in de Jordaan uit onder de uitvloeiing van de stroom uit het Meer. Ook vloeit een beek door Tarichea, die uit een dal komt en zich in deze Meer-arm uitstort.

Hier wordt op grote schaal vis gezouten en gedroogd en bij de stad ziet men vele grote houten stellages, waarop de vissen te drogen gelegd worden. Het land is hier uiterst vruchtbaar en

groen; de heuvelen om de stad hebben terrassen, die met alle mogelijke vruchtbomen en wijngaarden bedekt zijn. Het hele gewest tot bij de Tabor en de baden van Betulië is boven alle begrip bloeiend en vol overvloed. Hier noemt men dit gewest speciaal 'LAND van Gennezaret.' (cfr. fasc. 19, nr. 839). Tussen Tarichea en Tiberias, doch meer westelijk ligt Gennabris.

Tegen avond voer Jezus met de leerlingen van hier weg; zij voeren noordoostwaarts het Meer op. Van hieruit zijn verscheidene leerlingen met een kleiner schip naar Kafarnaüm afgezeild.

Jezus onderrichtte de leerlingen gedurende hun vaart op het Meer nog steeds over het Onze Vader; Hij legde hun de vierde vraag uit; Hij bereidt hen aldus tot dieper leringen voor, wanneer Hij hen alleen heeft.

Ik weet nog niet waarheen zij zich begeven. (Nu zal Jezus te Kafarnaüm over het Brood des levens leren.)